

Uio • Universitetet i Oslo

PP-rådgiveres oppfatning av multikulturell rådgivning

*En kvalitativ intervjustudie av hvordan PP-
rådgivere oppfatter gjennomføring av multikulturell
rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre*

Tone Sofie Røsholt

Masteroppgave i
pedagogisk-psykologisk rådgivning

PED4191, 45 studiepoeng

Institutt for pedagogikk
Utdanningsvitenskapelig fakultet

Vår 2021

SAMMENDRAG

MASTER I PEDAGOGIKK – MASTEROPPGAVE

Tittel	PP-rådgiveres oppfatning av multikulturell rådgivning
Av	Tone Sofie Røsholt
Emnekode	PED4191
Semester	Vår 2021

Stikkord: multikulturell rådgivning, pedagogisk-psykologisk tjeneste, minoritetsspråklige foreldre, kvalitativ metode, tematisk analyse

Sammendrag: På bakgrunn av forskning som indikerer at mange mennesker med minoritetsbakgrunn ikke får den hjelpen de trenger og at PP-rådgivere etterspør mer kompetanse i flerkulturell forståelse, har denne masteroppgaven undersøkt hvordan PP-rådgivere opplever å gjennomføre multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre. To forskningsspørsmål ble formulert for å belyse problemstillingen: a) hvilken rolle tillegges PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner; og b) hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre? Oppgaven bygger på multikulturell rådgivningsteori med humanistisk tradisjon som grunnlag.

Med utgangspunkt i fenomenologisk tradisjon ble kvalitative forskningsintervju av fire PP-rådgivere fra kommuner med et høyt antall minoritetsspråklige familier i Sørøst-Norge gjennomført. Tematisk analyse av dataene ble utført, som resulterte i tre hovedtemaer: bevissthet om multikulturell rådgivning, relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre og rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre.

Resultatene knyttet til forskningsspørsmål A indikerer at rådgiverne i stor grad har en universalistisk tilnærming til multikulturelle rådgivningssituasjoner, med et balansert fokus på universelle, individuelle og kulturelle aspekter. Samtidig ser det ut til å være variasjoner på et kontinuum av tilnærminger, med elementer som tenderer mot et absolutistisk perspektiv. Det innebærer at kultur blir mindre vektlagt og at man kan fremstå som fargeblind. Det kan føre til at viktige aspekter ved det å være minoritet går tapt, og at man ikke klarer å gjenkjenne og anerkjenne kulturelle verdier og tradisjoner som kan fungere

som beskyttelsesfaktorer for minoritetsspråklige familier.

Hvilken rolle som tillegges kultur og hvilken tilnærming man har til multikulturelle rådgivningssituasjoner kan ha noe å si for samarbeid og relasjon. Knyttet til forskningsspørsmål B antyder resultatene at rådgiverne i stor grad verdsetter foreldresamarbeid. De ser ut til å legge vesentlig vekt på det å etablere en god relasjon med minoritetsspråklige foreldre med grunnlag i humanistisk tradisjon. Det ser også ut til å eksistere utfordringer, hovedsakelig når det gjelder å få informasjon fra minoritetsspråklige foreldre. Bedre tilpasning ble foreslått som en mulighet for å lette utfordringer ved samarbeid.

Studien har noen begrensninger. Kun opplevelsen til rådgivere, ikke minoritetsspråklige foreldre, ble undersøkt. Opplevelse sier heller ikke noe om faktisk praksis. Likevel legger studien et grunnlag for videre forskning på flere områder, som f.eks. minoritetsspråklige familiers opplevelse av rådgivning i PPT, hvordan rådgiveres egen bakgrunn kan påvirke rådgivningen, og profesjonsutvikling i multikulturell rådgivning. Studien bidrar til en utvidet forståelse for hvordan multikulturell rådgivning oppleves av PP-rådgivere og kan bidra til økt bevissthet rundt temaet og egen praksis slik at rådgivere blir bedre beredt i møte med minoritetsspråklige familier i framtiden.

FORORD

Å skrive masteroppgave har vært en utrolig gøy og lærerik prosess. Jeg vil spesielt si takk til veilederen min, Helene Fulland, for god veiledning med interessante samtaler og hjelpsomme innspill, og for å ha stilt opp når jeg har trengt det. Jeg vil også gi en stor takk til informantene og deres gode refleksjoner rundt temaet. Uten dere hadde ikke gjennomføring av prosjektet vært mulig. Til slutt en takk til gutta hjemme for 100 % støtte.

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	ii
FORORD.....	iv
1. INNLEDNING	1
1.1. Bakgrunn for tema	1
1.2. Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.3. Avgrensning og begrepsbruk.....	4
1.4. Disposisjon.....	6
2. TEORETISK OG EMPIRISK RAMMEVERK.....	8
2.1. Multikulturell rådgivning	8
2.1.1. Teoretisk tradisjon - humanismen	8
2.1.2. Kultur og identitet.....	11
2.1.3. Multikulturell rådgivningskompetanse.....	13
2.2. Pedagogisk-psykologisk tjeneste	16
2.2.1. PP-tjenestens mandat	16
2.2.2. Pedagogisk-psykologisk rådgivning.....	17
2.2.3. Forskning i norsk kontekst	19
2.3. Oppsummering og forskningsspørsmål.....	22
3. METODE	24
3.1. Litteratursøk	24
3.2. Forskningsstrategi og -design	25
3.3. Kvalitativt forskningsintervju	26
3.3.1. Fortolkende en-til-en-intervju.....	26
3.3.2. Informanter	27
3.3.3. Utforming av intervjuguide	28
3.3.4. Gjennomføring av intervju	30
3.4. Tematisk analyse.....	31
3.4.1. En refleksiv tilnærming til tematisk analyse	32
3.4.2. Analysen steg for steg.....	33
3.4.3. Resultatpresentasjon	35
3.5. Studiens kvalitet.....	36

3.5.1. Reliabilitet	36
3.5.2. Validitet	38
3.5.3. Generalisering.....	39
3.6. Etiske betraktninger	40
3.6.1. Forskningens implikasjoner og relasjon til samfunnet	40
3.6.2. Hensyn til deltakerne i studien	41
4. RESULTATER	43
4.1. Bevissthet om multikulturell rådgivning.....	43
4.1.1. Rådgivers forståelse av kultur og multikulturell rådgivning	43
4.1.2. Rådgivers bevissthet om minoritetsspråklige foreldre	45
4.1.3. Rådgivers selvbevissthet.....	48
4.2. Relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre	50
4.2.1. Maktubalanse mellom rådgiver og foreldre.....	50
4.2.2. Relasjonsbygging.....	52
4.2.3. Kommunikasjon med foreldre	54
4.3. Rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre	56
4.3.1. Rådgivningsprosessen med foreldre	57
4.3.2. Tilpasning til minoritetsspråklige foreldre	59
4.3.3. Barnets utvidede nettverk	61
4.4. Oppsummering av resultater.....	63
5. DISKUSJON	66
5.1. Hvilken rolle tillegger PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner?	66
5.1.1. En universalistisk tilnærming med fokus på bevissthet.....	66
5.1.2. Et kontinuum av tilnærminger	68
5.2. Hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre? 71	
5.2.1. Foreldresamarbeid verdsettes av rådgiverne	71
5.2.2. utfordringer ved samarbeid og behov for tilpasning.....	74
6. AVSLUTNING.....	76
6.1. Begrensninger	77
6.2. Videre forskning	77
6.3. Pedagogiske implikasjoner	79
REFERANSER	80

VEDLEGG	88
Vedlegg 1: Litteratursøk	88
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	89
Vedlegg 3: Godkjenning NSD.....	91
Vedlegg 4: Informasjonsskriv.....	94
Vedlegg 5: Datahåndteringsplan	96

1. INNLEDNING

I denne oppgaven ønsket jeg å utforske det spennende (og kanskje noe ukjente?) begrepet «multikulturell rådgivning» med pedagogisk-psykologisk tjeneste som kontekst. I dette kapittelet presenteres bakgrunnen for dette temaet (1.1.), deretter oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål (1.2.). Videre redegjøres det for oppgavens avgrensning og noen av de sentrale begrepene (1.3.). Til slutt legges disposisjonen for oppgaven frem (1.4.).

1.1. Bakgrunn for tema

De siste tiårene har det skjedd en demografisk forandring i mange vestlige land. De har blitt mer multikulturelle med et økende antall underrepresenterte grupper, inkludert etniske minoriteter (Wilson et al., 2017). I Norge utgjør innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 18,5 % av befolkningen (Statistisk sentralbyrå, 2021), mens i Oslo Kommune (u.å.) utgjorde andelen i overkant av 33 % av byens befolkning ved inngangen til 2018. Denne andelen har økt med rundt 10 % i kommunen de siste 15 årene, og i noen bydeler har over halvparten av befolkningen innvandrerbakgrunn. Som en respons på samme utvikling i mange land har behovet for multikulturell rådgivning økt. Man så et behov for å hjelpe et voksende antall mennesker med en annen kulturell bakgrunn og forskjellige demografiske variabler på en bedre måte enn tidligere (Gelso et al., 2014). Fuertes (2012) hevder at multikulturell rådgivning er essensielt for å praktisere rådgivning i dag og at det kan representere fremtiden for all rådgivning.

Samtidig rapporteres det fortsatt om et behov for økt fokus på multikulturell rådgivningskompetanse (Jun, 2018; Ratts et al., 2016; Wilson et al., 2017; Özerk & Özerk, 2019). En ser ofte utfordringer hos underrepresenterte grupper innenfor områder som helse, arbeid, utdanning og livsstil (Wilson et al., 2017). For eksempel er det funnet at etniske minoriteter i USA har mindre tilgang til og nytte av psykiske helsetjenester samt opplever høyere grad av rasisme, fattigdom, alkohol- og stoffmisbruk, tenåringsgraviditeter og frafall på videregående skole (Fuertes, 2012; Gelso et al., 2014). Liknende trekk ser vi i Norge, hvor det er funnet at personer med innvandrerbakgrunn er mer utsatt for diskriminering enn andre, og det ser ut til å være en sterk sammenheng mellom opplevd diskriminering og dårlig psykisk helse (Bufdir, 2021; Straiton et al., 2019). Videre rapporteres det at elever med minoritetsbakgrunn har signifikant høyere sannsynlighet for frafall i videregående opplæring

enn elever med majoritetsbakgrunn, og at minoritetslever er overrepresentert i spesialundervisning, spesialklasser og spesialskoler (Markussen, 2010; Pihl, 2010). Dette tyder på at mange mennesker ikke får den hjelpen de trenger, noe som igjen kan tyde på at den hjelpen som tilbys trolig ikke er bred nok til å omfavne et økende multikulturelt samfunn.

I Norge er skole og barnehage viktige samfunnsinstitusjoner og utgjør de viktigste sosiale miljøene for barn og unge utenfor hjemmet (Hesselberg & von Tetzchner, 2016). For å skape et samfunn med små forskjeller og like muligheter for alle er det nødvendig med gode barnehager og skoler som løfter alle barn, uavhengig av bakgrunn. Alle barn og unge skal ha like muligheter til utdanning, og barn med minoritetsbakgrunn skal ikke møte flere barrierer enn andre (Meld. St. 6 (2019-2020)). Skolen skal være rustet til å møte mangfoldet blant elever og tilpasses slik at det gis rom for og anerkjennelse av annerledeshet (Hauge, 2014). Likevel er det barn og unge som har behov for vurderinger og støttetiltak som går utover den kompetansen barnehagen og skolen besitter, og foreldre kan trenge hjelp til å forstå og støtte barns utvikling på en positiv måte (Hesselberg & von Tetzchner, 2016). Her kan pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjeneste/PPT) bidra.

PP-tjenesten er den sakkyndige instansen i skole og barnehage som skal være med å bidra til et inkluderende, likeverdig og tilpasset pedagogisk tilbud (Utdanningsdirektoratet, 2017). Tjenesten jobber mye med barnehager og skoler, men kommunikasjon og samarbeid mellom PP-rådgivere og barns familier er en forutsetning for å forebygge vansker samt for å bidra til lærings- og utviklingsmuligheter. PP-rådgiveres arbeid innebærer rådgivningssituasjoner med foreldre og elever med ulik kulturell bakgrunn, sammensatte livserfaringer og forskjellige levekår, og en rådgivningssituasjon handler i stor grad om å håndtere denne forskjelligheten (Özerk, 2005). En kartlegging av kompetansen i PP-tjenesten gjennomført av Hustad, Strøm og Strømsvik (2013) viste at PP-tjenesten generelt har god fagkompetanse, men at flerkulturell forståelse og kunnskap om tospråklighet peker seg ut som fagområder hvor svært mange i PP-tjenesten har behov for å tilegne seg kompetanse. På landsbasis opplevde 62 % av ledere og fagansatte i PP-tjenesten at de hadde mangelfull kompetanse i flerkulturalitet, med samme tendens gjeldende for tospråklighet. Med bakgrunn i dette har det blitt gjennomført etterutdanningstilbud om temaer som flerspråklighet og flerkulturalitet i PP-tjenesten (Özerk & Özerk, 2019), men disse temaene trer fortsatt frem som svakere dekket enn andre kompetanseområder også fem år senere (Andrews et al., 2018).

Denne studiens litteratursøk identifiserte kun én kvalitativ intervjustudie som omhandler PP-rådgiveres kompetanse. Mjelve (2017) undersøkte hvilke kompetanser som er essensielle i en rådgivningsprosess i PP-tjenesten og identifiserte noen sentrale kompetanser hos PP-rådgivere. Her var det imidlertid ikke fokus på multikulturell rådgivningskompetanse, og det ble således ikke nevnt i artikkelen. Det ble heller ikke funnet andre studier som adresserer multikulturell rådgivning i PP-tjenesten. Dette kan være uheldig med tanke på at mange mennesker med minoritetsbakgrunn ikke får den hjelpen de trenger, samtidig som det er en stadig demografisk forandring i Norge. Slik demografisk utvikling med et økende antall minoriteter kan påvirke PP-rådgiveres profesjonsutøvelse, og kunnskap om multikulturell rådgivning vil være essensielt for å møte ulike rådsøkeres behov.

1.2. Problemstilling og forskningsspørsmål

Som redegjort for i bakgrunnen for temaet multikulturell rådgivning i pedagogisk-psykologisk tjeneste viser forskning at mange mennesker med minoritetsbakgrunn ikke får den hjelpen de trenger. Minoritets elever er overrepresentert i spesialundervisning og har større sannsynlighet for frafall i videregående opplæring. Videre ser PP-rådgivere ut til å ha mangelfull kompetanse i flerkulturell forståelse, samtidig som multikulturell rådgivning i PP-tjenesten fremstår som et lite utforsket felt. Dette kan ha negative konsekvenser for barn og familier med minoritetsbakgrunn som er i kontakt med PP-tjenesten ved at rådgivere ikke klarer å møte denne rådsøkergruppens behov. Det er derfor nødvendig å undersøke multikulturell rådgivning i PP-tjenesten. Mer kortfattet er problemstillingen for prosjektet hvordan PP-rådgivere oppfatter at de gjennomfører multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre. For å belyse denne problemstillingen har følgende forskningsspørsmål blitt formulert:

- 1) Hvilken rolle tillegger PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner?
- 2) Hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre?

Med denne studien ønsket jeg å få innblikk i hvordan multikulturell rådgivning oppleves og gjennomføres i PP-tjenesten, samt bidra til å øke bevissthet rundt og forståelse av multikulturell rådgivning hos PP-rådgivere. For å kunne oppnå dette var det nødvendig å avgrense prosjektet på en hensiktsmessig måte.

1.3. Avgrensning og begrepsbruk

Problemstillingen og forskningsspørsmålene presentert ovenfor er tett knyttet til avgrensningene som er gjort i oppgaven. I det følgende forklares hvilke avgrensninger som er foretatt for å belyse problemstillingene på en hensiktsmessig måte og sentrale begreper brukt i oppgaven presenteres.

For det første adresseres *multikulturell rådgivning* fremfor rådgivning generelt eller andre tilnærminger innen rådgivning. Multikulturell rådgivning omtales i litteraturen som framtiden for all rådgivning og trekker fram verdifulle perspektiver som er spesielt egnet for å møte behovet til mennesker med minoritetsbakgrunn i ulike rådgivningssituasjoner. Jeg ønsket derfor å rette fokuset mot denne tilnærmingen. Videre legges *humanistisk tradisjon* til grunn for å spesielt få løftet fram relasjon mellom rådsøker og rådgiver som en viktig dimensjon ved rådgivningssituasjoner innenfor en multikulturell tilnærming. I oppgaven blir relasjon og allianse brukt som synonymer. I teorien defineres det på forskjellige måter (Gelso et al., 2014), men det blir ikke adressert i denne oppgaven. Oppgaven anvender de samme begrepene som i originallitteraturen.

Studien begrenser seg videre til undersøkelse av *PP-rådgiveres* oppfatning av multikulturell rådgivning. Rådgivning innebærer to parter, i denne konteksten rådgiveren på den ene siden og minoritetspråklige foreldre på den andre. I dette prosjektet vil det imidlertid fokuseres på én side av denne relasjonen, med utgangspunkt i rådgiveres perspektiv. I tillegg har ansatte fra andre instanser, som barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) og barnevernet, blitt utelatt. Dette gjelder både med tanke på den teoretiske gjennomgangen i oppgaven og deltakerne i prosjektet. Det kan være mange likheter i rådgivningssituasjoner i ulike instanser, men det vil også være mange forskjeller gitt instansenes ulike roller. Prosjektet kunne dermed fått en annen vinkling og andre resultater dersom andre instanser hadde blitt inkludert. Et pedagogisk fokus med vekt på barnets opplærings situasjon ble beholdt grunnet den sentrale rollen det spiller i et barns liv og hverdag. En begrensning til rådgivning i PP-tjenesten var derfor hensiktsmessig. *Rådgivning* som begrep er brukt som en generell betegnelse for alle arbeidsoppgavene til en PP-rådgiver, som er varierte og inkluderer både individrettet og systemrettet arbeid (Hesselberg & von Tetzchner, 2016; Utdanningsdirektoratet, 2017). Prosjektet begrenser seg til *individarbeid* da rådgivning til enkeltfamilier adresseres.

Multikulturell rådgivning innebærer også forebyggende systemrettet arbeid, men litteraturen synes å omhandle hovedsakelig individrettet arbeid. Dette betyr imidlertid ikke at systemet rundt barnet ikke er viktig. Tvert imot spiller aktører i barnets nettverk en stor rolle, også i individrettet arbeid. Personer i systemene rundt barnet – særlig foreldre, men også lærer, tolk og andre instanser – vil være av interesse i denne konteksten. Lærere brukes i oppgaven som en samlebetegnelse for både grunnskolelærere og førskolelærere.

For å beskrive rådsøkergruppen som adresseres i oppgaven brukes hovedsakelig begrepet *minoritet* fremfor flerkulturell eller multikulturell. Med minoriteter og personer med minoritetsbakgrunn menes det her marginale grupper definert ut fra karakteristika som etnisitet, språk, religion, kjønn, seksualitet og nedsatt funksjonsevne (Wæhle, 2018). Marginaliserte og underrepresenterte grupper er brukt som synonymer til minoriteter. I litteraturen er det et relativt stort fokus på multikulturell rådgivning som et bredt begrep som kan omfavne alle slags minoriteter, samtidig er den dominante diskursen knyttet til det som omtales som «rase» i amerikansk litteratur (Jun, 2018). I norsk språk kan «rase» være et belastende ord og erstattes gjerne med etnisitet, som innebærer blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk (Bufdir, 2020). Denne oppgaven rettes mot rådgivning overfor tilsvarende målgruppe med *minoritetsspråklige* foreldre som rådsøkere, som ses på som en undergruppe av minoriteter. Utdanningsdirektoratet (2016a) definerer minoritetsspråklige barn som «barn med annen språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål». Barna med et av de nevnte morsmålene vil normalt sett ha tilstrekkelige forutsetninger til å kommunisere gjennom morsmålet sitt. Videre må begge foreldrene til barnet ha et annet morsmål enn norsk, samisk, engelsk, svensk eller dansk. Med dette er begrepet annerledes fra flerspråklighet, som Utdanningsdirektoratet (2016a) definerer som «en person som er vokst opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene og/eller en person som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, selv om språkbeherskelsen ikke er like god på alle språk». De to begrepene kan altså innebære ulike forutsetninger for kommunikasjon. Med bruk av begrepene minoritet og minoritetsspråklig understrekes dette og den sosiale urettferdigheten og marginaliseringen av individer som kan være knyttet til det. Til slutt er det viktig å bemerke at denne studien adresserer minoritetsspråklige som er i en situasjon hvor de er rådsøkende og hjelpetrengende, og ikke alle siter ved det å være minoritet i sin alminnelighet. Mange med minoritetsspråklig bakgrunn klarer seg også fint på

skolen, for eksempel deltar norskfødte med innvandrerbakgrunn i større grad i høyere utdanning etter videregående enn den øvrige befolkningen (Kirkeberg et al., 2019).

1.4. Disposisjon

Oppgaven er delt inn i seks kapitler. Det første kapitlet presenterer bakgrunn for temaet, prosjektets problemstilling og forskningsspørsmål, og oppgavens avgrensning og begrepsbruk.

I det andre kapitlet vil det redegjøres for det teoretiske og empiriske rammeverket for prosjektet. Dette rammeverket er todelt, hvor det først er et fokus på multikulturell rådgivning som tilnærming. Her går det nærmere inn på viktige begreper som humanismen, relasjon, kultur, identitet og multikulturell kompetanse. Andre del av kapitlet smalnes inn og omhandler PP-tjenesten i Norge. Her gis det en gjennomgang av forskning som gir et bilde på hvordan multikulturell rådgivning gjennomføres i tjenesten.

I det tredje kapitlet redegjøres det for studiens metode. Her vil litteratursøk og forskningsstrategi- og design forklares kort. Med utgangspunkt i fenomenologisk tradisjon vil kvalitativt forskningsintervju drøftes som datainnsamlingsmetode, deretter redegjøres det for en refleksiv tematisk analyse av dataene. Til slutt diskuteres studiens kvalitet og etiske betraktninger.

Det fjerde kapitlet presenterer resultatene. Analysen resulterte i tre hovedtemaer som kapitlet organiseres etter: bevissthet om multikulturell rådgivning, relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre og rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre.

I femte kapittel diskuteres resultatene og ses i lys av forskningsspørsmålene, teori og empiri. Kapitlet deles derfor opp etter forskningsspørsmålene, hvor det først diskuteres hvilken rolle PP-rådgiverne tillegger kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner. Her går det først inn på fellestrekk ved rådgiverne før variasjoner på et kontinuum av tilnærminger blir adressert. Videre diskuteres hvordan PP-rådgiverne opplever samarbeid med minoritetsspråklige foreldre, utfordringer ved samarbeid og behov for tilpasning.

I sjette og siste kapittel gis det en kort oppsummering av funnene i studien. Her redegjøres det avslutningsvis for begrensninger ved studien, muligheter for videre forskning og studiens pedagogiske implikasjoner.

2. TEORETISK OG EMPIRISK RAMMEVERK

I dette kapitlet presenteres et teoretisk og empirisk rammeverk som kan bidra til forståelse av hvordan PP-rådgivere oppfatter gjennomføring av multikulturell rådgivning overfor minoritetspråklige foreldre. Rammeverket for oppgaven er todelt. Multikulturell rådgivning som tilnærming adresseres i første del (2.1.), hvor det går nærmere inn på teoretisk tradisjon, kultur og identitet, og multikulturell kompetanse. Dette er et bredt utgangspunkt som inkluderer mye internasjonal forskning. Del to får et snevrere fokus og omhandler pedagogisk-psykologisk tjeneste i Norge (2.2.). Her redegjøres det nærmere for PP-tjenesten og det gis en gjennomgang av norsk forskning. Til slutt oppsummeres det teoretiske og empiriske rammeverket som en bakgrunn for forskningsspørsmålene (2.3.).

2.1. Multikulturell rådgivning

Rådgivning kan enkelt forklares som en prosess der rådsøkere gis hjelp til selvhjelp, med vekt på mestring og kompetanseheving (Lassen, 2014). Videre er multikulturell rådgivning en form for rådgivning som foregår mellom eller blant individer med forskjellig kulturell bakgrunn (Gelso et al., 2014). Det er en kommunikativ prosess mellom rådgiver og rådsøker, hvor deltakerne kan ha ulik sosiokulturell, etnisk og språklig bakgrunn samt variasjoner når det gjelder fysiske og psykiske forutsetninger, sosioøkonomisk status, kjønn, seksualitet, alder, med mer (Özerk, 2005; Özerk & Özerk, 2019). Dette samt problemstillinger som trekkes fram i multikulturelle teorier om identitet, verdenssyn, selvaksept, toleranse overfor andre og rasisme, utgjør en bred definisjon av begrepet og gjør at multikulturell rådgivning er en del av enhver rådgivningssituasjon (Fuentes, 2012). Det omtales derfor som den fjerde kraften i psykologien, etterfølgende psykoanalytisk teori, kognitiv atferdsteori og humanistisk teori (Gelso et al., 2014). Nedenfor redegjøres det for multikulturell rådgivning sin teoretiske tradisjon med humanismen som grunnlag (2.1.1.), kultur og identitet (2.1.2.), og multikulturell kompetanse (2.1.3.).

2.1.1. Teoretisk tradisjon - humanismen

Fokuset på multikulturell rådgivning startet i USA på 1950- og 60-tallet. Dette var og er et land med en multi-etnisk befolknings sammensetning med hvite amerikanere som dominerende etnisk gruppe. Multikulturell rådgivning ble oppfattet som møtet mellom hvit rådgiver og farget rådsøker, og arbeidet omhandlet integrering av etniske minoriteter i

majoritetssamfunnet ved assimilering til den dominante kulturen. Etter hvert ble det heller lagt vekt på å respektere rådsøkeres kulturelle bakgrunn og ikke påtvinge rådsøkerne storsamfunnets verdier og trossystemer. Dette ble grunnlaget for den multikulturelle bevegelsen (Gelso et al., 2014; Vogt, 2016). Tilnærmingen har vokst i økende grad siden. Multikulturell rådgivning er imidlertid ikke en egen teoretisk tradisjon, og har heller ikke blitt integrert i et bredere teoretisk rammeverk av rådgivningsforskning og -praksis (Fuertes, 2012; Vogt, 2016). Tilnærmingen har en eklektisk karakter og henter ideer, strategier og praksis fra andre teoretiske systemer. Den må derfor alltid ses i relasjon med andre teoretiske systemer som psykodynamisk teori, kognitiv atferdsteori og eksistensiell humanistisk teori (Özerk & Özerk, 2019).

Fuertes (2012) hevder at nåværende multikulturelle rådgivningsteorier ikke er tilstrekkelig i seg selv, men heller et nødvendig supplement til andre rådgivningsteknikker og -ferdigheter. En multikulturell tilnærming kan utfylle rådgivning ved å rette fokus mot viktig psykologisk materiale, interpersonlige prosesser og rådsøkers opplevelser, som ikke blir like mye vektlagt i andre tradisjonelle tilnærminger. Videre er det ofte mer oppmerksomhet på eksterne faktorer assosiert med atferd, altså den direkte påvirkningen kontekster har på individuell atferd, enn det er i tradisjonelle rådgivningsteorier. Dette gir implikasjoner for rådgivere da rådsøkeres «problemer» kan forstås og løses bedre med en analyse av kontekstene, og ikke kun som sentrert i intrapsykisk etiologi. Med dette skiller multikulturelle tilnærminger seg fra andre teoretiske systemer som i stor grad har en mono-kulturell tilnærming hvor rådsøkergruppen ble sett på som homogen, vestlig og fra middelklassen, hvorpå universelle metoder, strategier og teknikker kan brukes (Özerk & Özerk, 2019).

Vogt (2016) trekker fram humanismen som et teoretisk bidrag som synes særlig egnet for å ivareta det multikulturelle perspektivet. Humanismen vektlegger menneskets egenverdi, verdighet og rett til selvbestemmelse samt betydningen av relasjoner preget av anerkjennelse og respekt. En av de største teoretikerne i den humanistiske tilnærmingen er Carl Rogers, som utviklet en personsentrert tilnærming til rådgivning. Den terapeutiske relasjonen blir sett på som det som produserer vekst hos rådsøkeren, og det som har fått mest oppmerksomhet i denne relasjonen er rådgivers bidrag (Gelso et al., 2014). Rådgivers bidrag presenteres i tre vesentlige holdninger. For det første bør rådgiveren være kongruent, genuin og integrert i relasjonen. Dette innebærer å være seg selv slik at rådgiveren oppfattes som autentisk og troverdig, og lytte aktivt for å kunne oppfatte rådsøkerens situasjon så klart som mulig. Det

andre er å gi ubetinget positiv aktelse til rådsøker, som innebærer å bry seg om *hele* personen på en dyp og genuin måte. Rådsøkerens egne følelser og opplevelser må fullstendig aksepteres på en ikke-dømmende måte. Til slutt står empati sentralt. Denne holdningen er todelt og består av empatisk forståelse, at rådgiveren sensitivt lever seg inn i den andres subjektive opplevelsesverden, og empatisk kommunikasjon, at rådgiveren formidler sin forståelse tilbake til rådsøkeren. Det er essensielt at rådgiveren går inn i rådgivningssituasjonen med disse holdningene (Lassen, 2014; Rogers, 1957; Vogt, 2016).

En humanistisk og personsentrert tilnærming har altså et stort fokus på relasjon mellom rådgiver og rådsøker, men det blir også ansett som viktig på tvers av og i gjensidig relasjon med ulike tradisjoner og teknikker (Gelso et al., 2014). Det vil si at dette kan være en viktig faktor uavhengig av hvilken teoretisk tradisjon man legger til grunn for rådgivningssituasjonen. Norcross og Lambert (2018) hevder at kvaliteten på relasjonen eller alliansen i individuell psykoterapi er en av de sterkeste og mest robuste predikatorene for vellykket psykoterapi. I samsvar med dette hevder Fuertes (2012) at den terapeutiske relasjonen er grunnleggende for effektiv terapi på alle nivåer i hjelpeprosessen og for utvikling av tillit, respekt og verdsettelse. PP-tjenestens arbeid er riktignok sentrert rundt barnet, men Hansen (2011) presiserer at det å bygge allianse med foreldrene kan være avgjørende for å nå fram med behandling til barnet. De rammebetingelsene foreldrene tilbyr ser ut til å ha sammenheng med utfall av terapi med barn – en svak allianse med terapeuten kan predikere prematur avslutning av behandling og mange avlysninger av avtaler. Det er derfor viktig å anerkjenne foreldrene og ta dem på alvor. Regelmessig kontakt og god kommunikasjon med foreldre samt anerkjennelse av deres ressurser og påkjenninger er vesentlige variabler for å bygge allianse.

En rådgivningskontekst er et felt hvor sosiale mekanismer og maktrelasjoner finner sted, og spesielt i multikulturelle tilnærminger er relasjon et kritisk element for å balansere maktforholdet mellom rådgiver og rådsøker. Det er viktig å etablere et trygt miljø der rådsøkeren kan adressere bekymringer rundt kultur og etnisitet (Gelso et al., 2014). Özerk og Özerk (2019) skriver at det alltid vil være en maktubalanse mellom rådgiver og rådsøker i psykologisk rådgivning. Institusjoner og tjenester som PPT har detaljerte prosedyrer med egen lovgivning og kultur. Rådsøkere, som kanskje ikke har erfaring med denne type tjeneste, kan derfor oppleve en asymmetri i relasjonen, hvor den profesjonelle parten sitter med makten og dem selv har en underordnet posisjon. Denne asymmetrien vokser når rådsøkeren ikke

mestrer psykologisk terminologi og ikke har kunnskap om institusjoner og støttesystemers funksjon. Dette kan være spesielt fremtredende i møte med flyktninger som rådsøkere. Jareg og Sveaass (2011) forklarer at en del flyktninger vil være ekstra avmaktsensitive når de kommer til Norge på grunn av opplevelser i hjemlandet. Det vil si at de lett kan føle seg krenket eller ikke lyttet til av ansatte ved ulike instanser. Når viktige beslutninger tas av instanser uten at personer med flyktningbakgrunn forstår hva som skjer og hvorfor det skjer kan det bidra til å skape avmakt. Videre blir mange sendt fra instans til instans uten å forstå forskjellen mellom disse og hvilken rolle de spiller. I slike situasjoner vil det være essensielt å etablere en tillitsbasert relasjon for å kunne kommunisere, informere og hjelpe rådsøkeren på en profesjonell og etisk måte. Özerk og Özerk (2019) hevder derfor at første steg i møte med minoritetsforeldre som søker rådgivning er å etablere en tillitsbasert relasjon. For å etablere genuin tillit mellom rådgiver og minoriteter er det viktig med kultursensitiv og lett forståelig kommunikasjon for å unngå misforståelser og feilaktige konklusjoner. Mange minoritetsforeldre har ikke tilstrekkelig kunnskap om skolesystemet og relaterte institusjoner, og det er derfor viktig å klargjøre mandat, roller og ansvar.

2.1.2. Kultur og identitet

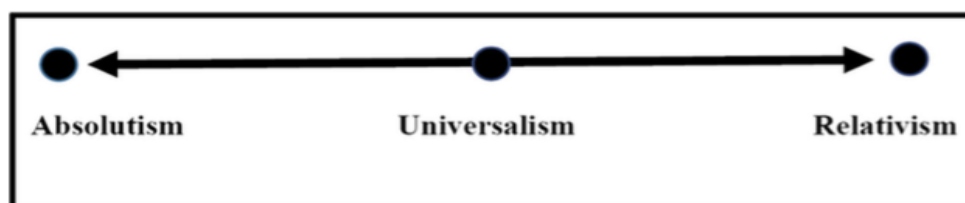
Kultur spiller en sentral rolle i multikulturell rådgivning og utgjør grunnlaget for den teoretiske strukturen. I vid forstand handler kultur om et sett strategier og atferd som erfares, forestilles og utvikles av mennesker på ulike steder over tid. Det har en sentral funksjon i menneskets liv da det utgjør en bindende faktor som bidrar til overlevelse som en gruppe (Özerk & Özerk, 2019). Hofstede og Hofstede (2006) beskriver kultur som «mentale programmer». Alle mennesker bærer med seg et mønster av tanker, følelser og handlingsmuligheter, og ut fra denne bakgrunnen kan man se hvilke reaksjoner som er sannsynlige og forståelige. Det sosiale miljøet og hvor man har høstet sine erfaringer påvirker utviklingen av mentale programmer. Mennesker under ulike omstendigheter vil dermed utvikle varierte ideer, verdier og normer, som igjen påvirker deres hverdagsliv og samspill med hverandre. Det er et kollektivt fenomen da det (i det minste delvis) er felles for de som bor eller har bodd i det samme sosiale miljøet. I tråd med dette skriver Özerk (2005) at ens dominante kultur i stor grad blir en «usynlig veiviser» for en selv. Hvis man har vokst opp i samme kulturelle kontekst har man mye til felles og kan lettere forstå hverandre, men dersom det forekommer kulturelle forskjeller kan det skape barrierer i kommunikasjonen mellom rådgiver og rådsøker. En felles kultur skaper økt solidaritet blant gruppe medlemmene, og

mange tenderer mot å støtte de som ser ut til å tilhøre samme kulturelle gruppe som en selv. Wilson et al. (2017) hevder at enkulturasjon (Eng. enculturation) er det primære motivet for å ikke støtte eller være talsmann for andre kulturer og identiteter enn sin egen. Enkulturasjon kan defineres som en prosess hvor en person lærer normene til deres gruppes kultur over tid gjennom erfaring, observasjon og instruksjon. Dette er altså prosessen som gjør at vi overlever i vår egen gruppe. Å gå imot enkulturasjon kan ha ødeleggende konsekvenser når det gjelder overlevelse i egen gruppe, men det er imidlertid dette vi må etterstrebe for å utføre multikulturell rådgivning. Rådgivere må støtte og være talsmenn også for mennesker som ikke er i deres egen primære gruppe. Dette må, som mange andre ferdigheter, øves på og er nødvendig for å oppnå multikulturell kompetanse.

Identitet, eller kulturell identitet, er et annet viktig begrep. Özerk og Özerk (2019) hevder at det er viktig å integrere den kulturelle identiteten til alle rådsøkere i enhver sak. Tidligere har det blitt fokusert på etnisitet som om det alene representerer en hel person, og personer ble dermed kategorisert deretter. Det førte til en tendens til å se på rådsøkere med utgangspunkt i gruppestereotyper, og på den måten går kompleksiteten og variasjonene innad i gruppa tapt (Jun, 2018). Kulturell identitet handler imidlertid om hvordan et individ identifiserer seg selv med en eller flere undergrupper av forskjellige kulturelle grupper eller kategorier (Özerk & Özerk, 2019). En person kan altså identifisere seg med mer enn én kulturell gruppe, for eksempel kan en farget kvinne med nedsatt funksjonsevne identifisere seg med de tre kulturelle gruppene kvinner, fargede og personer med nedsatt funksjonsevne. Gruppene interagerer med og går på kryss og tvers av hverandre, og interseksjonen av disse gir en kompleks identitet med en unik verdensoppfatning. Dette kalles interseksjonalitet (Davis, 2008; Gelso et al., 2014; Ratts et al., 2016). Det handler om interaksjonen mellom identiteter som kjønn, etnisitet og andre kategorier hos individet samt sosiale praksiser, institusjoner og kulturelle ideologier. I tillegg til dette handler det om hvordan ulike identiteter gir forskjellige opplevelser av ekskludering og undertrykkelse, og hvordan det påvirker ulike maktforhold. Ulike identiteter eller kategorier kan ikke isoleres fra hverandre og ses på som uavhengige variabler (Davis, 2008). Det er viktig at en rådgiver forstår denne kompleksiteten og hvordan det kan påvirke en rådgivningssituasjon for å kunne møte en rådsøkers behov. Jun (2018) hevder at en helhetlig tenkning som tar dette i betraktning bidrar til implementering av multikulturell rådgivning og kan forhindre utilsiktet diskriminering på grunnlag av etnisitet, kjønn, seksualitet, alder, klasse, evner, med mer. Gitt det asymmetriske maktforholdet mellom

rådgiver og rådsøker som ble tatt opp tidligere er det viktig å være oppmerksom på dette og hvordan det kan påvirke rådgivningssituasjonen.

Roller man tillegger kultur og kulturelle identiteter kan føre til ulike tilnæringer til multikulturell rådgivning. Disse tilnærningene kan ifølge Özerk og Özerk (2019) plasseres på et kontinuum av psykologiske perspektiver, med absolutisme og relativisme som ytterpunkter (Figur 1). Absolutisme innebærer troen på universelle standarder for moralitet for alle mennesker til enhver tid. Menneskers tenkning, følelser og atferd attribueres her til personbaserte faktorer, som ikke påvirkes av menneskers kultur og kulturelle opplevelser. Med andre ord vil psykologiske prosesser, kritisk og abstrakt tenkning ses på som biologisk determinert, kulturfritt og universelt. En rådgiver med denne tilnærmingen vil behandle alle foreldre og barn på akkurat samme måte. I motsetning til dette ser relativisme på sannhet som relativ til individer, grupper og kulturer. En ekstrem kulturell relativisme ser psykologiske prosesser som best forstått kun gjennom kulturelle briller, og dermed er kognitive prosesser ikke universelle og biologiske, men heller produkter av hver enkelt kultur. Rådgivere med denne posisjonen vil typisk forstå minoritetsspråklige foreldre og deres barns atferd og problemer som produkter av den kulturen de identifiserer seg med. Det universalistiske perspektivet er et mer moderat ståsted. Her anerkjennes eksistensen av universelle sannheter, og at disse påvirkes av kulturelle erfaringer og individuelle faktorer. En rådgiver med dette synspunktet vil dermed ha en forståelse av mennesker som integrerer a) det universelle, som alle mennesker har til felles; b) det kulturspesifikke, som medlemmer av en gruppe har til felles; og c) det individuelle, som er unikt for individet. Dette vil være den ideelle posisjonen for en rådgiver.

Figur 1: Kontinuumet av psykologiske perspektiver (Özerk & Özerk, 2019).

2.1.3. Multikulturell rådgivningskompetanse

Fuertes (2012) rapporterer at multikulturell rådgivningskompetanse sannsynligvis er det området som har fått mest oppmerksomhet i multikulturell rådgivning de siste 20 årene. Med en økning av underrepresenterte grupper i samfunnet er det viktig at forskjellige tjenester er

oppmerksomme på hvordan man kan jobbe effektivt med forskjellige populasjoner (Wilson et al., 2017). Sue, Arredondo og McDavis (1992) startet utviklingen av begrepet multikulturell rådgivningskompetanse på bakgrunn av manglende standarder for arbeid med multikulturelle populasjoner, og med dette skjedde det en forandring i hjelpen underrepresenterte grupper fikk. Multikulturell kompetanse har i større grad blitt inkludert i etiske verdier i rådgivningsprofesjonen og har påvirket utviklingen av *ACA Code of Ethics* (American Counseling Association, 2014; Ratts et al., 2016). Arbeidet med multikulturell kompetanse ble videre revidert av Ratts et al. (2016), som kalte det «Multicultural and Social Justice Counseling Competencies» (MSJCC; heretter kalt multikulturell kompetanse).

For å utvikle multikulturell kompetanse mener Ratts et al. (2016) det er vesentlig å forstå interseksjonen av identiteter og opplevelse av undertrykkelse knyttet til sosial gruppeidentitet. Det er essensielt at en rådgiver gjenkjenner den negative påvirkningen undertrykkelse har på mental helse og velvære. En form for undertrykkelse er diskriminering, som personer med innvandrerbakgrunn er mer utsatt for enn andre (Bufdir, 2021). Et mer indirekte og kanskje vanligere fenomen er mikroagresjon, som refererer til hverdagslige ydmykelser som markerer et underordningsforhold. Dette er mer automatiserte handlinger og ytringer, vanligvis uten en intensjon om å krenke, som knytter personer til stereotype oppfatninger om etnisitet, kjønn, seksualitet eller andre etablerte sosiale skillelinjer (Gressgård, 2014). Det kan for eksempel innebære å overse eller stirre på noen, eller spørre noen med ikke-hvit hudfarge «hvor kommer du *egentlig* fra?», slik at mottakeren føler seg marginalisert. Det ser ut til at også elever som strever i opplæring kan oppleve undertrykkelse. Elever med spesialundervisning i grunnskolen rapporterer om opplevd mobbing, utestenging og krenkelser på grunn av vansker som dysleksi, ADHD og språkvansker, både av medelever og voksne på skolen (Barneombudet, 2017). Krenkelser og undertrykkelse som disse elevene forteller om og som mange andre minoriteter opplever kan påvirke mental helse og føre til negative helseutfall (Ratts et al., 2016; Straiton et al., 2019). En rådgiver må klare å gjenkjenne denne negative påvirkningen for å forstå hvordan dette kan påvirke en rådgivningssituasjon. En slik forståelse avhenger igjen av et sosioøkologisk perspektiv, altså det å forstå individer i konteksten av deres sosiale miljø (Bronfenbrenner, 1979; Ratts et al., 2016). Et barn utvikler seg ikke i et vakuum, men former og blir formet av deres miljø. Det vil derfor alltid være nødvendig at rådgiver ser barnet og familien i konteksten de lever i, med en forståelse for dette interaktive forholdet. Tilknyttet dette vil det også være vesentlig at en rådgiver jobber utover individet og for sosial rettferdighet, som er ideen om å støtte frihet og

likestilling for alle mennesker i et samfunn (Wilson et al., 2017). Ratts et al. (2016) hevder at det å effektivt balansere individuell rådgivning med arbeid rettet mot sosial urettferdighet er nøkkelen til å kunne hjelpe marginaliserte grupper i rådgivning. For en PP-rådgiver vil dette tilsvare en balanse mellom individrettet og systemrettet arbeid, og det å integrere intervensjoner rettet mot sosial urettferdighet i skoler og barnehager. I tråd med dette har det vært et større fokus på inkludering i norsk skole de siste årene slik at alle barn og elever skal oppleve at de har en naturlig plass i fellesskapet (Meld. St. 6 (2019-2020); Nordahl, 2018).

Ratts et al. (2016) beskriver rammeverket for multikulturell rådgivningskompetanse som bestående av fire utviklingsdomener: a) rådgivers selvbevissthet, b) rådsøkers verdenssyn, c) rådgivningsrelasjonen, og d) rådgivningsintervensjoner. Forfatterne hevder at multikulturell kompetanse starter innvendig hos rådgiveren selv, hvor rådgiveren må etterstrebe bevissthet rundt egne verdier, tro og biaser. Den indre bevisstheten utvider seg til rådgiverens forståelse av rådsøkers verdenssyn, og videre til forståelse av hvordan kultur, makt, privilegium og undertrykkelse påvirker rådgivningsforholdet. Denne prosessen gjør at rådgiveren kan foreslå hensiktsmessige intervensjoner. De tre første utviklingsdomenene er igjen organisert i fire ulike kompetanser: a) tro og holdninger, b) kunnskap, c) ferdigheter og d) handling, som alle er nødvendige for multikulturell og sosial rettferdig rådgivning. En viss tro og visse holdninger er nødvendig for at rådgiveren skal forplikte seg til å praktisere rådgivning i tråd med det multikulturelle rammeverket. Kunnskap om multikulturell teori og begreper er nødvendig, som gir bakgrunn for utvikling av de nødvendige ferdighetene, intervensjonsteknikkene og strategiene som trengs for å jobbe med minoritetsgrupper (Ratts et al., 2016; Sue et al., 1992). Selv om multikulturell kompetanse og sosial rettferdighet har fått økt oppmerksomhet viser forskning at det er et gap mellom disse prinsippene og deres anvendelser (Wilson et al., 2017). Komponenten *handling* ble derfor lagt til for å fremme anvendelse av multikulturell kompetanse. Det handler om operasjonalisering av tro og holdninger, kunnskap og ferdigheter – det å utføre atferd i en spesifikk kontekst eller med en spesifikk hensikt (Ratts et al., 2016; Wilson et al., 2017). I denne sammenhengen kan det tenkes at PP-rådgivere besitter kompetansene tro og holdninger, kunnskap og ferdigheter, men har utfordringer med å anvende dette.

2.2. Pedagogisk-psykologisk tjeneste

Tidligere i kapittelet har multikulturell rådgivning som tilnærming blitt adressert. Denne delen omhandler mer spesifikt PP-tjenesten i Norge. Det finnes likheter mellom multikulturell rådgivningsteori og verdigrunnlaget til barnehager og skoler, hvor likeverd, likestilling, identitet og kulturelt mangfold står sterkt (Barnehageloven, 2005; Opplæringslova, 1998; Utdanningsdirektoratet, u.å.). I tråd med dette skal PP-tjenesten bidra til et inkluderende, likeverdig og tilpasset pedagogisk tilbud til barn og voksne med behov for særskilt tilrettelegging (Utdanningsdirektoratet, 2017). Nedenfor redegjøres det i mer detalj for PP-tjenestens mandat (2.2.1.) og hva pedagogisk-psykologisk rådgivning innebærer (2.2.2.). Deretter presenteres forskning gjort i norsk kontekst, hovedsakelig PP-tjenesten (2.2.3.).

2.2.1. PP-tjenestens mandat

Arbeidet tjenesten utfører er like mangfoldig som barn er forskjellige, med et mål om å støtte barn og unges læring i bred forstand (Hesselberg & von Tetzchner, 2016). En måte å klassifisere arbeidet på er slik PP-tjenestens mandat er regulert i barnehageloven (2005, § 19 c) og opplæringsloven (1998, § 5-6). Her er mandatet todelt og består av sakkyndig vurdering av barn og elever samt kompetanse- og organisasjonsutvikling, henholdsvis kalt individrettet og systemrettet arbeid. Førstnevnte handler om individuell oppfølging av barn og unge, hvor prosessen innebærer en opplevd bekymring, henvisning, drøftinger, utredning, vurdering, tilråding og eventuelt iverksetting av tiltak. Sistnevnte er arbeid med barnehager og skoler som organisasjoner og sosiale systemer, med mål om å endre tenkning, verdier og praksis (Hesselberg & von Tetzchner, 2016; Vogt, 2016). Det er som sagt ikke fokus på slikt systemarbeid i dette prosjektet, men det er likevel verdt å nevne at det har vært et satsingsområde i PP-tjenesten de siste årene (Andrews et al. 2018; sevuppt.no). Oppmerksomheten rundt systemrettet arbeid har dermed økt, likevel virker det som sakkyndig vurdering og individarbeid (fortsatt) blir prioritert og dominerer i den praktiske arbeidshverdagen (Fylling & Handegård, 2009; Moen et al., 2018; Vogt, 2016). Grunnen til dette kan være at sakkyndig vurdering er en mer konkret lovpålagt oppgave enn systemarbeid da barn og elever rett til spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning (hjemlet i barnehageloven § 19 a og opplæringsloven § 5-1) samt krav på sakkyndig vurdering (hjemlet i barnehageloven § 19 d og opplæringsloven § 5-3).

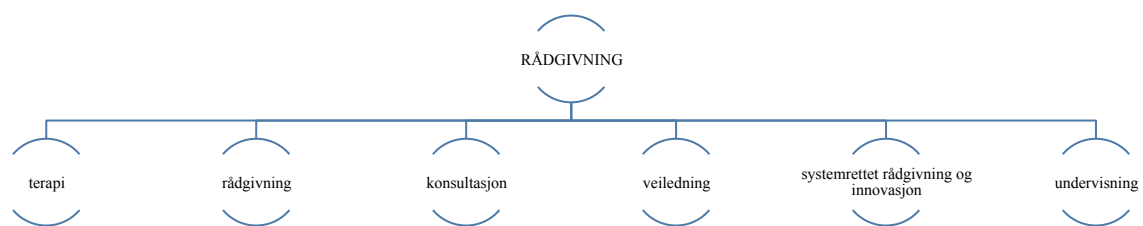
Selv om system- og individarbeid i teorien er todelt, er det viktig å merke seg at det ikke alltid er en like klar dikotomi i praksis. Hesselberg og von Tetzchner (2016) skriver at det ikke er noe absolutt skille mellom individ og system i pedagogisk-psykologisk arbeid – systemarbeid er ikke kun arbeid som har utgangspunkt i barnehager og skoler som organisasjoner eller hele systemer. Det kan også ha en bredere betydning, nemlig ethvert tiltak som ikke bare er rettet mot barnets vansker eller utfordringer, men som tar for seg faktorer i barnets miljø og samspillet mellom miljøfaktorer og barnet. Med andre ord kan behovet til enkeltbarnet stå i fokus, men barnet ses i sammenheng med administrative, pedagogiske og sosiale system (Bronfenbrenner, 1979; Hesselberg & von Tetzchner, 2016; Vogt, 2016). Det vil altså alltid være nødvendig å jobbe med systemet rundt barnet, også i individarbeid. Det innebærer en helhetlig kartlegging og implementering av tiltak på bred front innenfor barnets nettverk, der tverrfaglig og tverretattlig samarbeid er avgjørende (Vogt, 2016).

Brukerne av PP-tjenesten er først og fremst barn, unge og foresatte, som kan henvende seg direkte. De største faglige brukerne er personalet i barnehager og skoler, som må henvende seg med samtykke fra foreldre (Hesselberg og von Tetzchner, 2016). Foreldrenes medvirkning bør derfor være en integrert del av arbeidet i PP-tjenesten, noe som også er nedfelt i loven. I både barnehageloven (2005, § 19 b) og opplæringsloven (1998, § 5-4) understrekes det at tilbud om spesialundervisning så langt det lar seg gjøre skal utformes i samarbeid med barnet og foreldre, og det skal legges stor vekt på deres syn. Videre er PP-tjenesten pliktet til å følge Barnekonvensjonen (Regjeringen, 2020). Dette er en internasjonal avtale som ikke bare gjelder som norsk lov, den går foran andre norske lover dersom de står mot hverandre. Hensikten er å gi alle barn og unge under 18 år en trygg og god oppvekst, uansett hvem de er og hvor de bor. Barnets beste vil altså alltid prioriteres. Barnets stemme skal bli hørt og barnet skal få ta del i prosesser som omhandler det selv. Dette er også et område som har fått mer oppmerksomhet i det siste, blant annet gjennom kunnskapssenteret Forandringsfabrikken (u.å.) sitt arbeid for å forbedre skole og hjelpesystemene for barn.

2.2.2. Pedagogisk-psykologisk rådgivning

Som beskrevet ovenfor utfører PP-rådgivere et mangfold av arbeidsoppgaver. Ofte fyller en fagperson i PP-tjenesten flere roller samtidig, som utreder og sakkyndig, koordinator, utviklingsprosesskonsulent, veileder, lærer og forbilde, mellommann, barnets røst, og konfliktløser. Det har vært vanlig å omtale alt rollene innebærer og alt pedagogisk-

psykologisk arbeid som rådgivning (Hesselberg & von Tetzchner, 2016). Johannessen et al. (2010) bruker rådgivning både som et paraplybegrep og som en aktivitet sideordnet med terapi, konsultasjon, veiledning, systemrettet rådgivning og innovasjon, og undervisning (Figur 2). Her ses terapi og undervisning som to ytterpunkter av et kontinuum som antyder i hvilken grad aktivitetene er rettet mot personlige eller saklige forhold. Terapi er rettet mot personlige forhold, mens undervisning omhandler saklige forhold. Mellom de ulike begrepene er det likevel glidende overganger uten klare skiller.

Figur 2: Illustrasjon av rådgivningsbegrepet (Johannessen et al., 2010).

I tråd med dette beskriver Vogt (2016) rådgivning som et variert og mangfoldig arbeidsfelt. Forfatteren gir en beskrivelse av det omfattende arbeidsområdet pedagogisk-psykologisk rådgivning som gjør at feltet skiller seg fra både terapi og undervisning. Rådgivning beskrives her som arbeid med å gi rådsøkere hjelp til selvhjelp. Det kan settes inn på ulike livsområder, som psykososiale problemer, lærevansker og utfordringer i yrkesutøvelsen. Typiske oppgaver og utfordringer innebærer problemløsningsoppgaver, utviklingsoppgaver, sakkyndighetsoppgaver og forebyggende oppgaver, hvor hensikten er å bidra til mestring hos rådsøker. Rådgivningen kan settes inn på flere nivåer, både direkte overfor individer og grupper og indirekte gjennom styrking av rådsøkers kompetanse på et nærmere definert område (konsultasjon), mer generell kompetanseheving hos yrkesutøvere (veiledning) og kompetanseheving i organisasjoner (systemarbeid). Ulike arbeidsmetoder benyttes og tilpasses den aktuelle rådgivningssituasjonen, som empatisk forståelse, informasjon og evaluering. Til slutt innebærer PP-rådgivning visse faglige fokuseringsområder med en pedagogisk vektlegging. Til forskjell fra terapi arbeides det hovedsakelig med problemer innenfor normalvariasjonen, med vektlegging av individers intakte og sterke sider samt deres bevisste og rasjonelle side.

Rådgivningsarbeidet overfor foreldre innebærer ofte en prosess med utforskning, felles forståelse og problemløsning sammen med foreldrene (Vogt, 2016). De fleste utredninger begynner med en samtale med foreldre, hvor rådgiveren er lyttende og observerende og fokuserer på foreldrenes egne spørsmål, beskrivelser og forklaringer. Foreldres medvirkning spiller videre en vesentlig rolle i tilbakemeldingsfasen. Her skal de få innsikt i resultatene av utredningen, hva det kan innebære for barnets læring og eventuelle tiltak. Dette krever relasjonskompetanse hos rådgiver da foreldrene ofte blir personlig berørte av det som formidles. Når det gjelder tiltak er mange av disse avhengige av kompetansen i omgivelsene, også hos foreldre, og innebærer ofte veiledning og rådgivning. Mange foreldre ønsker å gjøre en innsats i opplæringen av barnet (Hesselberg & von Tetzchner, 2016). Foreldrerådgivning kan inkludere ulike familiestøttende programmer som kan hjelpe foreldre å ivareta omsorgsrollen sin bedre. Barns relasjon med sine foreldre er kritisk for barns utvikling, og familiestøtte kan fungere både forebyggende og behandlende for barn og ungdom i risiko og med ulike vansker (Ertesvåg et al., 2017; Knoche et al., 2012).

2.2.3. Forskning i norsk kontekst

Som nevnt innledningsvis er det rapportert om behov for økt kompetanse i flerkulturell forståelse og tospråklighet i PP-tjenesten (Andrews et al., 2018; Hustad et al., 2013). Utover dette har det blitt gjort lite forskning på multikulturell rådgivning i PP-tjenesten, men flere artikler kan gi et bilde på hvordan rådgivning i multikulturelle situasjoner gjennomføres i tjenesten. Moen et al. (2018) utførte en systematisk litteraturgjennomgang av forskning gjort på PP-tjenesten fra 2000 til 2015, og identifiserte flere studier som undersøkte testing og vurdering av minoritetsspråklige barn. Samtlige av disse uttrykker bekymring for PP-tjenestens vurdering av minoritetsspråklige elever. De viser blant annet til at det ofte blir brukt tester standardisert for barn med norsk som førstespråk, uten å ta i betraktning at barnet har en annen kulturell og språklig bakgrunn. Aagaard (2010) hevder at PP-tjenestens arbeid hovedsakelig er innsiktet på majoritetsspråklige elevers kultur, forutsetninger, vansker og behov, til tross for at det mange steder er en stor andel minoritetsspråklige elever. Minoritetsspråklige elever har varierende ferdigheter på to eller flere språk, har ofte en annen kulturell bakgrunn og lever ofte under andre sosioøkonomiske forhold enn majoritetsbefolkningen. Dette er viktige variabler som må tas i betraktning. Özerk og Özerk (2019) skriver at bruk av faste universelle standarder kan fungere ved rådgivning til familier som deler samme verdier, interesser, opplevelser, normer og verdenssyn som rådgiveren, men

at det ofte har negative konsekvenser for kvaliteten på vurderingen og rådgivningen gitt til minoritetsfamilier. Selv om PP-tjenesten har en individfokuset praksis basert på vurdering og intervensjoner, argumenterer forfatterne for at rådgivere må ha et bredere perspektiv i individuelle saker i tråd med multikulturell rådgivning. Rådgivere må legge vekt på sosiale mekanismer som kan produsere sosial urettferdighet og marginalisering av individer som har mindre makt, mindre tilgang til ressurser og en svak sosial posisjon i samfunnet.

Samarbeid mellom minoritetsspråklige foreldre og PP-rådgivere blir også adressert av flere. Özerk og Özerk (2019) skriver om sine erfaringer med utvikling av multikulturell kompetanse hos rådgivere i PP-tjenesten og om samarbeid med foreldre med kulturell og språklig minoritetsbakgrunn. De hevder at det ofte oppstår utfordringer i rådgivningsprosessen når rådgivere med høy akademisk bakgrunn men med begrenset flerspråklig og multikulturell kompetanse møter foreldre med annen språklig, etnisk eller kulturell bakgrunn. Aagaard (2010) rapporterer at et flertall av PP-rådgiverne i hans studie mener samarbeidet med minoritetsspråklige foreldre er vanskelig, noe forfatteren hevder er naturlig grunnet kulturforskjeller og språkbarrierer. Det ble imidlertid også rapportert nedsettende og generaliserende svar om minoritetsspråklige, som like gjerne kunne gjelde majoritetsspråklige foreldre. En PP-rådgiver uttalte for eksempel: «Det er sjelden at de tenker slik som oss .. Regelen er nesten at de tenker annerledes .. Det som vi vil vektlegge, vil ikke de vektlegge .. Ting vi ikke forstår, det vektlegger de» (Aagaard, 2010, s. 407). Her tilskrives befolkningsgrupper negative eller dysfunksjonelle kulturelle kjennetegn, som bidrar til en fremstilling av nordmenn som kollektivt like og forståelige, og innvandrere som kollektivt like og uforståelige. Ifølge forfatteren manifesterer tendensen til generalisering seg ofte som en forveksling av individuelle og kulturelle forskjeller. Dette mener jeg kan bidra til det Mulinari et al. (2009) omtaler som en konstruksjon av «oss» og «de andre», hvor «våre» idealer settes opp mot «andres» praksiser. Dette opprettholder en forestilling om annerledeshet og skaper mønstre av ulemper og privilegier. Videre viste resultatene til Aagaard (2010) at få av de intervjuede rådgiverne ga tilstrekkelig tilpassede tilbakemeldinger til minoritetsspråklige foreldre, for eksempel ved å bruke mer tid, bruke tolk, illustrere med eksempler eller oversette rapporten til morsmålet. Flere rapporterte å gi standard tilbakemelding og dermed ikke foreta seg noe for å lette forståelsen for foreldrene, noe forfatteren mener er svært bekymringsverdig. I sum ble det konkludert med at deltakerne rapporterte om «helt utilstrekkelig sakkyndighetsarbeid» (s. 418). Det er imidlertid et viktig

poeng at denne studien ble publisert i 2010, med datainnsamling fra 2001-2004. Bildet kan derfor se annerledes ut i dag, mer enn 15 år senere.

En annen kulturell bakgrunn innebærer ofte andre oppdragelsespraksiser enn majoritetskulturen. Dette kan oppleves som en utfordring for minoritetsforeldre. Tingvold et al. (2012) utførte en kvalitativ undersøkelse av vietnamesiske flykningsfamilier og foreldrenes ressurser i oppdragelsen av deres barn. De fant at det var vanskelig for foreldrene å finne en balanse mellom forskjellige oppdragelsesmetoder. Foreldrene brukte ofte ressurser fra deres vietnamesiske bakgrunn og tradisjonelle kulturelle praksiser i oppdragelse i en ny interkulturell kontekst, som det å lære barna vietnamesisk og ha kontakt med utvidet familie. Til tross for en vanskelig familiefortid som flyktninger og utfordringer med å balansere oppdragelsespraksiser har man funnet at andregenerasjons vietnamesisk ungdom rapporterer bedre mental helse enn norsk ungdom. Forfatterne mener det er viktig å undersøke disse vietnamesiske tradisjonene og foreldrestrategiene som mulige beskyttelsesfaktorer som medierer barnas mentale helse. Det er altså viktig å anerkjenne kulturelle forskjeller, tradisjoner, strategier og verdier i møte med minoritetsfamilier og se på det som ressurser. Dette ser imidlertid ikke ut til å ha vært en dominerende tankegang i PP-tjenesten. Aagaard (2010) fant at omtrent halvparten av PP-rådgiverne han intervjuet mente at tospråklighet heller var et problem enn en ressurs for normalutviklede barn i Norge, mens enda fler mente det var et problem for barn med lærevansker.

Tveitnes (2018) utførte en dokumentanalyse av PP-tjenestens sakkyndige vurderinger og fant at både elevers og foreldres kunnskap havner nederst i et kunnskapshierarki – på bekostning av formell testing, kartlegging og eksperters kunnskap. PPT ser ut til å operere med en «medisinsk-psykiatrisk imiterende diskurs om diagnostikk og patologi» (s. 246), og vitenskapelige metoder og teknologi preger sakkyndighetsarbeidet. På den måten blir både elever, lærere og foreldre sine fortellinger undervurdert. Dette er på linje med studier som har undersøkt brukeres, inkludert lærere, styrere, foreldre og barns, opplevelser av PP-tjenesten (Moen et al., 2018). Sandbæk (2004) undersøkte barns erfaringer med hjelpetjenester som barnevernet, PP-tjenesten og barnepsykiatrien. Forfatteren fant at barna i liten grad slipper til og blir behandlet som aktører og handlende subjekter i møtet med tjenestene. I tråd med dette fant Barneombudet (2017) at mange elever som mottar spesialundervisning ikke blir hørt eller får medvirke i opplæringen. Når det gjelder andre brukere undersøkte Anthun (2000a, 2000b) PP-tjenestens kvalitetsdimensjoner basert på foreldre, lærere og styrere sin opplevelse.

Forfatteren fant at effektivitet var den viktigste dimensjonen for alle gruppene. Dessuten var deltakelse spesielt viktig for foreldre. Studien konkluderte med at PP-tjenesten som en helhet må forbedre effektiviteten ved å gi raskere, bedre og mer varige intervensjoner og løsninger. For å oppnå dette bør blant annet foreldres deltakelse fremmes. Samarbeid med foreldre er derfor essensielt i saksarbeidet, som involverer å virkelig lytte til foreldres meninger, holde dem oppdatert på deres muligheter i prosessen og gjøre dem til aktive deltakere i beslutninger som tas (Anthun, 2000b). Selv om disse studiene om brukeres opplevelser ikke differensierer mellom majoritetsfamilier og minoritetsfamilier, tenker jeg det er mulig at manglende deltakelse i større grad gjelder minoritetsforeldre grunnet PP-rådgiveres opplevde samarbeidsproblematikk med minoritetsspråklige foreldre (Aagaard, 2010). Moen et al. (2018) foreslår at videre forskning bør undersøke hvordan PPT best kan imøtekomme forskjellige behov og forventninger fra ulike rådsøkergrupper. Med Anthun (2000b) sitt forslag om å bedre effektiviteten i PP-tjenesten via bedre samarbeid mellom partene, spesifikt deltakelse når det gjelder foreldre, kan teori og praksis fra multikulturell rådgivning være et viktig innslag for å bedre samarbeid med minoritetsspråklige foreldre.

2.3. Oppsummering og forskningsspørsmål

Oppgavens teoretiske og empiriske rammeverk er todelt. Kapittelet hadde et bredt utgangspunkt hvor det ble redegjort for multikulturell rådgivning (2.1.). Som et grunnlag for en multikulturell tilnærming ble humanistisk tradisjon vektlagt (2.1.1.). Med dette kom relasjon i fokus, som av mange anses som den viktigste faktoren i vellykket rådgivning. Det ble adressert en maktubalanse mellom rådgiver og rådsøker i denne rådgivningsrelasjonen, som kan være spesielt fremtredende i multikulturelle rådgivningssituasjoner. Videre ble kultur og identitet presentert som viktige begreper (2.1.2.). Kultur ble beskrevet som en «usynlig veiviser» som kan skape barrierer i kommunikasjonen mellom rådgivere og rådsøkere fra ulike kulturer. Identitet ble presentert som et komplekst fenomen hvor interseksjonalitet står sentralt. Et absolutisme-relativisme-kontinuum ble lagt fram for å illustrere de ulike rollene kultur og kulturelle identiteter kan tillegges, som fører til ulike tilnærminger til multikulturell rådgivning. Til slutt ble det redegjort for multikulturell rådgivningskompetanse (2.1.3.). Her ble viktigheten av å anerkjenne påvirkningen undertrykkelse har på mental helse og det å ha et sosioøkologisk perspektiv adressert. Deretter ble rammeverket for multikulturell kompetanse redegjort for, med fire ulike utviklingsdomener (rådgivers selvbevissthet,

rådsøkers verdenssyn, rådgivningsrelasjonen, og rådgivningsintervensjoner) og fire ulike kompetanser (tro og holdninger, kunnskap, ferdigheter, og handling).

Neste del av kapittelet omhandlet pedagogisk-psykologisk tjeneste (2.2.). Først ble det redegjort for mandatet til tjenesten (2.2.1.). Tjenestens arbeid ble forklart som både systemrettet og individrettet, med barn, foreldre, skoler og barnehager som brukere. Videre ble det redegjort for hva det omfattende arbeidsområdet pedagogisk-psykologisk rådgivning innebærer (2.2.2.). Her ble foreldres medvirkning trukket fram som spesielt viktig i oppstart av en utredning, i tilbakemeldingsfasen og i eventuelle tiltak. Til slutt ble forskning gjort i Norge, hovedsakelig på PP-tjenesten, presentert (2.2.3.). Lite forskning har blitt gjennomført, men flere artikler ga et bilde av situasjonen. Disse studiene omhandlet testing og vurdering av minoritetsspråklige barn, samarbeid med minoritetsspråklige foreldre, kulturelle tradisjoner og foreldrestrategier og hvordan det kan fungere som beskyttelsesfaktorer, og brukeres opplevelser. Denne litteraturen foreslo at videre forskning bør undersøke hvordan PP-tjenesten best kan imøtekomme ulike rådsøkergruppers behov og forventninger, og at arbeidet i tjenesten kan effektiviseres via bedre samarbeid mellom partene, spesifikt deltakelse når det gjelder foreldre.

Med bakgrunn i dette og som presentert i innledningen ble følgende forskningsspørsmål formulert: a) hvilken rolle tillegges PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner; og b) hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre? I neste kapittel vil det redegjøres for metoden brukt for å belyse forskningsspørsmålene.

3. METODE

For å belyse hvordan PP-rådgivere oppfatter at de gjennomfører multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre har en rekke metodologiske valg blitt tatt gjennom hele prosjektet. Dette kapittelet redegjør for slike valg og betraktninger. Det starter med hvordan litteratursøk ble gjennomført (3.1.), deretter drøftes forskningsstrategi- og design for studien (3.2.). Videre fokuseres det på kvalitativt intervju som datainnsamlingsmetode (3.3.) samt tematisk analyse som analysemetode (3.4.). Studiens kvalitet blir deretter drøftet (3.4.), og til slutt blir etiske betraktninger presentert (3.5.).

3.1. Litteratursøk

Litteratur ble funnet med snøball-metoden samt med emnesøk i databasene Scopus, Oria og Google Scholar med utvalgte søkeord (Vedlegg 1). Litteratursøket viste begrenset norsk multikulturell rådgivningslitteratur, og mye av litteraturen var fra USA. Fuertes (2012) hevder at forskning på multikulturell rådgivning på 2000-tallet nesten kun omhandlet områdene multikulturell rådgivningskompetanse og etnisk identitet, noe som gjenspeiles i denne oppgavens teoretiske del. Det ble også utført et søk på forskning gjort på PP-tjenesten i Norge. Det meste av denne litteraturen omhandlet ikke multikulturell rådgivning direkte, men adresserte temaer som tjenestens vurdering av minoritetsspråklige barn og brukernes opplevelser. Dette ga et bilde på hvordan rådgivning overfor minoritetsforeldre gjennomføres i PP-tjenesten.

Da det er relativt lite forskning gjort på temaet i Norge ble det ikke satt strenge kriterier for valg av litteratur når det gjelder tidsperiode for publikasjoner. Det har derfor blitt inkludert publikasjoner fra og med år 2000. Kun fagfellevurderte forskningsartikler ble valgt ut i tillegg til bøker med teoretiske gjennomganger. Det har derfor ikke blitt referert til andre masteroppgaver. Noen av de sentrale kildene i det teoretiske og empiriske rammeverket er *Multicultural and Social Justice Counseling Competencias: Guidelines for the Counseling Profession* av Ratts et al. (2016), *The Norwegian Educational Psychological Service: A systematic review of research from the period 2000-2015* av Moen et al. (2018) og *Multicultural Settings and School Psychological Services – a Norwegian Experience with Developing Competency in Multicultural Counseling* av Özerk og Özerk (2019).

Litteratursøket og arbeidet med det teoretiske og empiriske rammeverket ga et grunnlag for

utforming av mer presise forskningsspørsmål samt utarbeiding av forskningsdesign og valg av metoder.

3.2. Forskningsstrategi og -design

Bryman (2016) skiller mellom kvantitativ og kvalitativ forskning og omtaler dette som forskningsstrategier. Det er fundamentale forskjeller mellom disse når det kommer til hva som blir ansett som akseptert kunnskap (epistemologi) og hva som anses som grunnleggende sosiale enheter (ontologi). I kvantitativ forskning testes teorier med naturvitenskapelige modeller og virkeligheten ses på som ekstern og objektiv. Kvalitativ forskning legger derimot vekt på hvordan individer tolker deres sosiale verden og sosial virkelighet ses på som skiftende og som skapt av individer. Slik Brinkmann og Kvale (2018) anbefaler ble denne studiens forskningsstrategi og –design samt metode valgt med utgangspunkt i forskningsspørsmålene: a) hvilken rolle tillegges PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner, og b) hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre? Med dette som bakgrunn ble en kvalitativ tilnærming vurdert som hensiktsmessig. Jeg ønsket å forstå den sosiale verdenen til deltakerne gjennom undersøkelse av deres tolkning, erfaringer, meninger og opplevelser. For å fange kompleksiteten i deltakernes opplevelser ble ord og kvalitativ kunnskap prioritert fremfor tall og kvantifisering. Videre har fenomenologisk forskningstradisjon blitt brukt for å navigere beslutninger angående forskningsdesignet for studien (Hays & Wood, 2011). Her er hensikten å beskrive meningen med deltakernes levde opplevelser i dybden. Man ønsker å forstå indre opplevelser av et fenomen og hvordan deltakerne bevisst tenker om deres opplevelse.

Designet og prosessen for prosjektet blir for ordens skyld i stor grad presentert som en lineær og trinnvis prosess i dette kapittelet. Denne prosessen har imidlertid ikke vært like lineær i praksis. Maxwell (2009) argumenterer for at kvalitativ forskning krever en bred og lite restriktiv forskningsdesign, og presenterer en *interaktiv* designmodell. I tråd med dette har ulike aktiviteter pågått mer eller mindre samtidig, som innsamling og analyse av data, utvikling og modifisering av teori, utbrodering og refokusering av forskningsspørsmål, og identifisering og håndtering av validitetstrusler. Disse aktivitetene har påvirket hverandre og det har vært nødvendig med modifiseringer underveis i prosjektet.

Metoder for datainnsamling og analyse ble valgt i tråd med fenomenologisk tradisjon. I tillegg påvirket andre, mer praktiske faktorer dette valget. Oppgavens rammer ga føringer for et lite utvalg informanter, samtidig som egen bakgrunn som (uerfaren) forsker måtte tas hensyn til (Dalen, 2011). Med bakgrunn i dette ble kvalitative forskningsintervju og tematisk analyse vurdert som passende metoder. Disse metodene har blitt omtalt som generelle og lite standardiserte og definerte (Braun & Clarke, 2006; Brinkmann & Kvale, 2018; Bryman, 2016), samtidig er det utviklet utallige rammeverk som gir redskaper for å gå systematisk til verks. Oppgaven har tatt utgangspunkt i noen av de mer definerte redskapene, som redegjøres for i mer detalj videre i kapittelet.

3.3. Kvalitativt forskningsintervju

Intervju er sannsynligvis den mest brukte datainnsamlingsmetoden i kvalitativ forskning, og det har blitt en av de vanligste metodene innen sosialvitenskapen (Brinkmann & Kvale, 2018; Bryman, 2016; Langley & Meziani, 2020). Forskningsintervjuet er et intervju der kunnskap blir konstruert i interaksjonen mellom intervjuer og informant(e). Det er en samtale som har en struktur og et formål bestemt av intervjueren – det er en profesjonell interaksjon som går utover en hverdagslig samtale (Brinkmann & Kvale, 2018). Det finnes mange ulike varianter av intervju, og nedenfor blir det redegjort for det fortolkende en-til-en-intervjuet (3.3.1.). Deretter adresseres studiens informanter (3.3.2.), utforming av intervjuguide (3.3.3.) og gjennomføring av intervju (3.3.4.).

3.3.1. Fortolkende en-til-en-intervju

For å forstå hvordan rådgiverne selv opplever multikulturell rådgivning ønsket jeg å snakke med dem om dette. Gjennom samtale kunne jeg få rike beskrivelser som gir et dypdykk i PP-rådgivernes opplevelser og meninger. Av den grunn ble individuelle intervju valgt fremfor fokusgruppeintervju. Med fokusgrupper intervjuer man mer enn én person, vanligvis minst fire, samtidig (Bryman, 2016). Med slike intervju kan det tenkes at ikke alle får sagt det de ønsker, enten det er på grunn av tidsbegrensninger eller ubehag av å bli hørt av flere, særlig da multikulturell rådgivning kan være et komplisert og sensitivt tema. Ved individuelle intervju har deltakeren mer ro og tid til å svare.

Langley og Meziani (2020) skriver at kvalitative intervju en-til-en er et komplekst fenomen med ulike intervjusjangere. Med utgangspunkt i fenomenologisk tradisjon ble den fortolkende

sjangeren valgt, hvor fokuset ligger på å konstruere mening og undersøke menneskers levde opplevelser. For å undersøke rike og komplekse opplevelser vektlegges det et behov for åpenhet og fleksibilitet i intervjuet (Langley & Meziani, 2020). Dette kan gjøres med både ustrukturerte og semistrukturerte intervju. Bryman (2016) omtaler disse som to hovedtyper av kvalitative intervju. De er annerledes fra den kvantitative forskningens strukturerte intervju ved at de er mer åpne og fleksible, med mulighet for å unngå fra intervjuguiden og stille oppfølgingsspørsmål. Det er mer interesse for informantens synspunkt, og man ønsker rike og detaljerte svar. I et semistrukturert intervju har man en liste spørsmål eller spesifikke temaer som må dekkes, men intervjueren har nokså stor frihet i hvordan man responderer. Dette var et hensiktsmessig valg for dette prosjektet. Det var visse hovedtemaer som var viktige å spesifisere, som gjorde at ustrukturerte intervju ikke ble gjennomført. Samtidig var det nødvendig med rom for endringer i intervjuguiden ved behov for å få fram informantenes fokus. Spørsmålene var derfor i stor grad brede og åpne.

3.3.2. Informanter

I kvalitativ forskning er det vanskelig å vite hvor mange informanter en bør ha og det er ikke noe klart svar på dette (Braun et al., 2019; Bryman, 2016). Her ble det gjort en a priori utvelgelse med tre til fem informanter. Få informanter med fokus på illustrerende og eksplorerende forskning ble prioritert. Utvalget var kriteriebasert, som vil si at jeg definerte kriterier og representativitet i forkant av rekruttering av informanter (Bryman, 2016; Dalen, 2011).

Tre utvalgs kriterier ble formulert. For det første måtte rådgiverne jobbe i kommuner med et høyt antall minoritetsfamilier i Sørøst-Norge. Dette ble definert ut fra kommuner med andel innvandrere som ligger over gjennomsnittet i Norge (Østby et al., 2013). Avgrensningen til Sørøst-Norge ble gjort på bakgrunn av praktiske årsaker samt undersøkelsen til Hustad et al. (2013) hvor fagansatte i region Sørøst i større grad enn andre regioner vurderte sin kompetanse som god på flerkulturalitet og tospråklighet. Det ble vurdert at dette kunne åpne opp for mer refleksjon rundt temaet. Utvalget ble videre avgrenset til rådgivere som arbeider med barn og elever i barnehage og grunnskole, mens arbeid med elever i videregående skole ble utelukket. Relasjon mellom barn og omsorgspersoner har stor betydning for barns utvikling, derfor er det ofte et større fokus på å involvere systemene rundt barnet og ha en familiesentrert tilnærming når det gjelder yngre barn (Ertesvåg et al., 2017; Knoche et al.,

2012). Dette prosjektet adresserer rådgivning til minoritetsspråklige *foreldre*, derfor var det naturlig å begrense utvalget til arbeid med yngre barn. Arbeid både med grunnskole og førskole ble inkludert da ikke alle kommuner har en klar deling mellom disse. Til slutt var det et kriterium at rådgiverne skulle ha en utdanning som inkluderer en teoretisk gjennomgang av rådgivning. Det er rådgivere med mange forskjellige utdanninger i PP-tjenesten (Hustad et al., 2013), og grunnet oppgavens fokus ble det avgrenset på dette området. Det kan tenkes av rådgivere som har studert rådgivningsteori i større grad har reflektert over multikulturell rådgivning, noe som kan åpne opp for mer dialog.

Rekruttering av informanter ble gjort med e-post gjennom allerede etablerte kontakter. Til slutt tok fire PP-rådgivere kontakt for å delta i studien. Av disse var tre kvinner og en mann, med to til 12 års fartstid i PP-tjenesten. De jobbet i to forskjellige kommuner i Sørøst-Norge med over gjennomsnittlig antall innvandrere (på grunn av personvern brukes ikke navn på de spesifikke kommunene). En jobbet hovedsakelig med saker tilknyttet grunnskolen, to jobbet både med førskole og grunnskole, og en jobbet kun med saker i førskolen. Alle hadde utdanning på masternivå innen pedagogisk psykologi, psykologi og spesialpedagogikk, og ble uteksaminert mellom 2003 og 2013. En av informantene hadde selv minoritetsspråklig bakgrunn, men dette vil ikke bli adressert i stor grad grunnet personvernmessige årsaker. Tematikken rundt rådgivers egen bakgrunn adresseres senere i sammenheng med videre forskning (6.2.).

3.3.3. *Utforming av intervjuguide*

Slik Bryman (2016) anbefaler var hovedfokus i utformingen av intervjuguiden å formulere intervjspørsmål slik at data fra informantene skulle hjelpe meg å svare på forskningsspørsmålene. Intervjspørsmålene skulle tillate innsikt i informantenes perspektiver og få fram det de ser på som viktig i relasjon til forskningsområdet. Videre var det nødvendig å ha en viss rekkefølge i temaområdene slik at spørsmålene skulle flyte rimelig bra. Den innledende teoretiske og empiriske gjennomgangen av temaet la grunnlaget for strukturen i intervjuguiden i prosjektet (Vedlegg 2). Med bakgrunn i teori og empiri ble det formulert spørsmål om blant annet tilpasset rådgivning, annerledeshet hos rådsøker, involvering av foreldre, barnets system, relasjon, positive og utfordrende aspekter, og om hvordan rådgiverne opptrer. Jeg forsøkte å bruke språk og begreper som var forståelige og relevante for informantene. Jeg ønsket ikke å legge for mye vekt på akademiske begreper, men heller

relatere til deres hverdagsopplevelser og -erfaringer med et gjenkjennelig språk. Derfor ble få akademiske begreper brukt i intervjuene. Det ble likevel vurdert som nødvendig å bruke begrepet «multikulturell rådgivning», selv om det var en mulighet for at dette var et relativt ukjent begrep for informantene (noe det viste seg å være). Dette ble gjort da begrepet står sentralt gjennom hele prosjektet, slik at det skulle være en viss overlapp av begreper i teorien og intervjuguiden. Til slutt ble det i den grad det er mulig unngått å stille ledende spørsmål. Det ble formulert åpne og generelle spørsmål slik at informantene selv kunne trekke fram det de vurderte som viktig i relasjon med temaet. Dette la også til rette for en viss fleksibilitet i gjennomføringen av intervjuene.

Dalen (2011) hevder at det alltid må foretas prøveintervju i kvalitative intervjustudier. Pilotering ble gjennomført for å undersøke om intervjuguiden hadde en hensiktsmessig utforming og funksjon, og for å avdekke eventuelle svakheter. Dette var en måte å kvalitetssikre intervjuguiden på samtidig som jeg fikk testet meg selv som intervjuer. To pilotintervju med PP-rådgivere som passet utvalgskriteriene ble utført i desember 2020 og januar 2021, etter at prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Rådgiverne ble forespurt om å gi tilbakemeldinger om intervjuet, om spørsmål burde endres og om det var aspekter ved multikulturell rådgivning som intervjuguiden ikke fanget opp. Begge rådgiverne ga positive tilbakemeldinger om intervjuet og spørsmålene som ble stilt, og mente det var et veldig aktuelt tema. Den første rådgiveren fikk ikke tilgang på intervjuguiden på forhånd, og så det som positivt å måtte reflektere over denne type spørsmål der og da – uten å ha gjort seg opp tanker, undersøkt temaet eller formulert ferdige svar på forhånd. Den andre rådgiveren fikk intervjuguiden på forhånd og så på det som nyttig å få mulighet til å reflektere over temaet i forkant, særlig da det ble opplevd som et komplisert og vanskelig tema. På bakgrunn av dette valgte jeg å sende en kortere versjon av intervjuguiden med kun hovedspørsmålene på forhånd. Slik kunne informantene få mulighet til å reflektere rundt temaet på forhånd uten å bli for knyttet til intervjuguiden.

Videre kom rådgiverne i pilotintervjuene med flere innspill til intervjuguiden og –situasjonen. Disse inkluderte blant annet anbefaling om å etterspørre eksempler da det ved å relatere til en spesifikk erfaring kunne være lettere å svare på vide spørsmål; legge til spørsmål om bruk av tolk; spørre om hva som skjer på arbeidsplassen og om samarbeid med kollegaer rundt temaet; og om ulike perspektiver i skole, PPT og hos foreldre, og hvordan det kan påvirke samarbeidet. Alle innspill ble tatt i betraktning og vurdert. I etterkant ble det lagt til et

spørsmål angående forskjellige perspektiver i systemet rundt barnet, og jeg noterte meg hvor det kunne være nyttig å etterspørre eksempler. Piloteringen ga meg som intervjuer et større innblikk i hvordan temaet jeg skulle undersøke manifesterte seg i PP-tjenesten og hjalp meg med å forankre intervjuet tettere opp mot informantenes arbeidshverdag. I tillegg til pilotering ble intervjuguiden diskutert med veileder og medstudenter som utførte liknende prosjekter.

3.3.4. Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble gjennomført januar og februar 2021. To dager før hvert intervju ble det sendt en e-post til informantene med møteinvitasjon og digitalt samtykkeskjema. I tillegg ble følgende spørsmål sendt for gjennomlesing: 1) hva legger du i «multikulturell rådgivning»; 2) hva er dine erfaringer med rådgivning til familier med minoritetsspråklig bakgrunn; 3) hvordan erfarer du at minoritetsspråklige foreldre og deres barn involveres i en sakkyndig vurdering; 4) hvilken rolle vil du si relasjon spiller i rådgivningssituasjoner med minoriteter; og 5) hvilken oppfatning har du om hvordan en rådgiver bør opptre i rådgivning til minoritetsspråklige familier? Det ble presisert at det verken var forventet eller ønskelig at rådgiverne skulle gjøre forberedelser utover det å lese spørsmålene og gjøre seg opp noen tanker rundt disse. Dette ble gjort for å sikre like betingelser for alle deltakerne i størst mulig grad.

De fire intervjuene varte omtrent 1,5 time hver og ble gjennomført digitalt av smittevernmessige hensyn i forbindelse med koronavirus-pandemien (Tjernshaugen et al., 2020). Digitale møter og videosamtaler har vært en stor del av hverdagen til mange det siste året grunnet pandemien og det er rimelig å anta at også informantene var godt kjent med dette. Det ble tatt høyde for potensielle teknologiske problemer ved å blant annet bruke diktafon på to enheter for å sikre opptak og lagring av dataen, som anbefalt av Universitetet i Oslo (UiO, 2020b). På starten av intervjuene ble det bekreftet at all informasjon i samtykkeskjema var lest og forstått. Etter anbefaling fra NSD ble det minnet om PP-rådgivers og egen taushetsplikt for å unngå at personidentifiserende informasjon ble delt (3.4.2.). Det ble spurt om hvor mye tid rådgiverne hadde til rådighet, før de ble gjort oppmerksomme på oppstart av lydopptak.

I tråd med semistrukturert intervju var samtalene åpne og jeg spurte oppfølgingsspørsmål ved flere tilfeller for å få mer detaljerte svar. Intervjuguiden ble likevel fulgt i relativt stor grad for

å dekke de ønskelige temaene. Slik Brinkmann og Kvale (2018) anbefaler forsøkte jeg å etablere god kontakt og bidra til trygghet og åpenhet ved å framstå interessert, forståelsesfull og respektfull overfor informantene. Menneskers kommunikasjon påvirkes av hvem de snakker med, så hvordan jeg ble oppfattet som intervjuer er derfor vesentlig. Mot slutten av intervjuet ble det åpnet opp for mer dialog slik at deltakerne også kunne få høre mine inntrykk av intervjuet og tematikken, noe jeg opplevde som en fin avslutning på intervjusituasjonen. Jeg opplevde å få god kontakt med informantene. Samtlige informanter fremstod som reflekterte, ærlige og interesserte, og de hadde mye å dele om temaet. De var positive til intervjuet, men ga også uttrykk for at det var vanskelig å uttale seg om et så komplekst tema. Intervjuet hadde åpne spørsmål som av noen ble sett på som positivt da man kunne trekke fram det man selv ønsket, men også som vanskelig da det ble veldig generelt. Alle informantene uttrykte at de hadde sett på og tenkt igjennom spørsmålene de fikk på forhånd, som kan ha bidratt til mer refleksjon rundt temaet.

I etterkant av intervjuene fikk informantene tilbud om å få tilsendt transkriptene fra eget intervju for gjennomlesning. En av informantene uttrykte ønske om dette for å oppklare eventuelle misforståelser som kunne oppstå, og av den grunn ble alle informantene spurt. Tre av informantene ønsket å få transkriptene tilsendt. To av disse kom med tilbakemeldinger om noen få endringer, som inkluderte små rettelser på ord eller fraser som hadde blitt misforstått. En informant ønsket også å understreke at det er stor forskjell mellom familier med minoritetsbakgrunn og ville forsikre seg om at dette ble inkludert i min tolkning og beskrivelse.

3.4. Tematisk analyse

For analyse av intervjudataene ble tematisk analyse gjennomført, som innebærer å identifisere, analysere og rapportere mønstre eller temaer i dataene (Braun & Clarke, 2006; Braun et al., 2019). Dette er en av de vanligste tilnærmingene for analyse av kvalitative data; den er godt egnet for forskere med lite erfaring med kvalitativ forskning, den er fleksibel og kan brukes på tvers av teoretiske og epistemologiske tilnærminger. Den har blitt kritisert for å være for generell og uten skisserte teknikker (Braun & Clarke, 2006; Bryman, 2016), men Braun et al. (2019) skriver at det har skjedd en stor utvikling det siste tiåret. Tematisk analyse blir i større grad anerkjent som en egen metode i dag og det finnes mange forskjellige tilnærminger. I denne studien ble det anvendt en refleksiv tilnærming til tematisk analyse,

med utgangspunkt i Braun og Clarke (2006) sitt rammeverk. Nedenfor redegjøres det i mer detalj for en refleksiv tilnærming (3.4.1.), deretter gjennomføring av analysen steg for steg (3.4.2.) og til slutt resultatpresentasjonen (3.4.3.).

3.4.1. En refleksiv tilnærming til tematisk analyse

Braun et al. (2019) presenterer tre tilnærminger til tematisk analyse. De to første har en mer strukturert tilnærming til koding: kodereliabilitet (Eng. coding reliability), som er en *delvis* kvalitativ tilnærming med kvantitative prinsipper, og kodebok (Eng. codebook), hvor temaer er definert på forhånd av en full analyse. I motsetning til disse er en refleksiv tilnærming til tematisk analyse fullt og helt en *kvalitativ* tilnærming hvor temaer ses på som meningsbaserte mønstre som er et *produkt* av koding. Temaer er resultater fra betydelig analytisk arbeid hvor fokuset ligger på å eksplorere og utvikle en forståelse for meningsmønstre i dataene. Koding er en åpen og repeterende prosess som ikke er satt fra start ved bruk av en kodebok eller koderamme. Forfatterne beskriver målet med koding og utvikling av tema på denne måten:

The aim of coding and theme development in reflexive TA is not to “accurately” summarize the data, nor to minimize the influence of researcher subjectivity on the analytic process, because neither is seen as possible nor indeed desirable. The aim is to provide a coherent and compelling interpretation of the data, grounded in the data. (s. 848)

Forskeren blir således sett på som en historieforteller og spiller en aktiv rolle i analysering av dataene. En sammenhengende og overbevisende *tolkning* er selve målet med analysen.

Slik Braun og Clarke (2006) anbefaler har visse beslutninger om gjennomføringen av analysen blitt tatt i denne studien. Analysen er ment å gi en rik tematisk beskrivelse av *hele* datasettet heller enn en detaljert beskrivelse av ett spesifikt aspekt. De identifiserte temaene er altså en refleksjon av alle dataene som ble samlet inn. Noe dybde og kompleksitet kan derfor gå tapt, men en rik og helhetlig beskrivelse bevares. Dette er spesielt nyttig da det er ukjent hvordan PP-rådgivere oppfatter multikulturell rådgivning. Videre har induktiv fremfor teoretisk tilnærming blitt brukt. Temaene ble derfor ikke identifisert ut fra min teoretiske kunnskap om emnet, men de er sterkt knyttet til selve dataene. Jeg har imidlertid brukt min teoretiske kunnskap om emnet til hjelp for organisering i analysen og har således ikke hatt en

fullt så dikotom forståelse av induktiv og deduktiv tilnærming som Braun og Clarke (2006) legger fram. I tråd med en induktiv tilnærming ble det utført semantisk eller beskrivende koding fremfor latent koding. Jeg var interessert i eksplisitt overflatemening og forsøkte ikke å identifisere underliggende ideer, antakelser og ideologier. I neste del av kapittelet redegjøres det for hvordan analysen er gjennomført.

3.4.2. Analysen steg for steg

Braun og Clarke (2006) skisserer en fremgangsmåte for gjennomføring av refleksiv tematisk analyse med en guide på seks faser. Analysen i denne studien har tatt utgangspunkt i disse. I tillegg har den praktiske guiden til Maguire og Delahunt (2017) som bygger på samme rammeverk blitt konferert. Videre redegjøres det for analysen steg for steg, men det er viktig å bemerke at dette ikke er en lineær prosess. Det er en tilbakevendende prosess som innebærer konstant bevegelse frem og tilbake i dataene og analysen (Braun & Clarke, 2006). Første fase i analysen handler om å bli kjent med dataene. Dette gjorde jeg ved å selv transkribere alle lydfilene manuelt. Transkriberingen ble gjort i tråd med formålet til analysen, med fokus på mening og innhold fremfor informantenes språkbruk. Av den grunn ble kommunikative ytringer som «eh» utelatt og små pauser i talen ble ikke notert. I tillegg ble sekvenser hvor informantene omtalte ting som ikke var relevant for studien utelatt. Lydfilene ble hørt en rekke ganger for å sikre riktig transkribering. Transkriberingen resulterte i 56 sider med transkripter som ble lest igjennom på en aktiv måte – jeg lette etter mening, mønstre, mulige koder og temaer. Ideer for koding ble markert og notert.

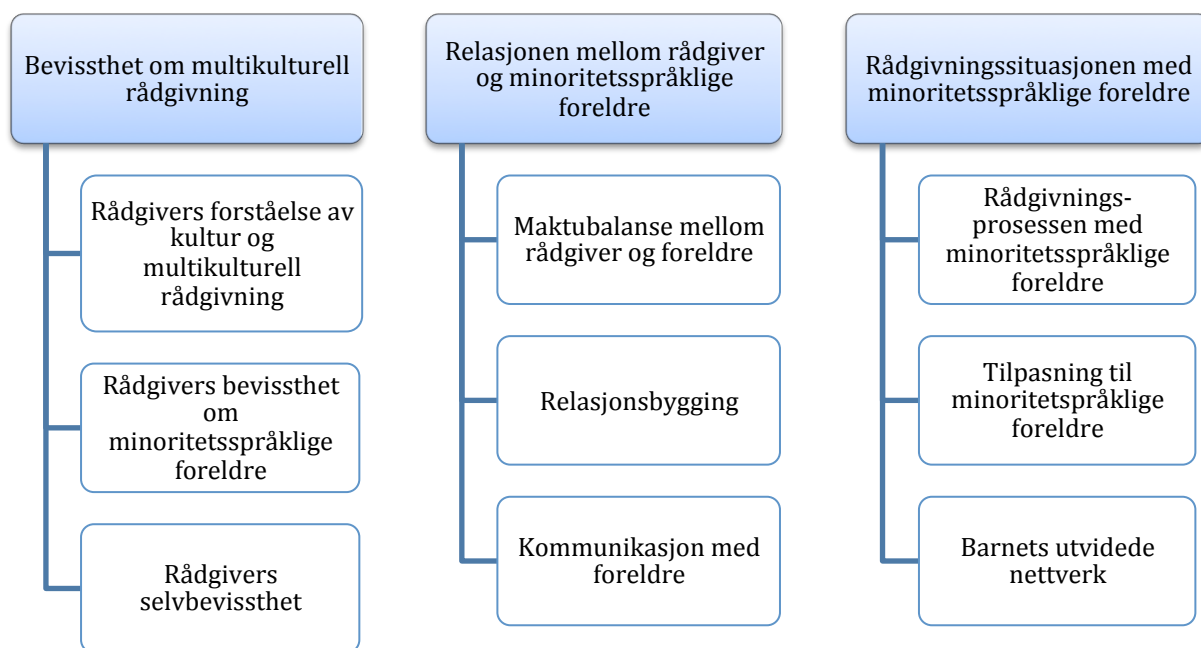
I andre fase ble de første kodene generert. Koder er de grunnleggende elementene i dataene og representerer trekk eller egenskaper som er interessante med tanke på forskningsspørsmålet. Det handler her om å organisere dataene i meningsfulle grupper (Braun & Clarke, 2006; Maguire & Delahunt, 2017). Dette ble gjort manuelt ved å jobbe systematisk gjennom all data. Transkriptene ble lest og utkast ble oppsummert med ord eller korte fraser. Det ble kodet for så mange temaer som mulig, og kodene ble samlet i en liste som deretter ble organisert og komprimert. Transkriptene ble lest igjennom igjen med kodelisten og noen koder ble modifisert.

Kodene ga grunnlag for mønstre og temaer, som ble sett etter i tredje fase. Et tema er et mønster som fanger noe viktig eller interessant om dataene i relasjon til forskningsspørsmålet

(Braun & Clarke, 2006). Listen med koder ble organisert i mulige temaer, og tabeller og tankekart ble brukt for visuell støtte. Jeg startet med et større antall spesifikke temaer som ble komprimert og organisert som undertemaer under noen hovedtemaer. Sammenhengen mellom koder og temaer ble vurdert, og ulik organisering av koder og temaer ble testet. Når det gjelder identifisering av temaer, nærmere sagt hva som skulle gjelde som et mønster eller tema og hvor «store» temaene skulle være, var dette i stor grad opp til egen bedømmelse. Jeg var fleksibel og satte derfor ikke klare kriterier for temaene på forhånd. Det var likevel ønskelig at alle temaene skulle omtales av alle rådgiverne. Etter denne fasen satt jeg igjen med mulige temaer og undertemaer.

I fjerde fase ble temaene evaluert, modifisert og utviklet. All relevant data til hvert tema og undertema ble organisert ved hjelp av Microsoft Excel. Slik ble det synlig om nok data støttet temaene, om dataene innad i et tema hadde en meningsfull sammenheng, og om temaene hadde klare forskjeller fra hverandre. Dette kaller Braun og Clarke (2006) henholdsvis for intern homogenitet og ekstern heterogenitet. Her ble det gjort noen forandringer da det ble tydelig at noen temaer ikke skilte seg klart fra hverandre og at det ikke var nok data til å underbygge et tema. Til slutt ble temaene vurdert i relasjon til hele datasettet. For å se om temaene reflekterte dataene som en helhet ble transkriptene lest igjennom på nytt for å kode tilleggsdata som kunne ha blitt utelatt tidligere.

Femte fase innebærer å definere og avgrense temaer (Braun & Clarke, 2006). Her ble essensen av temaene identifisert og det ble sett på hvilke aspekter ved dataene som ble fanget av hvert tema. For hvert tema ble det skrevet en analyse med fokus på hva temaet forteller, hvordan det passer med dataene som en helhet og hvordan det belyser forskningsspørsmålene. Fra tekstutkastene ble passende sitater for temaene identifisert. Denne fasen resulterte i tre hovedtemaer med tre undertemaer hver (Figur 3).

Figur 3: Tematisk kart over hovedtemaer og undertemaer.

3.4.3. Resultatpresentasjon

I den sjette og siste fasen av analysen ble resultatene presentert. I praksis var dette tett knyttet til forrige fase hvor det ble skrevet analyser av hvert tema, men her var det et større fokus på helhet og flyt (Braun & Clarke, 2006). Jeg ønsket en balansert bruk av sitater slik at analyse og tolkning ble underbygd og transparent, samtidig som overflødig bruk ble unngått. Nedenfor kommer en mer detaljert forklaring på hvordan resultater og sitater blir presentert.

Sitater har blitt tilpasset fra muntlig til skriftlig form ved å gjøre mindre forandringer i grammatikken uten å endre innholdet. Utelatelse av ord eller setninger som ikke var vesentlige for å belyse et poeng ble merket med (...). Hakeparentes ble brukt til ord som i utgangspunktet ikke var en del av sitatet, men som var nødvendig å tilføye for å få fram en mening. Det ble også brukt ved erstatning av ord som ble fjernet av personvernmessige hensyn, som stedsnavn. Enkeltord eller korte fraser som står i anførselstegn og er integrert i teksten er hentet fra informantenes formuleringer. Videre fremstilles informantene så nøytralt som mulig, uten informasjon som kjønn og bakgrunn ved presentasjon av uttalelser. Sitater blir likevel presentert med referanse til spesifikke informanter (A, B, C og D) for å synliggjøre variasjoner mellom informantene og at sitater er hentet fra ulike informanter. For

å presisere utbredelsen i dataene har jeg brukt formuleringer som «alle rådgiverne», «noen rådgivere», eller «en rådgiver».

Slik Braun et al. (2019) beskriver er tolkning en vesentlig del av analysen. De temaene, undertemaene og elementene som trekkes fram og presenteres representerer mine fortolkninger. Selv om jeg ikke har gått dypt inn i uttalelser og tolket bakenforliggende ideer og antakelser, er måten jeg har organisert og satt dette sammen på min fortolkning. Det samme gjelder utvalget av sitater som er brukt for å belyse temaene. Sitater som jeg mener best belyser essensen og nyanser ved tema har blitt valgt.

3.5. Studiens kvalitet

For å styrke kvaliteten i forskningsprosjektet har det blitt tatt hensyn til prinsipper for god vitenskapelig praksis og forskningsetiske retningslinjer. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sine forskningsetiske normer regulerer forskningsaktiviteten på mange ulike områder og i ulike relasjoner. Noen er interne og knyttet til forskersamfunnets selvregulering, som åpenhet, etterprøvbarhet, redelighet og kritikk, mens andre er eksterne og knyttet til forhold mellom forskning og samfunn, som respekt, konfidensialitet, informert samtykke og samfunnsansvar (NESH, 2018). Før eksterne normer og etikk blir drøftet mot slutten av kapitlet (3.6.), adresseres interne normer og studiens kvalitet. Kvalitetskriterier i kvalitativ forskning er et omdiskutert tema og det er uenigheter om hvilke begreper som kan brukes samt hva disse begrepene skal innebære (Bryman, 2016; Nadim, 2015). For denne oppgaven ga de tradisjonelle begrepene reliabilitet (3.5.1.), validitet (3.5.2.) og generalisering (3.5.3.) de beste rammene for å vurdere kvalitet. Disse er tett knyttet til og overlapper hverandre.

3.5.1. Reliabilitet

I kvantitativ forskning handler reliabilitet hovedsakelig om konsistens eller stabilitet i målinger. Denne definisjonen med fokus på målinger vil være problematisk å anvende i kvalitativ forskning da det er umulig å «fryse» de sosiale omgivelsene og betingelsene til en kvalitativ studie (Bryman, 2016). Det blir derfor definert noe annerledes. Brinkmann og Kvale (2018) mener reliabilitet i kvalitative intervjustudier handler om konsistensen og troverdigheten til forskningsfunn. Dette kalles også indre reliabilitet og pålitelighet, og innebærer kvalitet og integritet (Miles et al., 2019). Er forskningsprosessen konsistent og har

ting blitt utført med rimelig forsiktighet? For å styrke reliabiliteten i denne studien har jeg forsøkt å opprettholde konsistens mellom intervjuene ved å gi like betingelser til alle deltakerne. Dette innebar bruk av en skriftlig intervjuguide med relativt enkle formuleringer og å sende spørsmål til informantene i forkant (3.3.4.). Samtidig var det viktig å sikre forståelse (knyttet til validitet), som vil si at det også var rom for å unngå fra intervjuguiden. Jeg har videre hatt et sterkt teoretisk fundament gjennom hele prosessen, både i avgrensningen og presentasjonen av relevante teoretiske begreper, utforming av forskningsspørsmål og intervju spørsmål, og ved valg av forskningsstrategi, design og metoder.

Reliabilitet handler også om hvorvidt funnene er reproducerbare av andre forskere på et annet tidspunkt (Brinkmann & Kvale, 2018). Dette er tett knyttet til det foregående. I tillegg handler det i stor grad om objektivitet, som også blir brukt som et synonym til dette aspektet ved reliabilitet (parallelt med ytre reliabilitet og bekreftbarhet; Miles et al., 2019). Idealet for vitenskapen er å søke sannhet, men i pedagogikk og psykologi er ofte innlevelse og fortolkning en integrert del av forskningsprosessen (NESH, 2018). Som Braun et al. (2019) skriver er tolkning av dataene selve målet med refleksiv tematisk analyse. Det er likevel nødvendig å være bevisst disse tolkningene. Miles et al. (2019) beskriver objektivitet som det å være *relativt* nøytral, og understreker viktigheten av å være eksplisitt om de uunngåelige biasene som eksisterer. Personlige antakelser, verdier og biaser – mangel på objektivitet – er spesielt en fare og en potensiell svakhet i dette prosjektet hvor intervju og analyse ble gjennomført av kun én person. Jeg, i likhet med alle andre, har mine egne kulturelle identiteter og sosiale posisjoner, egen forkunnskap og teoretiske antakelser. Dette kan særlig komme til uttrykk i forskningsintervju hvor viktigheten av forskeren som person er fremhevet. Intervjueren er hovedinstrumentet for å oppnå kunnskap, og kunnskapen som blir produsert avhenger av relasjonen mellom intervjuer og informant. I interaktiv forskning med nære interaksjoner med deltakere kan intervjuere knytte seg til og identifisere seg med informantene slik at de rapporterer og tolker alt fra deltakernes perspektiv, ignorerer noen funn og vektlegger andre (Brinkmann & Kvale, 2018). For å sikre at forutinntatte oppfatninger og ubevisste vurderinger i minst mulig grad skulle prege forskningen har det blitt gitt begrunnelser for valg av spørsmålsstillinger, metode og analytiske perspektiver. Det har også blitt stilt høye krav til kvaliteten på dokumentasjonen som underbygger slutninger og konklusjoner. Jeg har gjennom hele prosessen forsøkt å forholde meg upartisk og stilt meg kritisk til egne valg, tro, holdninger og fortolkninger. Det at veileder har lest gjennom et tidlig

utkast av resultatene og kommentert på disse har hjulpet meg til å forholde meg kritisk og støttet fortolkningene. Jeg har videre forsøkt å gjøre prosessen så transparent som mulig med detaljerte beskrivelser om hvordan informanter ble valgt, når, hvor og hvordan intervjuene ble gjennomført, og hvordan dataene ble transkribert, analysert og rapportert. Til slutt har jeg forsøkt å legge frem klare koblinger mellom drøftingene og dataene.

3.5.2. Validitet

Ifølge Brinkmann og Kvale (2018) handler validitet om gyldighet og hvorvidt metoden som brukes undersøker det den er ment å undersøke. Jeg ønsket å undersøke hvordan PP-rådgivere opplever å gjennomføre multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre, med forskningsspørsmålene a) hvilken rolle tillegges PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner, og b) hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre? Reflekterer studiens metode det fenomenet som interesserer meg? Jeg har validert forskningen ved å forholde meg til tre generelle tilnæringer for validering presentert av Brinkmann og Kvale (2018): teoretisere, stille spørsmål, og sjekke. For det første validerte jeg ved å teoretisere. For å være sikker på at en metode undersøker hva den er ment å undersøke hevder forfatterne det er nødvendig med en teoretisk forståelse av det som undersøkes. Dette ble også adressert i sammenheng med reliabilitet (3.5.1.). Gjennom hele prosjektet har jeg hatt fokus på å være teoretisk forankret i mine beslutninger. Bakgrunnen for og hensikten med studien ble forklart og et teoretisk og empirisk rammeverk ble formulert som et grunnlag for å utarbeide forskningsspørsmål og intervju spørsmål. Dette rammeverket ble også i stor grad trukket fram i diskusjonen av resultatene, hvor resultatene ble sett i lys av teori og tidligere forskning gjort på feltet.

For det andre validerte jeg ved å stille spørsmål. For å forsikre at man undersøker det man ønsker å undersøke hevder Brinkmann og Kvale (2018) at innholdet og hensikten med studien må komme forut for spørsmål vedrørende metode. Med utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene ble passende strategi og metode undersøkt (3.2.). Det ble også konferert med andre liknende studier, som Mjelve (2017) sin kvalitative studie om rådgivningskompetanse i PPT. For å kunne undersøke og beskrive meningen med deltakernes levde opplevelser i dybden ble denne studien bygget på en kvalitativ strategi med fenomenologisk tradisjon (Bryman, 2016; Hays & Wood, 2011). I tråd med dette ble

fortolkende intervjusjanger anvendt og refleksiv tematisk analyse med induktiv tilnærming utført (Braun & Clarke, 2006; Braun et al., 2019; Langley & Meziani, 2020).

For det tredje validerte jeg ved å sjekke, som innebærer å sjekke kilder for invaliditet og forsøke å falsifisere kunnskap (Brinkmann & Kvale, 2018). Ved å spørre meg selv hva som kunne gjøre mine funn invalide bidro det til et kritisk blikk på prosessen og det ble reflektert rundt flere mulige kilder for invaliditet i løpet av forskningsprosessen. Overlever funnene forsøket på falsifisering er de i større grad valide. En kilde for invaliditet kan være bruk av spørsmålsformuleringer som ikke gir den nødvendige informasjonen og kunnskapen for å svare på forskningsspørsmålet. For å forsikre at spørsmålene åpnet opp for ønsket informasjon var de som nevnt forankret i teori. Det ble også reflektert rundt formuleringer og begrepsbruk i intervjuguiden, og to piloteringer ble gjennomført (3.2.3). Det at informantene fikk tilsendt tema på forhånd (3.3.4.) kan ha bidratt til at jeg fikk data på det jeg ønsket. En annen kilde kan være misforståelser av informantenes uttalelser. Her ble validiteten styrket ved å etterspørre avklaringer under intervjuet samt ved å sende transkriptene til de informantene som ønsket det i etterkant av intervjuene for å sikre rett forståelse av uttalelser og forklaringer (3.3.4.). I presentasjonen av resultatene underbygges påstander med sitater for å synliggjøre opphavet og for å gjøre analyseprosessen transparent. Ved bruk av sitater har jeg referert til spesifikke informanter for å gi troverdighet til funnene (3.4.3.). En tredje kilde for invaliditet kan være at sosial ønskverdighet påvirket informantenes svar. Dette er tendensen til å svare i henhold til hva informanten mener er sosialt akseptabel atferd og dermed ikke rapportere ufordelaktig informasjon om seg selv (Gravdal & Sandal, 2004). Da studien omhandler minoriteter og dermed sensitive temaer som undertrykkelse og diskriminering kunne dette forekomme. Fenomenet ble forsøkt redusert ved å ha åpne spørsmålsformuleringer og ved å forholde meg mest mulig nøytral under intervjuene. Det at jeg etterspurte direkte om det som eventuelt er vanskelig i slike rådgivningssituasjoner kan også ha vært med på å åpne opp for at det var greit å snakke om det vanskelige. Jeg forsøkte å etablere trygghet for informantene (3.3.4.).

3.5.3. Generalisering

Studiens reliabilitet og validitet er også knyttet til generalisering (også kalt ytre validitet), som handler om hvorvidt resultatene kan overføres til andre kontekster (Brinkmann & Kvale, 2018; Bryman, 2016; Miles et al., 2019). Hvorvidt generalisering er mulig i kvalitativ

forskning er et omdiskutert tema (Nadim, 2015), og generalisering i lik forstand som i kvantitativ forskning er utelukket i dette tilfellet da utvalget ikke er representativt for en hel populasjon. Jeg vil imidlertid argumentere for at teoretisk eller *analytisk generalisering* kan være mulig. Dette handler om generalisering av kjennetegn ved prosesser eller mekanismer heller enn utbredelsen av bestemte fenomener, og innebærer en begrunnet beslutning om i hvilken grad funnene i en studie kan brukes som en guide for hva som kan oppstå i en annen situasjon (Brinkmann & Kvale, 2018; Nadim, 2015). Brinkmann og Kvale (2018) hevder at dette kommer an på likhetene og forskjellene mellom to situasjoner, som igjen avhenger av rike og detaljerte beskrivelser av utvalget, intervjusituasjonen, analyseprosessene og funnene. Slik det har blitt redegjort for tidligere i kapittelet har jeg gitt rike beskrivelser av alle de ulike delene av studien. Videre sier oppgavens avgrensning, utvalgskriterier og beskrivelser av informantene noe om dimensjonene til studien og hvilken populasjon den hører til. Jeg har også gjort teoretiske avgrensninger og redegjort for hvilken teoretisk og begrepsmessig forståelse av multikulturell rådgivning som legges til grunn. De kjennetegnene ved hvordan PP-rådgivere opplever multikulturell rådgivning som har blitt identifisert i denne studien kan bidra til en utvidet forståelse av fenomenet innenfor disse klargjorte rammene. Det er videre mulig at relasjonene, prosessene og mekanismene funnet i studien, og de forklaringene som ligger bak, også kan bidra til å gi noen antakelser om relasjonene i andre, liknende situasjoner.

3.6. Etiske betraktninger

Så langt har det blitt redegjort for interne normer og studiens kvalitet. Med utgangspunkt i NESH (2018) sine eksterne normer redegjøres det her for noen av de etiske betraktningene det har vært spesielt fokus på i dette prosjektet. Disse innebærer forskningens implikasjoner og relasjon til samfunnet (3.6.1.), og hensyn til deltakerne i studien (3.6.2.).

3.6.1. Forskningens implikasjoner og relasjon til samfunnet

Forskning har et samfunnsansvar, som innebærer å ta stilling til forskningens bidrag samt mulige konsekvenser (Brinkmann & Kvale, 2018; NESH, 2018). Dette prosjektet kan ha positive konsekvenser på samfunnsnivå ved å bidra til bevissthet rundt rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre og kunnskap om hvordan multikulturell rådgivning forstås av noen PP-rådgivere. Det kan således legge et grunnlag for videre arbeid på et underutforsket område. Det kan videre ha positive implikasjoner ved at deltakerne får reflektert over egen praksis og dermed kan videreutvikle seg selv. Prosjektet kan også ha negative implikasjoner i

form av ubehag for deltakerne da man kan komme inn på sensitive temaer som undertrykkelse og diskriminering av minoriteter. Det ble vurdert at bruk av åpne og vide spørsmål i intervjuet kunne bidra til å unngå dette ved at informantene selv kunne trekke fram det de ønsket å snakke om.

Videre har forskere et spesielt ansvar for å ta hensyn til utsatte gruppers interesser (NESH, 2018). Selv om det ikke forskes direkte på utsatte grupper i dette prosjektet blir det i stor grad omtalt. Etske refleksjoner rundt hvordan temaet som undersøkes omtales var derfor nødvendig og begrepsbruk ble nøye vurdert (1.3.). Det ble klart for meg under prosjektet at noen oppfatter minoritet som en negativt ladd begrep, men begrepet ble beholdt da det sier noe om sosiale mekanismer som kan produsere sosial urettferdighet og marginalisering. Det har også blitt tatt hensyn til PP-rådgivere som gruppe og PP-tjenesten som institusjon. Mitt inntrykk etter å ha snakket med PP-rådgiverne i dette prosjektet var at de fremstod som ydmyke, respektfulle og interesserte. De var forsiktige med generalisering når de omtalte temaet og var opptatt av å få frem nyanser. Dette har jeg forsøkt å få frem i presentasjonen og diskusjonen av resultatene. Jeg har også forsøkt å få fram nyansene hos rådgiverne og ikke skjære alle over én kam.

3.6.2. Hensyn til deltakerne i studien

Forskning skal verne om personlig integritet, sikre frihet og selvbestemmelse, respektere privatliv og beskytte mot urimelige belastninger (NESH, 2018). General Data Protection Regulation (GDPR) eller personopplysningsloven (2016) inneholder regler om håndtering av personopplysninger og hvilke rettigheter man har når noen behandler personopplysningene dine. Dette prosjektet har behandlet opplysninger knyttet til personer og har dermed vært underlagt GDPR og personvernprinsippene. I samsvar med loven og UiO sine rutiner har det blitt fulgt visse regler og retningslinjer for behandling av personopplysninger slik at sentrale krav som stilles i GDPR ble oppfylt. Ved prosjektstart ble prosjektet meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), som er et nasjonalt arkiv som leverer personverntjenester til UiO. Her ble personvernet i prosjektet vurdert og prosjektet ble godkjent november 2020 (Vedlegg 3). Ved godkjenning sendte kontaktperson ved NSD i tillegg følgende melding: «Som en siste bemerkning vil vi minne deg på at dine informanter vil være underlagt taushetsplikt. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner eller avsløre annen taushetsbelagt

informasjon. Vi anbefaler at du er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, tidspunkt, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Du må også være forsiktig med å bruke eksempler under intervjuene. Du og informant har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Det kan derfor være hensiktsmessig om du avklarer dette med informanten i forkant av intervjuet.» Dette ble tatt hensyn til.

Behandlingsgrunnlaget til prosjektet var samtykke, hjemlet i artikkel 6 i personopplysningsloven (2016). Et samtykke må være frivillig, spesifikt, informert og utvetydig. For å sikre dette ble mal fra NSD benyttet for samtykkeskjema og informasjonsskriv (Vedlegg 4). Samtykkene ble tatt vare på så lenge behandlingen varte da loven stiller krav om at samtykkene må kunne dokumenteres. Alle deltakerne ble informert om retten til å trekke tilbake samtykke så lenge det var mulig å identifisere vedkommende i datamaterialet.

Dataene samlet inn ble klassifisert som gul, altså informasjon som er begrenset eller som ikke er åpen for alle (UiO, 2020a). Gul data innebærer «vanlige» kategorier av personopplysninger som navn, telefonnummer og e-postadresse. Denne kategoriseringen var styrende for hvilke tjenester for datahåndtering som ble benyttet. Det ble laget en datahåndteringsplan som beskrev hvordan dataene i prosjektet skulle håndteres fra start til slutt (Vedlegg 5). For datainnsamling ble Nettskjema-diktafon brukt og dataene ble lagret i Nettskjema (UiO, 2020b). Personopplysninger skal ikke lagres lenger enn det som er nødvendig for å oppfylle formålet. Da lydfilet ble transkribert ble personopplysninger som navn og andre kjennetegn erstattet med pseudonymer eller fjernet. Dette var ikke av stor betydning for funnene da det hovedsakelig gjaldt egennavn og ett tilfelle der detaljer i et eksempel ble trukket fram. Lydfilet og transkripter ble slettet ved prosjektslutt.

4. RESULTATER

I dette kapittelet presenteres resultatene av analysen. Analysen resulterte i tre hovedtemaer: *bevissthet om multikulturell rådgivning* (4.1.), med undertemaene rådgivers forståelse av kultur og multikulturell rådgivning, rådgivers bevissthet om minoritetsspråklige foreldre, og rådgivers selvbevissthet; *relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre* (4.2.), med undertemaene maktubalanse mellom rådgiver og foreldre, relasjonsbygging, og kommunikasjon med foreldre; og *rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre* (4.3.), med undertemaene rådgivningsprosessen med minoritetsspråklige foreldre, tilpasning til minoritetsspråklige foreldre, og barnets utvidede nettverk. Til slutt blir disse resultatene oppsummert (4.4.).

4.1. Bevissthet om multikulturell rådgivning

Med bevissthet menes det her hvordan rådgiverne opplever, registrerer og reflekterer rundt hva som hender i deres omgivelser og med dem selv i multikulturelle rådgivningssituasjoner. Temaet er delt opp i undertemaene rådgivers forståelse av kultur og multikulturell rådgivning (4.1.1.), bevissthet om minoritetsspråklige foreldre (4.1.2.) og rådgivers selvbevissthet (4.1.3.).

4.1.1. Rådgivers forståelse av kultur og multikulturell rådgivning

Alle rådgiverne adresserte sin forståelse av begrepene multikulturell rådgivning og kultur i intervjuene. Ikke alle formuleringene utviste en like tydelig forståelse av disse begrepene. Det ble påpekt at man kan ha en intuitiv forståelse av kultur og at det derfor er vanskelig å forklare; «Det er veldig vagt. Det er kanskje det som er vanskelig, men òg spennende da, at jeg har en sånn intuitiv forståelse av [kultur] uten egentlig å kunne si hva det er» (Rådgiver D). Det ble også gitt uttrykk for vanskeligheter med å forklare multikulturell rådgivning. Flere av rådgiverne uttrykte at det ikke er et utbredt begrep i deres arbeidshverdag; «Jeg tenkte jo på at det var liksom ikke et sånt begrep som jeg er vant til å bruke selv egentlig. Så jeg måtte tenke litt på det» (Rådgiver A).

Alle rådgiverne uttalte likevel at multikulturell rådgivning er et komplekst fenomen og at det er mange forskjellige faktorer som spiller inn i multikulturelle rådgivningssituasjoner; «Jeg tenker at det er en stor sånn sekkebetegnelse, multikulturell rådgivning, og de vi møter der er

like forskjellige som alle andre» (Rådgiver A); «[Multikulturell rådgivning] er komplekst og veldig sammensatt. Det er mange faktorer som spiller inn her» (Rådgiver B). Det ble også presisert en rekke ganger at mye av det som legges vekt på i multikulturell rådgivning og som trekkes fram senere i analysen også vil gjelde i alle rådgivningssituasjoner og at det ikke alltid er spesielt for multikulturell rådgivning; «Det er viktig å møte alle mennesker på de ulikhetene man har» (Rådgiver C).

Rådgivernes formuleringer av kultur så ut til å spille en viktig rolle i intervjuene, og denne forståelsen ble uttrykt på forskjellige måter. Noen rådgivere formulerte kultur relativt snevert. Av disse uttrykte en rådgiver å se på kultur hovedsakelig som språk, og omtalte heller ikke andre faktorer i større grad.

Jeg må innrømme at jeg tenkte mest på språk. Nettopp fordi det kanskje er språket som er mest relevant i min yrkesutøvelse da. Og det er det vi spør etter, det er morsmål, ikke sant, som vi spør etter. (Rådgiver D)

En annen rådgiver uttrykte sin forståelse av kultur som det å ha et annet opprinnelsesland enn Norge. Her ble også språk uttalt som en veldig viktig faktor i rådgivningssituasjoner, men språk og kultur ble formulert som mer atskilt fra hverandre; «Jeg er veldig fort over på det med språk, selv om du fokuserer litt på kultur, så tenker jeg veldig fort språk» (Rådgiver A). Dette ble uttalt på spørsmål om hva rådgiveren ville trekke fram som det viktigste med multikulturell rådgivning, og utviser et skille mellom språk og kultur. Av andre rådgivere ble kultur sett på som noe bredere. En rådgiver uttrykte å legge stor vekt på språk, men at kultur handler om mye mer og kan variere også hos etnisk norske; «Jeg tenker at ulike verdier og holdninger og verdenssyn er jo forskjellig innad i Norge også» (Rådgiver C). En annen rådgivers formuleringer utviste en forståelse av kultur som et bredt og sammensatt fenomen; «Kultur kan være så mye forskjellig. Språk, utdanning, erfaring, hvor lenge de har bodd her, deres oppvekst og andre faktorer» (Rådgiver B). Denne rådgiveren uttalte at kultur også kan innebære alder, generasjonsgap og digitalisering.

De ulike formuleringene av kultur utviste variasjoner i oppfattelse av sammenhenger mellom ulike variabler. Av noen ble kultur uttrykt som mer atskilt fra andre variabler, som språk. Av andre ble det integrert i ulike variabler; «Kultur er det vi definerer det som» (Rådgiver B). I rådgivernes ytringer så det også ut til å være variasjoner i hvor stor grad de vektlegger

kulturelle forskjeller. Noen rådgivere så ut til å legge mindre vekt på kulturelle forskjeller i sine formuleringer enn andre.

Jeg tenker jo at, og det kan godt hende at det er kritikkverdig også, men jeg tenker at det å være flerkulturell og det å være flerspråklig ikke nødvendigvis er så spesielt liksom. Eller at det er ikke så mye forskjell på det og at det er andre ting som kanskje betyr mer da, enn akkurat det at man er minoritetsspråklig. (Rådgiver A)

I hvilken grad rådgiverne ga uttrykk for å adressere kulturelle forskjeller i rådgivningssituasjoner så også ut til å variere. En rådgiver nevnte flere ganger en frykt for å støte foreldre ved å adressere kulturelle forskjeller, mens andre påpekte at det var viktig å tørre å spørre. Med dette ser vi at det var variasjoner mellom rådgivernes ytringer i flere av elementene som ble trukket fram, men også likheter ved at alle uttrykte multikulturell rådgivning som kompleks, hvor flere av de samme elementene ble trukket fram og uttalt å gjelde i all rådgivning.

4.1.2. Rådgivers bevissthet om minoritetsspråklige foreldre

Forrige undertema ga et bilde av den mer generelle forståelsen rådgiverne uttrykte om begrepene kultur og multikulturell rådgivning. Dette undertemaet omhandler bevissthet rundt den spesifikke rådsøkergruppa minoritetsspråklige foreldre. I sammenheng med dette kommenterte en rådgiver begrepsbruk for omtale av denne gruppa, og forklarte at begrepene flerkulturell og flerspråklig var å foretrekke fremfor minoritet og minoritetsspråklig. Grunnen til dette var assosiasjonene rådgiveren fikk til begrepene; førstnevnte ble i større grad assosiert med et styrkefokus.

Jeg føler liksom, med en gang du sier minoritet så føler jeg at for meg har det en helt annen klang, at da er det mer fokus på det at disse er en gruppe som vi må ta ekstra vare på fordi de er i mindretall og de trenger spesiell oppfølging kanskje, på en annen måte en hvis du sier flerkulturell. Ja, for meg er det litt mer en, det er en minoritet som vi må beskytte liksom, at det er litt mer det mangelperspektivet kanskje. (Rådgiver A)

Videre påpekte alle rådgiverne at minoritetsspråklige foreldre som rådsøkergruppe er veldig sammensatt og heterogen, og at mange faktorer kan påvirke rådgivningssituasjonen. Dette er i

tråd med hvordan de uttalte seg om multikulturell rådgivning generelt (4.1.1.). Rådgiverne presiserte at det var vanskelig å snakke om denne rådsøkergruppa som en helhet og de problematiserte flere ganger generalisering, både når de uttalte seg om temaet i intervjuet og i arbeidshverdagen. De uttalte at det er stor variasjon med individuelle forskjeller, og det ble presisert at det er viktig å se forskjeller innad i en kultur og et språk.

At man ser at det er ulikheter innenfor kulturen, at det er ulikheter innenfor språket. At det ikke, selv om de er fra *det* landet og noen du møter fra det landet er sånn, så betyr det ikke at neste personen du møter fra det landet vil være enige i det, ikke sant. At man må tenke at det er mennesker da, og at alle mennesker er forskjellige og har ulik bakgrunn. (Rådgiver C)

Samtidig ble flere felles faktorer hos minoritetsspråklige foreldre trukket fram som viktige påvirkere i en rådgivningssituasjon. Språk ble trukket fram som en av de viktigste faktorene av alle rådgiverne. Det var imidlertid forskjeller på rådgivernes vinklinger i uttalelser om språkets påvirkning i rådgivningssituasjoner.

De mest sårbare er de som ikke har språk og de som har mindre forståelse for systemet. Så da kan vi være mer sensitive. De som har vært kort tid i Norge og er usikre på situasjonen, ikke sant. Språk er makt, egentlig. Alle mennesker er usikre når de har mindre kontroll over situasjonen. (Rådgiver B)

Språk ble her trukket frem som veldig viktig og ses på i nær sammenheng med andre faktorer hos foreldrene, som (av)makt, systemforståelse og kort botid i Norge, og hvordan det krever mer sensitivitet hos rådgiver. En annen rådgiver la i sine uttalelser mer vekt på språkutvikling hos barn i minoritetsspråklige familier og veiledning knyttet til dette, og at det i større grad preger rådgivning til minoritetsspråklige foreldre enn majoritetsspråklige foreldre.

Det er jo en, tenker jeg i mange tilfeller, en ressurs, men det er ikke alle som vet hvordan de skal forvalte den ressursen. At det å snakke om det da, med flerspråklighet, hva som forskning sier er lurt å gjøre i forhold til det, hvordan foreldrene kan støtte opp om flerspråkligheten til barna sine for eksempel. At det er kanskje det at det er litt sånn spesielt for denne gruppen da. (Rådgiver A)

Videre ble systemforståelse og bakgrunn trukket fram som en vesentlig faktor. Her ble manglende kunnskap om PPT nevnt som stadig forekommende. Flere uttalte at dette også kan gjelde norske familier, men at det særlig er tilfellet for minoritetsspråklige foreldre.

Det er jo for min del i hvert fall viktigst å bruke multikulturell rådgivning da, når man møter andre kulturer som kanskje ikke aner hva PP-tjenesten er, ikke sant. At man er god på å forklare og beskrive og kanskje også informere. (Rådgiver C)

Kunnskap om og forståelse av det norske skolesystemet ble også nevnt som viktig. En rådgiver la relativt stor vekt på at erfaring med skole og utdanningsnivå kan påvirke denne forståelsen hos foreldrene og således behov for tilpasning i rådgivningen.

Jeg tenker at det er en stor gruppe som er veldig forskjellige, og at deres bakgrunn og utdanningsnivå for eksempel kan kanskje være viktigere enn at de kommer fra en annen kultur, hvis du skjønner? (...) Det er veldig relevant å prøve å finne litt ut av hvilken bakgrunn de har. (Rådgiver A)

Behov og prioriteringer hos foreldre, og hvordan foreldrenes referanseramme påvirker dette, ble også trukket fram av en rådgiver. Rådgiveren snakket om sårbare mennesker med kort botid i Norge, og trakk fram Maslows behovspyramide.

Folk har alltid grunnleggende behov, (...) de hører på de tingene som de vil høre, også har de ikke kapasitet eller energi til noe annet, selv om tolken tolker det. For dem er det viktig hvordan de har det, om de har mat, beskyttelse, og at de ikke er redde for barna. Hva er viktig til en viss tid? (Rådgiver B)

Til slutt ble det snakket om hvordan rådgivere har utviklet og kan utvikle bevissthet overfor minoritetsspråklige foreldre som rådsøkergruppe. Her ble erfaring nevnt som viktig av flere rådgivere; «Hver gang du har erfaring fra – jeg har jo jobbet i mange år – fra forskjellige foreldregrupper, blir du veldig spissa og du kan plukke ut ting som virker, lese signaler, hvor interesserte de er i temaet» (Rådgiver B). I tillegg til erfaring ble forskjellige kurs (hovedsakelig fra Statped) og drøfting innad i PP-tjenesten nevnt av flere. Det ble uttalt at kurs og drøfting har bidratt til mer bevissthet i rådgivningssituasjoner med minoritetsspråklige foreldre og barn, både når det gjelder bruk av tolk og testing av flerspråklige barn. Flere

uttalte også ønske om å ta kurs i fremtiden og et behov for å drøfte mer om multikulturell rådgivning internt i tjenesten. I tillegg til rådgivers bevissthet om minoritetsspråklige foreldre, som presentert her, ble bevissthet om seg selv omtalt som viktig.

4.1.3. Rådgivers selvbevissthet

Alle rådgiverne trakk fram viktigheten av å være selvbevisst for å kunne møte minoritetsspråklige foreldre på en god måte. Samtlige presiserte at alle mennesker har egen kultur, forståelsesramme, holdninger og forventninger; «Enten vi liker det eller ikke (...) har vi en tankeramme» (Rådgiver B); «Man er oppvokst i en kultur, man er jo liksom oppdratt til å se seg selv innenfor de rammene man er i» (Rådgiver C). Det ble uttalt at det kan være vanskelig å være bevisst noe som er så integrert i seg selv, og at det derfor kan være vanskelig å anvende multikulturell rådgivning. Flere rådgivere forklarte at dette kan føre til at de har med seg visse forventninger inn i rådgivningssituasjoner, at man tar felles forståelse «for gitt» og at «man møter seg selv i døra» noen ganger. En rådgiver beskrev et eksempel på dette og uttalte det som «flaut» når dette skjer.

Jeg må jo si at noen ganger kan det være at jeg tenker at, altså på henvisning så ser jeg at foreldrene har et annet språk, eller barnet har et annet morsmål, så kan det hende at jeg går inn i det med litt sånn, om jeg ikke gruer meg til å ta kontakt, kan jeg kanskje da ha litt sånn høyere terskel for å ta kontakt fordi jeg forventer at språket skal være et hinder da. (...) Jeg har liksom bare tatt det for gitt at det kom til å bli litt vanskelig da, også var det ikke det. Så det er jo litt fordommer da. (Rådgiver D)

Det som er viktig – som de fleste av rådgiverne påpekte – er at man er eller blir bevisst dette og i størst mulig grad møter «nøytral» i en rådgivningssituasjon. En rådgiver mente at dette er noe av det viktigste hos en rådgiver.

At man ikke kommer forutinntatt og har en eller annen mening om hvordan ting skal være inn i møtet og inn i relasjonen, og at man er bevisst på seg selv da. Jeg tenker alle har jo holdninger, sånn er det jo, men at man trenger ikke gi uttrykk for dem eller tenke at det er de riktige holdningene, men at man er selvbevisst da. (Rådgiver C)

Alle snakket om viktigheten av å være åpen og hvordan man kan drive selvutvikling. Det ble spesifisert at selvbevissthet er noe som må jobbes aktivt med og det ble omtalt som en «ferskvare». Det å være selvkritisk og ha refleksjon over egen praksis ble sett på som viktig av flere rådgivere.

Det å være er selvkritisk i forhold til din rolle og dine holdninger, din praksis. Det er alltid veldig viktig. Det er ikke godt å høre noe negativt og korrigere seg selv, men det er godt for videre arbeid og for jobben. (Rådgiver B)

En rådgiver forklarte at man kan stille seg selv kritiske spørsmål; «Man må gå noen runder med seg selv (...). Hvorfor tenker man det i den situasjon, eller er det noe her som ligger i seg selv? Er dette noe som er dine verdier?» (Rådgiver C). Videre ble tilbakemelding fra foreldre nevnt av en rådgiver som å bidra til selvutvikling; «Takk og lov for at jeg også får høre positive tilbakemeldinger. Jeg trives godt, og når du hører tilbakemeldinger fra andre (...) tar du det med deg og da kan du bli bedre, tenker jeg» (Rådgiver B). I likhet med forrige undertema (4.1.2.) ble også drøfting innad i tjenesten nevnt som metode for å bli mer selvbevisst.

Det er jo lettere å bli bevisst på hvordan man er hvis man også drøfter det da. Så hvis man jobber mye med en skole (...), så blir man kanskje, ja, at man blir litt sånn isolert for seg selv da og at man bør trekke det opp på et litt høyere nivå i tjenesten også, og snakke mye om det. (Rådgiver C)

Til slutt snakket rådgiverne om egen bakgrunn og erfaring, og hvordan dette har påvirket hvor bevisste de er seg selv og egen kultur. Noen rådgivere hadde selv erfaring med å bo i andre land. De rapporterte at de med dette ble mer bevisste egen kultur og forståelsesramme, og at det hjalp dem med å forstå rådsøkergruppa; «Jeg har jo kanskje litt forståelse også for at man bærer med seg sin kultur og at det sitter veldig sterkt i. Siden jeg har kjent litt på det selv noen ganger» (Rådgiver A). Jobberfaring med ulike saker og med ulike mennesker ble også trukket fram av flere som en viktig faktor. Møtet med nye mennesker og andre kulturer ble formidlet som veldig lærerikt.

Det er jo sånn med alle foreldre, at jeg lærer jo noe nytt i hver sak jeg holder på med. Jeg lærer noe nytt om barn, om barnehagens tilbud, og jeg lærer noe nytt om foreldre og jeg lærer noe nytt om meg selv i hver sak. (Rådgiver D)

Med dette har rådgivers selvbevissthet som undertema blitt presentert, og hvordan det ble uttrykt som en vesentlig del av temaet bevissthet om multikulturell rådgivning. I neste tema fokuseres det på samspillet mellom de to partene.

4.2. Relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre

Alle rådgiverne rapporterte at relasjon er veldig viktig i alle rådgivningssituasjoner – både med minoritetsforeldre og majoritetsforeldre. Dette temaet består av undertemaene maktubalanse mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre (4.2.1.), relasjonsbygging (4.2.2.), og kommunikasjon med foreldre (4.2.3.).

4.2.1. Maktubalanse mellom rådgiver og foreldre

Alle rådgiverne reflekterte over at det eksisterer eller kan oppstå en maktubalanse i relasjonen mellom rådgivere og rådsøkere generelt, og foreldre med minoritetsbakgrunn spesielt. Rollen til PP-rådgivere som eksperter ble trukket fram flere ganger. En rådgiver forklarte at begrepet *veiledning* var å foretrekke fremfor *rådgivning*.

Fordi at jeg oppfatter rådgivning som litt sånn, det er kanskje fort der vi er i fare for å havne, men at det blir litt sånn ovenfra-og-ned-holdning. Der jeg er fageeksperten som skal komme med masse råd. Men jeg tenker at det viktigste i min rolle er jo, altså jeg må jo møte de personene der de er. (Rådgiver A)

Å fremstå som en «belærende» ekspert ble dermed sett på som uheldig i rådgivning. De fleste rådgiverne uttalte at det er vanlig at rådsøkere ser på PP-rådgiverne som autoriteter eller eksperter. Det ble beskrevet at dette kan ha negative konsekvenser for rådgivningen ved at det blir vanskeligere å hente inn informasjon fra foreldrene og at de ikke deler sine meninger da de tenker at PP-rådgiverne «vet best».

Det er vanskeligere for dem å si hva de tenker og mener er det beste for barnet sitt på skolen da, fordi de tenker at det er vi som vet best. Men egentlig er det jo ikke det,

fordi vi kjenner jo ikke barnet best. Det er det jo foresatte og deretter læreren som gjør i en skolesituasjon i hvert fall. (Rådgiver C)

Denne rådgiveren knyttet dette til takknemlighet; «Og da kan det jo være vanskelig, fordi de er uansett så takknemlige for hjelpen barnet får, at det er vanskelig å innhente informasjon om hva de tenker vil være best.» En annen rådgiver trakk fram skepsis til PP-tjenesten og andre norske instanser som en viktig faktor.

Noen har søkt som asylsøkere, og de er redde for at det blir kommunisert med politiet og UDI, og de vet ikke hva vår rolle er. De tenker at alle nordmenn er på lag med politiet, ikke sant. Det blir veldig vanskelig å differensiere hva vår rolle er og politiet sin rolle er, og lærer og lege. Når de er skeptiske og ikke vet, og er usikre på situasjonen, så blir de tause egentlig. (Rådgiver B)

Det ble også forklart at noen minoritetsforeldre forveksler barnevernet og PP-tjenesten, og det ble sett på som uheldig da mange foreldre er veldig skeptiske til og redde for barnevernet. Dette er knyttet til systemforståelse hos foreldre, som ble omtalt tidligere (4.1.2.). To rådgivere nevnte også at ordet «psykologisk» i pedagogisk-psykologisk tjeneste kan skape redsel og assosiasjoner til sykdom hos foreldre. Slike oppfatninger kan bidra til en maktubalanse i forholdet mellom rådgiver og rådsøker og påvirke samarbeidet og kommunikasjonen mellom partene slik informantene oppfattet det. Alle rådgiverne så ut til å legge stor vekt på å få informasjon fra foreldre, og formidlet det som utfordrende dersom de ikke får tilgang på denne informasjonen. Kommunikasjonen og informasjonsflyten mellom partene blir adressert i mer detalj senere (4.2.3.).

I tilfeller med maktubalanse ble det lagt vekt på å skape trygghet. En rådgiver fortalte at det alltid understrekes at PP-tjenesten er frivillig, mens en annen hadde god erfaring med å ha den første samtalen på skolen med lærer, som vanligvis er mer kjent og «ufarlig» for foreldrene. Det å ufarliggjøre situasjonen og ikke skape bekymring samt forsiktighet med bruk av fagspråk og viktigheten av å gjøre seg forståelig for foreldre ble nevnt. Videre hadde alle rådgiverne fokus på det å styrke foreldrene sin rolle ved å se på dem som ressurser. Alle rådgiverne anerkjente at foreldrene er de som kjenner barna deres best og at de spiller en essensiell rolle i barnas utvikling.

Jeg er veldig opptatt av det uansett hvilke foreldre det er da, at de skal føle seg viktige, både viktige informasjonskilder, men òg at de har en viktig rolle i barnets utvikling. At jeg som PP-rådgiver anerkjenner de (...) og snakker om barnet på en måte som gjør at de kjenner at de er viktige og at de får en forståelse som gjør at de kan bli styrket i sin foreldrerolle. (Rådgiver D)

En annen rådgiver forklarte viktigheten av å styrke spesifikt minoritetsforeldre i sin foreldrerolle da mange i utgangspunktet er i en sårbar situasjon.

Noen foreldre har ikke språk, så de kan tenke at det er fort gjort å få mindre makt. (...) Empowering av foreldrene er veldig viktig med minoritetsforeldre. Kan de ikke språket betyr ikke det at de ikke kan være foreldrene, eller kan de ikke systemet så kan de ikke være foreldrene. De er fortsatt foreldrene og de er veldig viktige i barnas læring og utvikling. (Rådgiver B)

Måtene å skape mer balanse i maktrelasjonen mellom rådgiver og råde søker, det å skape trygghet og styrke foreldre i sin rolle, har også innvirkning på relasjonsbyggingen som blir omtalt i neste undertema.

4.2.2. Relasjonsbygging

Relasjonsbygging og det å etablere en god relasjon ble gitt mye oppmerksomhet av rådgiverne; «Relasjon, relasjon, relasjon! Det er liksom mantraet mitt da. Jeg synes at det er veldig, veldig viktig med relasjon» (Rådgiver C). Det ble uttalt at det er første fase i en rådgivningsprosess og at det kan åpne dører for videre endringsarbeid. Det var også flere som anså evne til relasjonsbygging som deres sterke side i rådgivning.

Rådgiverne trakk fram en rekke ting som kan bidra til relasjonsbygging, som òg er knyttet til foregående undertema (4.2.1.). Det å etablere tillit og trygghet ble trukket fram av flere. Flere fortalte at foreldre trygges på at de som rådgivere kan bidra positivt, at de er der for å hjelpe barna deres og at barnets beste står i sentrum. Rådgiverne hadde positiv erfaring med å ha en styrkefokuseret tilnærming når de omtaler barna og mente at dette bidrar til relasjonsbygging.

Forsøke å være liksom sånn positivt undrende, nysgjerrig, åpen og snakke, ja, man snakker jo alltid om barn på en positiv måte uansett holdt jeg på å si, det er jo alltid noe positivt med alle barn. Så det å ta utgangspunkt i styrker og sånt da, det er jo veldig fint. (Rådgiver A)

Videre la rådgiverne vekt på egenskaper hos seg selv som rådgiver. Noen uttalte at ydmykhet er en viktig egenskap. Det å møte mennesker der de er med de forutsetningene de har, være sensitiv og ha forståelse for den andre og prøve å se ting fra den andres perspektiv ble sett på som viktig; «Å prøve å forstå heller enn fordømme» (Rådgiver B). Det ble uttalt at det også er viktig å ta hensyn til og godta kulturelle forskjeller, som for eksempel at noen menn fra andre kulturer ikke ønsker å håndhilde.

Og at man ikke blir fornærma over det, ikke sant. (...) Men at man tar hensyn til at man har forskjellig tro og forskjellig bakgrunn. Både kulturell og sosial, ja, verdier da. At man tar med seg det inn i det å bygge relasjon. Hvorfor skal jeg bli fornærma fordi at en annen kultur sier at han ikke kan ta meg i hånden? Altså, jeg *må* ikke ta han i hånda. (Rådgiver C)

Tilknyttet dette ble det også nevnt som lurt å sette seg inn i de ulike kulturene man møter i rådgivningssituasjoner på forhånd. Videre så flere av rådgiverne det som positivt å vise interesse og nysgjerrighet. Være undrende og stille spørsmål om kultur, språk og hjemland for å lære mer ble sett på som en nyttig teknikk.

Det som kanskje er ekstra i forhold til multikulturalitet, men man bruker jo det på folk flest også, men at man viser interesse for eksempel, det bruker jeg mye. At man er ærlig på at man ikke kan alt om alle kulturer og at man spør «ja, hvordan gjør man det der dere kommer fra», eller altså sånn, «hvordan gjør man det i hjemlandet?» (Rådgiver C)

Andre egenskaper som ble uttalt som både viktige og nyttige var det å være åpen, smilende, hyggelig, vennlig, respektfull, positiv og profesjonell.

Rådgiverne adresserte også andre faktorer som kan påvirke relasjonsbyggingen. En rådgiver uttalte seg om det følelsesmessige aspektet ved relasjon, som ble formidlet som vanskelig å forklare.

En kan gå inn i rådgivning med et sett med ferdigheter og holdninger og tanker om seg selv som rådgiver og om den prosessen en skal inn i, men det kan bli påvirket og kanskje, om ikke satt til side så i hvert fall bli påvirket av menneskemøtet og det som ikke en kan sette ord på. Av stemningen. (Rådgiver D)

Videre uttrykte flere rådgivere at det tar tid å etablere en god relasjon, og at man ofte må jobbe med dette gjennom hele prosessen. Det ble fortalt at de ofte ikke har tid til å etablere gode relasjoner med familier, men at det da går an å bruke lærere som en «trygg» person. Bruk av tolk ble også nevnt som noe som kan påvirke relasjonsbygging ved at det blir «mindre personlig» og vanskelig med en «løsere samtale». Tidspress, lærere og bruk av tolk blir omtalt i mer detalj senere (4.3.).

4.2.3. Kommunikasjon med foreldre

Kommunikasjon og informasjonsflyt mellom rådgiver og foreldre ble adressert av alle rådgiverne ved flere anledninger og så ut til å spille en vesentlig rolle i relasjonen. Det ble fortalt at det noen ganger kan være vanskelig å komme i kontakt med foreldre, og en rådgiver uttrykte positiv erfaring med å være proaktiv og ta direkte kontakt per telefon eller SMS fremfor å sende brev i begynnelsen av prosessen. Videre ga alle rådgiverne uttrykk for at mye av kommunikasjonen med foreldre handler om å gi og få informasjon. I denne informasjonsflyten trakk flere rådgivere fram viktigheten av å etablere en felles forståelse med foreldrene.

Å være tydelig og fortelle hva du gjør og hva arbeidet ditt innebærer, det er viktig med de tingene også. Å være presis så de kan forstå deg, forståelig, og gi dem litt tid også egentlig. Og spørre de litt om hva de sier og prøve å forstå dem. (...) Samle opplysninger, høre på dem, lytte til dem, og prøve å bruke litt konkrete spørsmål eller systematiske spørsmål for å vise at du har forstått deres situasjon. (Rådgiver B)

Når det gjelder å gi informasjon ble det uttalt at det alltid er viktig å gi god informasjon. Det ble videre uttrykt at dette behovet kan påvirkes av foreldrenes kunnskap om PPT, som adressert tidligere (4.1.2.). Flere rådgivere uttrykte at minoritetsspråklige ofte har mindre kunnskap om det norske systemet enn majoritetsbefolkningen, og at det derfor er behov for at PP-rådgivere gir mer informasjon om tjenesten og deres rolle enn de ellers ville ha gjort. Alle rådgiverne presiserte også viktigheten av det å få informasjon. Det å innhente informasjon om barnet fra foreldrene ble uttalt som en vesentlig del av rådgivningssituasjoner, som også ble omtalt tidligere (4.2.1.). Alle rådgiverne ga uttrykk for at de alltid innhenter informasjon fra foreldrene, særlig i en oppstartssamtale; «Man snakker om anamnesespørsmål og (...) hva de tenker, om de er enige med skolen sin bekymring, om de har noen bekymring, om de har andre bekymringer» (Rådgiver C). Det så ut til at det legges stor vekt på denne informasjonen i prosessen, og flere rådgivere uttrykte det som utfordrende når de får lite informasjon fra foreldre. En rådgiver forklarte at det da er rådgivers ansvar å få tilgang til denne informasjonen.

De gangene man ikke klarer å involvere [minoritetsspråklige foreldre] på samme måte så handler det kanskje mer om at de selv ikke klarer å, eller tenker at de har så mye å bidra med da. Men da blir det jo min jobb som PP-rådgiver å prøve å stille spørsmålene på riktig måte til at jeg får fram det jeg ønsker fra foresatte da. (Rådgiver C)

Noen rådgivere omtalte ulike grunner til at noen foreldre har lite informasjon å gi, i tillegg til maktubalansen i relasjonen (4.2.1.). En rådgiver så det i sammenheng med foreldrenes bakgrunn og prioriteringer.

Vi ser på ting som vi er interessert i, vi hører på ting som, ikke sant, hva er det vi plukker ut derfra? Oppfatning blir påvirket av bakgrunn, av forventning. Noen ganger er du ferdig med anamnese på bare et kvarter og foreldrene sier «ikke noe problem» (...). Når de ikke forstår de tingene så blir det veldig vanskelig å hente engasjement fra foreldrene. (Rådgiver B)

En annen rådgiver hadde erfaring med at far i familien kunne dra på møter uten å ha den nødvendige informasjonen om barnet.

Ofte har jeg møtt noen fra noen kulturer hvor de gjerne sender far til møtet med PP-tjenesten, fordi det er far som på en måte kanskje kan best norsk da. Men det er gjerne da far som kanskje vet minst om barnet, fordi far kanskje er den som er ute og jobber mye mens mamma er hjemme da. (...) Det er kanskje ikke han som vet best hvordan barnet fungerer i hverdagen fordi han kanskje er mye borte og jobber da. Så det kan jo være litt utfordrende. (Rådgiver C)

Videre forklarte en rådgiver at samarbeid og kommunikasjon i stor grad blir påvirket av personlig kjemi, og ikke nødvendigvis av kultur og språk.

Det er kanskje ikke den språklige delen eller den kulturelle delen som avgjør hvordan en utredning blir da, jeg tenker egentlig ikke at *det* er det som avgjør om foreldresamarbeidet blir bra eller ikke fullt så bra. Det handler veldig mye om personlig kjemi, uavhengig av språk og kultur, er min erfaring. (Rådgiver D)

Samtidig ble språk sett på som en barriere i kommunikasjonen med minoritetsspråklige foreldre av flere rådgivere. I sammenheng med dette ble også bruk av tolk sett på som en barriere av flere, som omtales i mer detalj senere (4.3.2.).

Men akkurat den språkbarrieren er jo, hva skal jeg si, selv om jeg bruker tolk så blir jo kommunikasjonen annerledes, både i samtale når tolk er tilstede, men òg det med å ikke bare kunne ta en telefon for å gjøre avtaler eller ta en telefon for å få litt tilleggsinformasjon. Litt sånn hyppigere kontakt som kanskje man har med foreldre som snakker godt norsk da. (Rådgiver D)

I dette undertemaet, kommunikasjon med foreldre, har vi sett hvordan rådgiverne omtaler en balanse mellom det å gi og det å få informasjon, og hva som kan påvirke denne informasjonsflyten. Det utgjør en viktig del av relasjonen mellom rådgiver og råde søker. Neste tema omhandler selve rådgivningssituasjonen i PP-tjenesten.

4.3. Rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre

Dette temaet omhandler hva en rådgivningssituasjon med minoritetsspråklige foreldre kan innebære. Alle rådgiverne snakket om hva som inngår i en rådgivningsprosess med foreldre

(4.3.1.), hva slags tilpasninger de gjør for minoritetsspråklige foreldre (4.3.2.) og barnets utvidede nettverk og hvordan det involveres (4.3.3.).

4.3.1. Rådgivningsprosessen med foreldre

Når det gjelder rådgivningsprosessen med foreldre uttalte noen rådgivere at de utfører relativt lite rådgivning til foreldre generelt i PP-tjenesten, og at det er mer fokus på barnets opplæringsituasjon.

Vi er jo ikke så tett på [foreldrene] og har ikke en sånn, hva skal jeg si, rådgivningsfunksjon. Så måten vi som er PP-rådgivere i [kommunen] forholder oss til foreldrene på det er jo først og fremst for å få informasjon, også for å snakke med de om hva vi tror barnet trenger i barnehagen. (Rådgiver D)

Til tross for uttalelser om lite rådgivning til foreldre anerkjente alle rådgiverne viktigheten av foreldresamarbeid og bruk av multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre. En rådgiver så sitt bidrag i arbeid med minoritetsspråklige familier i en større kontekst og trakk frem integrering i samfunnet.

Jeg tenker at integrering er jo noe av det viktigste vi kan få til i det norske samfunnet og at kanskje vi er en liten brikke i det da, i det med skole og utdanning. Og hvis vi kan hjelpe familier og også foreldrene, foreldre er jo kjempeviktig i barna sine liv – det er de som er de viktigste. (Rådgiver A)

Videre fortalte rådgiverne om relativt like saksganger og rådgivningsprosesser, både fra rådgiver til rådgiver og fra familie til familie. Alle rådgiverne fortalte at de begynner med samtale med foreldre etter mottatt henvisning, hvor det som nevnt er fokus på å gi og få informasjon (4.2.3.). Deretter fortalte rådgiverne at de gjennomfører samtaler med skole/barnehage og barnet samt testing og/eller observasjon av barnet dersom nødvendig. Alle rådgiverne fortalte at de møter foreldrene og eventuelt barna igjen i et tilbakemeldingsmøte.

Det var flere rådgivere som anerkjente at en prosess i PP-tjenesten kan være krevende. Det ble presisert at dette ikke kun gjelder minoritetsspråklige foreldre, men med alle familier. Det ble uttalt at foreldre vil det beste for barna sine, og at det derfor kan være krevende å høre om

barnets utfordringer. Rådgivere omtalte diagnostisering av barn og sorgprosessen noen foreldre går igjennom i forbindelse med dette. Det ble forklart at dette særlig kan gjelde foreldre fra andre kulturer hvor diagnoser er et tabubelagt tema. Da ble det lagt vekt på å gi foreldrene tid og gjøre tilrettelegginger, og ikke presse foreldrene.

Så er det diagnosen som er viktig, eller er tiltakene viktige? Ja, diagnosen er viktig, det gir bedre forståelse for oss fagpersoner og for skolen, men det aller viktigste for oss er tiltaket. Skal vi skape bekymring for foreldrene eller skal vi hjelpe? Skal vi gi dem lettelse eller skal vi skape andre tilleggsbekymringer? (Rådgiver B)

Flere rådgivere snakket om at rådgivningsprosessen også kan være krevende for rådgiver. En rådgiver trakk fram situasjoner der barnevernet er involvert og man vet at barnet ikke har det godt hjemme, og hvordan det kan gi et «ubehag» hos rådgiveren. En annen rådgiver delte at det er utfordrende når foreldre blir frustrerte; «Det er vanskelig og utfordrende når man ikke kommer i posisjon. Det blir vanskelig å kommunisere noen ganger og noen blir frustrerte, ikke sant. (...) Det er en krevende prosess og krevende jobb.» (Rådgiver B).

Flere rådgivere uttalte utfordringer med tidspress og at det kan påvirke prosessen. Det ble beskrevet som «en av de største utfordringene» de har, og at de ofte ikke får brukt den tiden de trenger. Det ble også utalt at det kan påvirke relasjonsbyggingen (4.2.2.). En rådgiver reflekterte rundt tidspress og (manglende) anvendelse av multikulturell rådgivning.

Det er jo alltid et stort press på PP-tjenesten egentlig. (...) Det kan jo være at det er vel verdt å bruke ekstra tid på en familie, det er jo virkelig ikke vits hvis det barnet ikke får den hjelpen det skal ha, men det blir jo litt sånn at hvis du bruker mer tid på den oppgaven så går det utover noen andre igjen, sånn at du må jo hele tiden prioritere hva som er viktigst da. (Rådgiver A)

Rådgivningsprosessen som omtales her vil også inkludere rådgivningssituasjoner hvor rådgiverne utalte å gjennomføre tilpasninger til minoritetspråklige foreldre, som har blitt formulert som et eget undertema.

4.3.2. Tilpasning til minoritetsspråklige foreldre

Rådgiverne fortalte at de gjør tilpasninger i rådgivningssituasjoner til minoritetsspråklige foreldre på flere måter. Mest fremtredende var bruk av tolk, og alle rapporterte at de bruker tolk dersom det er nødvendig. Flere av rådgiverne fortalte at det ofte står oppgitt i henvisningen om foreldrene trenger tolk og at det da bestilles. Videre ble det fortalt om utfordrende episoder der foreldre ikke ønsker tolk, men hvor rådgiverne mente dette var nødvendig og at det da er vanskelig å insistere på bruk av tolk. En rådgiver ga uttrykk for å foretrekke å spørre foreldrene på forhånd om dette per telefon eller SMS.

[Når jeg ringer første gang] spør jeg de gjerne om de ønsker tolk. For noen blir jo fornærma, altså hvis de tenker at de ikke vil ha tolk. At de selv vurderer at de snakker bra nok norsk da. Og det er helt forståelig det, jeg hadde også blitt fornærma hvis noen hadde spurt meg om jeg ville ha tolk hvis jeg selv opplevde at jeg snakka bra nok.
(Rådgiver C)

Tolk ble av brorparten sett på som en barriere. Noen forklarte at det ofte er vanskelig for tolker å oversette det som blir kommunisert, særlig ved bruk av fagbegreper, og at rådgiverne ikke har mulighet til å sjekke om rett informasjon blir gitt. Det ble også sett på som et ekstra ledd i kommunikasjonen, og at derfor mye av den «naturlige og lett tilgjengelige dialogen» kan gå tapt.

Ofte i samtale med tolk så kan det bli, det er jo et ekstra ledd. Så det blir ikke alltid like ideelt føler jeg. Og man kan noen ganger bli usikker på om tolken har tolket riktig eller om tolken har forstått hva jeg mente, og (...) det kan hende det påvirker litt innholdet i samtalen. At det blir mindre uformelt, der man kanskje ellers ville slått av en spøk eller at man kunne snakket om andre ting, men med tolk da så blir det ofte litt mer sånn forretningsmessig da. Og det kan påvirke litt hvor godt kjent man blir faktisk. (Rådgiver A)

Dette så ut til å gjelde i større grad når det var snakk om telefontolk. Det ble rapportert av flere at telefontolk har blitt mer brukt under pandemien og det ble omtalt som problematisk. En rådgiver hadde imidlertid en annen innfallsvinkel i sine uttalelser om bruk av tolk og så på det mer som en mulighet for kommunikasjon; «Jeg har jobba veldig, veldig mye med tolk før.

Og jeg synes det fungerer kjempebra å ha tolk, og at man da kan få gått igjennom (...) alle de tingene som er viktig å opplyse om da» (Rådgiver C).

Videre var det flere rådgivere som trakk fram at de tilpasset språket sitt. Det ble rapportert bruk av enkelt og tydelig språk med korte setninger.

Så adresserer vi de som for eksempel ikke har peiling på systemet og har veldig begrenset begrepsapparat om systemet, og jeg bruker veldig enkelt og tydelig språk for å kommunisere med dem. Den fellesforståelsen er veldig viktig. Så jeg bruker konkret, enkelt og tydelig språk. (Rådgiver B)

Språktilpasninger ble også nevnt i sammenheng med bruk av tolk. Her ble det rapportert forskjellige tilnærminger, hvor en fokuserte på en mer overordnet og generell forståelse (jf. forrige sitat), mens en annen uttalte at sakkyndig vurdering blir forklart mer i detalj dersom tolk er til stede slik at foreldrene har en klar forståelse av hva som står der. Det ble videre rapportert at det brukes mer tid i samtaler der det er nødvendig, enten fordi tolkningen i seg selv tar tid, eller at man trenger tid til å forklare mer. En rådgiver uttalte at god tid prioriteres uansett rådsøkergruppe.

Jeg synes alltid det er viktig uansett å sette av god tid og mye mer tid enn jeg tror det kommer til å ta, fordi at de ikke skal oppleve av jeg ser på klokka eller oppleve at jeg har dårlig tid. (Rådgiver D)

Det ble også rapportert bruk av og planlagt fremtidig bruk av visuell støtte i samtaler med minoritetsspråklige foreldre, som å vise grafer i tester og bruke tankekart med både barn og foreldre.

Når det gjelder grad av tilpasning uttalte flere at de ikke ønsker å undervurdere foreldrene ved å tilpasse i for stor grad og legge seg på et for enkelt nivå. De uttrykte å etterstrebe en viss balanse i tilpasningen.

Og at hvis man viderefører [bruk av tankekart fra barn] til foreldre da, at man er kanskje litt redd for, altså jeg merker at jeg kan være redd for å undervurdere foreldre,

ikke sant. At hvis jeg legger språket mitt på et alt for enkelt nivå, så tenker jeg kanskje at de kan bli fornærmet for det, at jeg undervurderer de rett og slett. (Rådgiver A)

Til slutt var det flere rådgivere som uttalte at de har forbedringspotensial når det gjelder tilrettelegging og tilpasning til minoritetsspråklige foreldre, og at intervjusituasjonen gjorde dem oppmerksomme på dette.

4.3.3. Barnets utvidede nettverk

Alle rådgiverne omtalte barnets utvidede nettverk og hvilken rolle det spiller i rådgivningssituasjoner med foreldre. Spesielt lærere ble sett på som nøkkelpersoner av alle rådgiverne. Rådgiverne anerkjente at lærerne ofte kjenner både barna og foreldrene bedre enn rådgiverne selv, og at de derfor kan være en ressurs i rådgivningsarbeidet. Både egenskaper hos og samarbeid og kommunikasjon med lærere ble derfor sett på som viktig.

Lærere, hva slags menneskesyn de har og relasjon, erfaring og personlighet er veldig viktig. Om de er rause og plukker ressurser fra foreldrene og den barnegruppa, ikke sant. Du ser stor forskjell, som det er forskjell mellom oss rådgivere også. Fra skole til skole, enkeltlærere betyr mye egentlig for å skape relasjon, skole – foreldrene, lærer – foreldrene, og PPT egentlig. (Rådgiver B)

Samtidig ble det også sett på som utfordrende da det ofte er mange personer rådgiveren må forholde seg til.

Det er jo en utfordring egentlig òg, for vi skal jo òg møte, det er jo liksom flere parter her vi skal veilede, det er gjerne foreldrene og barnet og lærere. (...) Det som jeg syns kanskje er litt vanskelig når det gjelder lærere er jo, en ting er liksom på de småtrinnene, men når barnet kommer over på femte trinn så har de ofte mange lærere. (Rådgiver A)

Noen rådgivere uttalte videre at det kan forekomme ulike perspektiver i systemet rundt barnet. Det ble forklart at skoler og barnehager kan ha en forståelse, forventninger og ønsker som ikke er forenlig med foreldrenes eller PP-rådgivernes synspunkt. For å håndtere dette ble det

uttalt at rådgivernes rolle er å være «barnets advokat» og legge vekt på det som er det beste for barnet. En rådgiver vektla også relasjon i slike tilfeller.

Relasjonen er kanskje ekstra viktig i de sakene der barnehage og foreldre har litt ulikt syn på hva barnet, om barnet har noen vansker. (...) Eller at jeg kanskje er litt opptatt av å skape god stemning da, spesielt hvis vi har møte sammen med barnehage og foreldre. (Rådgiver D)

I tråd med dette uttrykte flere rådgivere at de ofte jobber med å fremme samarbeid mellom skole og foreldre. Måter dette ble gjort på var ved å gi informasjon til skolen med tillatelse fra foreldre og å oppmuntre skole til å opplyse og informere foreldre.

Også er det jo viktig å på en måte «oppdra» skolene til å informere foreldrene godt i forkant av henvisning til PP-tjenesten (...). Hvis det er foreldre som ikke snakker norsk så forsøker jeg å få skolen til å ha en samtale med tolk med de i forkant, hvor de går igjennom pedagogisk rapport, så foresatte hele tiden er med da. (Rådgiver C)

Av andre instanser ble spesielt BUP og barnevernet nevnt, og de krevende prosessene det ofte er for familier ved viderehenvisning til og involvering av disse instansene. Ved viderehenvisning til BUP ble det lagt vekt på å respektere sorgprosessen til foreldre og gi familier tid, som nevnt tidligere (4.3.1.). Habiliteringstjenesten og helsestasjon ble også nevnt som instanser det kan være nødvendig å hente informasjon fra. En rådgiver uttalte en opplevelse av bedre samarbeid når flere instanser er involvert.

Men ofte hvis jeg har barn eller elever (...) som har mange instanser inne så opplever jeg nesten at samarbeidet, både instansene imellom og samarbeidet med foresatte, blir bedre. Fordi man møtes jo kanskje gjerne oftere, har tettere kontakt, blir mer kjent da. At da er det enda lettere å ha et godt samarbeid da. (Rådgiver C)

Som vist her uttrykker rådgiverne at barnets nettverk utover foreldrene også spiller en viktig rolle i rådgivningssituasjoner, både med familier generelt og med minoritetsspråklige familier.

4.4. Oppsummering av resultater

Resultatene presentert i dette kapittelet gir innsikt i hvordan PP-rådgiverne opplever at de gjennomfører multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre. I det følgende oppsummeres hovedelementene i resultatene. Første tema var *bevissthet om multikulturell rådgivning* (4.1.). Her ble først *rådgivers forståelse av kultur og multikulturell rådgivning* omtalt (4.1.1.). Noen rådgivere uttalte at multikulturell rådgivning er et lite brukt begrep i deres arbeidshverdag, men det ble likevel forklart som et komplekst fenomen. Det ble også presisert at mye av det som er viktig i multikulturell rådgivning også vil gjelde i all rådgivning. Rådgiverne uttrykte varierende forståelse av kultur, hvor noen definerte det smalere enn andre. Videre var det variasjoner i hvordan de så på sammenhenger mellom ulike faktorer knyttet til kultur samt hvor mye vekt de la på kulturelle forskjeller. Deretter ble fokuset i analysen smalnet inn til *rådgivers bevissthet om minoritetsspråklige foreldre* (4.1.2.). En rådgiver omtalte begrepsbruk og foretrakk å ikke bruke begrepet minoritet. Videre omtalte rådgiverne rådsøkergruppa som heterogen og sammensatt, og de problematiserte generalisering. Flere felles faktorer hos minoritetsspråklige foreldre som rådsøkergruppe ble likevel adressert. Språk ble trukket fram som en av de viktigste faktorene i rådgivningssituasjoner. Det var imidlertid ulike fokus; en rådgiver så det i nær sammenheng med (av)makt hos foreldre og sensitivitet hos rådgiver, mens en annen i større grad vektla språkutviklingen til barnet og veiledning av foreldre knyttet til dette. Videre ble systemforståelse og bakgrunn samt behov og prioriteringer hos foreldre omtalt som viktig. Rådgiverne uttrykte at deres bevissthet rundt minoritetsforeldre har blitt utviklet gjennom erfaring, kurs og drøfting innad i tjenesten. Til slutt var *rådgivers selvbevissthet* (4.1.3.) essensielt. Det ble presisert at alle har en egen kultur og forståelsesramme, og at dette kan føre til at man har visse forventninger i rådgivningssituasjoner. Det ble da uttalt som viktig at man blir bevisst dette og ikke gir uttrykk for fordommer. Utvikling av selvbevissthet ble adressert, at det må jobbes aktivt med ved å være selvkritisk og reflektere over egen praksis. Tilbakemelding fra foreldre og drøfting i tjenesten ble også nevnt som nyttig for selvutvikling. Til slutt ble egen bakgrunn og erfaring uttalt å påvirke selvbevissthet, gjennom opphold i andre land og jobberfaring med ulike saker og mennesker.

Det andre temaet var *relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre* (4.2.). En *maktubalanse mellom rådgiver og foreldre* (4.2.1.) ble omtalt. Det ble uttalt at man ikke ønsker å fremstå som en belærende ekspert, men at mange rådsøkere likevel ser på rådgiverne

som autoriteter og eksperter. Det ble forklart at det kan føre til vanskeligheter med å innhente informasjon fra foreldre, som igjen ble knyttet til både takknemlighet og skepsis hos foreldre. For å balansere relasjonen ble det lagt vekt på å skape trygghet i rådgivningssituasjonen og styrke foreldrene i sin rolle. *Relasjonsbygging* (4.2.2.) ble sett på som veldig viktig av alle rådgiverne. Knyttet til forrige undertema ble trygghet og tillit adressert, og flere hadde positiv erfaring med å ha en styrkebasert tilnærming ved omtale av barna. Egenskaper hos seg selv som rådgiver ble adressert, som ydmykhet, interesse og nysgjerrighet. Også et følelsesmessig aspekt ved menneskemøtet ble nevnt å påvirke relasjonsbygging, i tillegg til tidspress og bruk av tolk. Videre ble *kommunikasjonen mellom rådgiver og foreldre* (4.2.3.) adressert. En rådgiver uttrykte god erfaring med en proaktiv kontaktetablering, og det var generelt et fokus på å oppnå felles forståelse mellom partene. Det ble lagt stor vekt på informasjonsflyt. Det å *gi* informasjon ble uttalt som viktig og ble knyttet til foreldres kunnskap om tjenesten. Det å *få* informasjon ble også uttalt som viktig, og det ble forklart som utfordrende når de får lite informasjon fra foreldre. Dette ble knyttet til ulike faktorer, som bakgrunn og prioriteringer hos foreldre, foreldrenes kunnskap om barnets situasjon, personlig kjemi, og språkbarrieren.

Tredje tema omhandlet hva *rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre* (4.3.) innebærer. *Rådgivningsprosessen* (4.3.1.) ble først omtalt, med uttalelser om at det blir gjennomført relativt lite rådgivning til foreldre. Alle anerkjente likevel viktigheten av foreldresamarbeid. Rådgiverne fortalte om relativt like rådgivningsprosesser på tvers av familier og rådgivere, hvor det å hente informasjon og gi tilbakemelding er de sentrale rådgivningssituasjonene. Det ble videre fortalt at prosesser i PP-tjenesten kan være krevende, både for foreldre og for PP-rådgiverne selv. Til slutt ble utfordringer med tidspress omtalt og hvordan det kan påvirke en saksgang. *Tilpasning til minoritetsspråklige foreldre* (4.3.2.) i rådgivningssituasjoner ble omtalt, og alle rapporterte å bruke tolk dersom det er nødvendig. Det ble uttalt som utfordrende når foreldre ikke ønsker, men rådgiverne mener de trenger tolk. Videre ble tolk, særlig telefontolk, sett på som en barriere, men også som en mulighet for kommunikasjon. Andre uttalte tilpasninger var bruk av enklere og tydeligere språk, mer tid og visuell støtte. En balanse i tilpasning ser ut til å etterstrebes for å unngå en opplevelse av at rådgiverne undervurderer foreldrene, og det ble anerkjent et forbedringspotensial når det gjelder tilpasning. *Barnets utvidede nettverk* (4.3.2.) ble også uttrykt som viktig i rådgivningssituasjoner. Lærere ble sett på som nøkkelpersoner, men det ble også uttalt som utfordrende å ha mange personer (derav flere lærere) å forholde seg til. Ulike perspektiver i systemet ble adressert, og da ble barnets beste og relasjon vektlagt. Flere uttalte å forsøke å

fremme samarbeidet mellom skole og foreldre. Av andre instanser ble barnevernet, BUP, habiliteringstjenesten og helsestasjonen nevnt, og det ble det beskrevet en opplevelse av bedre samarbeid når flere instanser er involverte.

I det neste kapitlet vil disse resultatene ses i lys av oppgavens forskningsspørsmål: a) hvilken rolle tillegges PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner; og b) hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre?

5. DISKUSJON

I forrige kapittel ble resultatene fra analysen presentert. Disse resultatene gir oss innsikt i hvordan PP-rådgivere opplever at de gjennomfører multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre. I dette kapittelet skal resultatene ses i en større kontekst – i lys av forskningsspørsmålene, teori og forskning. Kapittelet deles derfor i to etter forskningsspørsmålene: først diskuteres hvilken rolle PP-rådgiverne tillegger kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner (5.1.), deretter hvordan PP-rådgiverne opplever samarbeid med minoritetsspråklige foreldre (5.2.).

5.1. Hvilken rolle tillegger PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner?

Resultatene viser at rådgiverne omtalte flere temaer som kan gi et innblikk i hvilken rolle de tillegger kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner. Særlig kan temaet *bevissthet om multikulturell rådgivning* belyse forskningsspørsmålet, men også elementer fra andre temaer kan bidra. For å diskutere forskningsspørsmålet vil først fellestrekk ved rådgiverne adresseres, og hvordan de ga uttrykk for å ha en universalistisk tilnærming med fokus på bevissthet (5.1.1.). Deretter diskuteres variasjoner hos rådgiverne plassert på et kontinuum av tilnærminger (5.1.2.).

5.1.1. En universalistisk tilnærming med fokus på bevissthet

Resultatene indikerer at rollen PP-rådgiverne tillegger kultur er balansert og at de tar hensyn til både universelle, kulturelle og individuelle aspekter i rådgivningssituasjoner med minoritetsspråklige foreldre. De ser dermed ut til å tilnærme seg multikulturelle rådgivningssituasjoner på en kultursensitiv måte, samtidig som psykologiske prosesser og individuelle faktorer tas i betraktning. *Universelle aspekter* kommer til uttrykk i resultatene ved at rådgiverne stadig refererte til ting som er gjeldende i «all rådgivning», både med minoritets- og majoritetsfamilier (4.1.1.). Likhet for alle ble særlig påpekt når relasjonsbygging (4.2.2.), saksgangen (4.3.1.) og barnets utvidede nettverk (4.3.3.) ble adressert. Resultatene utviste videre et fokus på *individuelle faktorer* ved at rådgiverne uttalte at minoritetsspråklige foreldre er en heterogen og kompleks rådsøkergruppe, og at det er viktig å se forskjeller innad i en kultur. Uttalelsen om at minoritetsspråklige er «like

forskjellige som alle andre» så ut til å være gjeldende tankegang hos samtlige rådgivere (4.1.2.). I tillegg adresserer rådgiverne det *kulturspesifikke* ved å trekke fram fellesfaktorer hos minoritetsspråklige foreldre, som språk og systemforståelse (4.1.2.) samt måter rådgivningen kan tilpasses denne spesifikke rådsøkergruppen (4.3.2.). Rådgiverne tok også i betraktning en maktubalanse (4.2.1.) som ofte utspiller seg i rådgivningssituasjoner, som indikerer en bevissthet rundt det asymmetriske forholdet mellom rådgiver og rådsøker generelt og minoritetsspråklige foreldre spesielt. En slik balanse mellom ulike aspekter ved mennesket er i tråd med det Özerk og Özerk (2019) kaller et universalistisk perspektiv, som fremstilles som den mest hensiktsmessige tilnærmingen til multikulturelle rådgivningssituasjoner på kontinuumet av psykologiske perspektiver.

Identifisering av *bevissthet om multikulturell rådgivning* som et hovedtema (4.1.) indikerer at bevissthet rundt ulike aspekter og fenomener spiller en vesentlig rolle i rådgivernes opplevelser av multikulturelle rådgivningssituasjoner, noe som underbygger et universalistisk perspektiv. Særlig kan fokuset på egen selvbevissthet (4.1.3.) indikere at rådgiverne forsøker å opprettholde en balanse mellom disse tre aspektene i sin rådgivning, ved for eksempel å ikke legge for mye vekt på kulturelle forskjeller og således gi uttrykk for fordommer. Disse funnene støttes av resultatene til Mjelve (2017), som undersøkte rådgivningskompetanse hos PP-rådgivere og identifiserte bevissthet som et hovedtema. Forfatteren omtaler rådgivers bevissthet rundt egne tanker og følelser samt rådgivers bevissthet om rådsøkeren som undertemaer, som er i tråd med de aktuelle resultatene. Mjelve (2017) adresserer imidlertid ikke bevissthet om kultur – verken hos rådgiver, rådsøker, eller som begrep – som gjør at funnene i de to studiene også skiller seg fra hverandre. Kultur spiller (naturligvis) en vesentlig rolle i multikulturell rådgivning og trer derfor frem som essensielt i den aktuelle studien. Dette samstemmer i større grad med vektleggingen i multikulturell rådgivningskompetanseteori, hvor rådgivers selvbevissthet og rådsøkers verdenssyn adresseres som egne utviklingsdomener (Ratts et al., 2016; Sue et al., 1992). På linje med teorien uttrykte rådgiverne i denne studien bevissthet rundt egen kultur og forståelsesramme, holdninger og verdier, og reflekterte rundt egne forventninger og stereotyper mot minoritetsspråklige foreldre. De uttrykte bevissthet rundt egne styrker og svakheter i rådgivningssituasjoner med minoriteter samt utvikling av selvbevissthet. Det ble også uttrykt utfordringer rundt det å være bevisst egne holdninger og verdier, og at nettopp dette kan være grunnen til at multikulturell rådgivning er vanskelig å anvende i praksis (4.1.3.). Videre viste rådgiverne forståelse for heterogenitet og kompleksitet hos minoriteter. De uttrykte en positiv

orientering mot flerspråklighet og så ut til å være generelt styrkebasert i sitt arbeid, både hva gjelder barns egenskaper og foreldres rolle. Det å vise interesse og nysgjerrighet, og tilegne seg spesifikk kunnskap om den kulturelle gruppen som rådgiveren jobber med ble uttalt som viktig (4.1.2., 4.2.1. og 4.2.2.). Disse elementene er på linje med det Ratts et al. (2016) anser som multikulturelt kompetente rådgivere når det kommer til utviklingsdomenene rådgivers selvbevissthet og rådsøkers verdenssyn.

En universalistisk tilnærming og et fokus på bevissthet ser ikke ut til å være i tråd med tidligere forskning gjort med PP-rådgivere og deres arbeid med minoritetsspråklige barn. Aagaard (2010) rapporterte nedsettende og generaliserende svar fra PP-rådgivere om minoritetsspråklige, og det så ut til å legges mer vekt på de kulturelle forskjellene enn de individuelle. Forfatteren mener dette er uheldig og hevder selv at «minoritetslevene er en langt mer heterogen gruppe enn majoritetslevene: det finnes ikke noen *typisk* minoritetslev» (s. 18). Også denne uttalelsen om majoritetslever som en homogen gruppe og minoritetslevene som en heterogen gruppe kan (ufrivillig) bidra til en tendens mot generalisering som forfatteren problematiserer. Både studiens resultater og forfatterens uttalelse ser ut til å tendere mot det Özerk og Özerk (2019) kaller ekstrem kulturell relativisme, hvor atferd hos minoritetsspråklige foreldre ser ut til å forstås som produkter av kulturen de ble født i og identifiserer seg med. PP-rådgiverne fra nåværende prosjekt uttrykte ikke et slikt perspektiv og det ser dermed ut til at pendelen kan ha snudd siden 2010. Likevel rapporterer også nyere litteratur både nasjonalt og internasjonalt at dagens psykologiske rådgivning fortsatt i stor grad er et vestlig fenomen, og at et grunnlag i vestlig ideologi er en stor barriere for implementering av teorier til praksis (Jun, 2018; Özerk & Özerk, 2019). Neste del av kapittelet kan belyse dette i større grad, hvor variasjoner hos rådgiverne og forskjellige ståsteder på at kontinuum av tilnærminger diskuteres.

5.1.2. Et kontinuum av tilnærminger

Til nå har fokuset vært på likhetene i rådgivernes tilnærminger til multikulturelle rådgivningssituasjoner, men resultatene indikerer også at det er variasjoner mellom rådgiverne i rollen de tillegger kultur. Det kan således se ut til at de inntar forskjellige posisjoner på et kontinuum av tilnærminger som går fra relativisme til absolutisme som ytterpunkter (Özerk & Özerk, 2019). Rådgivernes posisjoner fremstod imidlertid verken som absolutte eller konstante, men *elementer* fra ulike posisjoner kom til uttrykk og det var tegn på

bevegelse på skalaen i løpet av et intervju med en rådgiver. Kanskje det er slik at ulike aspekter ved mennesket vektlegges til ulike tider og situasjoner, og at det dermed kan være bevegelse på kontinuumet – også innad i rådgivningssituasjoner? Kanskje rådgiverne reflekterer rundt disse posisjonene og prøver å innta det de opplever å være den riktige rollen?

Som en del av denne variasjonen indikerer resultatene at noen rådgivere adresserer språklige og kulturelle forskjeller i mindre grad enn andre, og at det er tilfeller der dette tillegges relativt lite betydning. Tegn til dette ses der det uttales at «det å være flerkulturell og det å være flerspråklig ikke nødvendigvis er så spesielt» (4.1.1.), og at relasjonen med foreldre utvikles «uavhengig» av språk og kultur (4.2.3.). Dersom rådgiverne legger stor vekt på individuelle forskjeller og lite vekt på det kulturspesifikke, kan det også være uheldig. De kan med dette bevege seg mot den andre enden av kontinuumet, som Özerk og Özerk (2019) kaller et absolutistisk perspektiv. Her attribueres forskjeller mellom mennesker til det enkelte menneskes individuelle erfaringer og karakteristikk, uten å ta i betraktning kulturens påvirkning. Özerk (2005) skriver at et slikt perspektiv kan føre til «kulturell blindhet», noe Aukrust og Rydland (2009) identifiserte i sin studie om snakk om etnisitet i norske barnehager og førsteklasser. Forfatterne rapporterte at lærere sjelden introduserte temaet etnisitet og var forsiktige med å rette eksplisitt oppmerksomhet mot etnisitet. De fremstod dermed som «fargeblinde», med en oppfatning om at alle er like. Her ble det trukket linjer til enhetsskolen og *likhet* som en veldig viktig verdi i norske skoler og barnehager, og at det kan hindre snakk om forskjellighet. Det kan være at likhet også er en viktig verdi for PP-rådgivere, som bidrar til at kultur blir mindre vektlagt av noen. Et for stort fokus på likhet kan bidra til en mindre kultursensitiv rådgivning, med en forventning om at minoriteter trenger det samme som majoriteten.

I tråd med det ovennevnte og et mer absolutistisk perspektiv kan det være at det i mindre grad tas høyde for viktige aspekter knyttet til kultur og det å være minoritet, som forståelse av individers komplekse identiteter og anerkjennelse av den undertrykkelsen mange opplever (Davis, 2008; Jun, 2018; Ratts et al., 2016; Sue et al., 1992; Wilson et al., 2017). Resultatene gir uttrykk for en varierende forståelse for kultur og sammenheng mellom ulike faktorer hos minoritetspråklige foreldre og hvordan det påvirker en rådgivningssituasjon (4.1.1.). Dette kan tyde på en varierende bevissthet om multiple identiteter og interseksjonalitet, ved at noen ser på ulike identiteter mer atskilt fra hverandre. Videre er undertrykkelse beskrevet av Ratts et al. (2016) å være et uunngåelig tema når det er snakk om sosial gruppeidentitet, men

resultatene indikerer relativt lite refleksjon rundt dette. Kun én rådgiver ga uttrykk for slike refleksjoner ved å omtale makt, sårbarhet og redsel, og hvordan det kan påvirke foreldres behov (4.1.2. og 4.2.1.). En annen rådgiver uttrykte bevissthet rundt dette i sammenheng med begrepet minoritet, men med et fokus på å unngå å adressere slike aspekter da det ikke ble assosiert med et styrkeperspektiv; «det er en minoritet som vi må beskytte liksom, at det er litt mer det mangelperspektivet» (4.1.2.). En slik uttalelse kan tyde på at det i mindre grad har blitt reflektert rundt opplevelse av undertrykkelse og påvirkningen det kan ha både på individ- og gruppenivå, og viktigheten av å gjenkjenne og adressere dette. Styrkebasert rådgivningsarbeid er essensielt, men det kan ikke gå på bekostning av andre viktige aspekter ved individer. I tillegg til styrker og ressurser er det også vesentlig å anerkjenne foreldres påkjenninger (Hansen, 2011).

Hvilket perspektiv rådgiverne har på kultur samt hva de opplever som styrker og mangler kan også påvirke hvordan kulturelle verdier, tradisjoner og foreldrestrategier blir trukket fram og således utnyttet som ressurser. Selv om den aktuelle studien ikke adresserte dette spesifikt, hadde rådgiverne generelt et styrkefokusert perspektiv når de omtalte minoriteter og de uttalte å ha samme vektlegging i sitt arbeid med sakkyndige vurderinger. Rådgiverne uttrykte å se på minoritetspråklighet som en ressurs (4.1.2.), og at de bruker en styrkebasert tilnærming i omtale av barnet for å bygge relasjon med foreldrene (4.2.2.). Dette er i tråd med litteratur som hevder at den kulturelle og språklige kompetansen elever besitter i større grad enn tidligere blir sett på som en ressurs for skolen (Hauge, 2014). Resultatene indikerer også en forandring fra Aagaard (2010) sin studie, hvor tospråklighet i stor grad ble sett på som et problem av PP-rådgiverne. Men dersom rådgivere beveger seg mer mot et absolutistisk perspektiv med mindre fokus på kultur, kan det være at rådgiverne i mindre grad trekker frem kulturelle tradisjoner og foreldrestrategier og mislykkes i å anerkjenne dette som potensielle beskyttelsesfaktorer for barna. Det kan videre stilles spørsmål ved hvor kulturbaserte de styrkene og verdiene som anerkjennes og løftes frem er. I denne studien var det kun flerspråklighet i seg selv som ble omtalt som en ressurs, ikke andre tradisjoner eller verdier. Dersom kultur er en «usynlig veileder» for oss slik Özerk (2005) hevder, og det legges stor vekt på egne, vestlige idealer som likhet, kan det være vanskeligere å gjenkjenne og anerkjenne andre kulturelle verdier og alternative omsorgsstrategier. Fieck og van der Weele (2020) skriver om kultursensitivitet ved vurdering av omsorg i minoritetsfamilier og forklarer hvordan alternative verdier og former for emosjonell omsorg kan utspille seg. Det er viktig å bli kjent med og jobbe ut fra familiers (kulturelle) verdsett for å kunne møte dem på en god

måte. I tråd med dette understreker Tingvold et al. (2012) viktigheten av å undersøke kulturelle tradisjoner som beskyttelsesfaktorer. Mye kan gå tapt dersom en kun ser ting gjennom egne kulturelle briller.

I denne delen av kapittelet har rollen rådgiverne tillegger kultur blitt adressert, med vekt på temaet *bevissthet om multikulturell rådgivning*. Det er ikke belegg for å si noe om sammenhenger mellom ulike temaer og undertemaer i den aktuelle studien, men Ratts et al. (2016) sin antakelse om at de ulike utviklingsdomenene henger sammen er i denne sammenhengen interessant. Her teoretiseres det at multikulturell rådgivningskompetanse har utgangspunkt i rådgivers selvbevissthet, som videre påvirker hvordan råde søker forstås og deretter relasjonen som blir etablert. Med bakgrunn i dette er det en mulighet for at det eksisterer en sammenheng mellom aspekter diskutert så langt i kapittelet og relasjonen som etableres mellom de to partene, som blir adressert videre i kapittelet.

5.2. Hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeid med minoritetsspråklige foreldre?

I analysen ble det identifisert flere temaer som kan belyse hvordan PP-rådgivere opplever samarbeid med minoritetsspråklige foreldre. Særlig kan temaene *relasjon mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre* og *rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre* belyse forskningsspørsmålet. Nedenfor vil det diskuteres hvordan foreldresamarbeid verdsettes av rådgiverne (5.2.1.), inkludert hvilken rolle relasjon spiller og hvordan det kan fungere som et grunnlag for samarbeid. Deretter vil det diskuteres i hvilken grad det eksisterer utfordringer ved samarbeid og behov for tilpasning (5.2.2.).

5.2.1. Foreldresamarbeid verdsettes av rådgiverne

Resultatene indikerer at samarbeid med foreldre spiller en vesentlig rolle i multikulturelle rådgivningssituasjoner. Rådgiverne uttrykte at det i deres arbeid er barnet som står i fokus og at de gjennomfører lite rådgivning med foreldre, men anerkjente samtidig viktigheten av samarbeid og relasjon med foreldre. Resultatene antyder at foreldre alltid involveres i en sakkyndig vurdering (4.3.1.), at deltakelse blir verdsatt og at informasjon fra foreldrene er verdifull (4.2.1. og 4.2.3.). Samtlige rådgivere presiserte at dette er viktig uansett – med alle familier. Samtidig ble det uttalt at mange av elementene som ble trukket fram er spesielt viktige i rådgivning med minoritetsspråklige foreldre.

Dersom det eksisterer en god *relasjon* mellom partene i rådgivningsarbeidet kan dette fungere som et grunnlag og legge til rette for videre samarbeid, deltakelse og involvering av foreldre. Relasjonen mellom rådgiver og foreldre generelt, og minoritetsspråklige foreldre spesielt, ser ut til å spille en viktig rolle for rådgiverne og ble identifisert som et eget tema (4.2.). Dette støttes av en rekke teori og forskning som gir relasjon en sentral rolle i rådgivning og endringsarbeid (Fuertes, 2012; Gelso et al., 2014; Norcross & Lambert, 2018). Resultatene er også på linje med funnene til Mjelve (2017), som ved undersøkelse av rådgivningskompetanse identifiserte allianse som et hovedtema. Videre adresserte rådgiverne relasjonsbygging i den aktuelle studien (4.2.2.). De trakk fram tillit og trygghet, ydmykhet og det å møte mennesker der de er med fokus på sensitivitet, aksept og respekt, i tillegg til interesse og nysgjerrighet. Også andre elementer på tvers av temaer og undertemaer kan påvirke en relasjon. Det å lytte til foreldre og oppnå felles forståelse mellom partene ble vektlagt, og det ble uttalt at rådgiveren har et ansvar i å fremme denne felles forståelsen (4.2.3.). Vektlegging av bevissthet både om rådsøker og seg selv, særlig det å ikke gi uttrykk for fordommer (4.1.), kan også bidra til en god relasjon. De fleste av de nevnte elementene er å kjenne igjen i de sentrale holdningene i personsentrert tilnærming til rådgivning: kongruens, ubetinget positiv aktelse og empati (Gelso et al., 2014; Lassen, 2014; Rogers, 1957; Vogt, 2016). Davis (2007) trekker i tillegg fram ydmykhet som en sentral egenskap hos en hjelper. Det innebærer at hjelperen er realistisk med tanke på det som er å tilby, at man kjenner sine begrensninger og styrker, og at man godtar at andre har noe å bidra med.

Videre viser resultatene at rådgiverne reflekterte over en asymmetri eller maktubalanse i relasjonen mellom rådgiver og rådsøker (4.2.1.). I forbindelse med dette ga rådgiverne uttrykk for å styrke foreldrene i deres rolle og ha et ekstra fokus på å etablere tillit og trygghet i relasjonsbyggingen. Flere rådgivere uttrykte å organisere møter etter foreldres ønske, både når det gjelder sted og personer tilstede, og det å gi god informasjon ble uttalt som essensielt. Disse funnene støttes av litteratur som adresserer en maktubalanse mellom partene i multikulturell rådgivning (Gelso et al., 2014; Jareg & Sveaass, 2011; Özerk & Özerk, 2019). De støttes videre av multikulturell kompetanseteori hvor rådgivningsrelasjonen blir trukket fram som et eget utviklingsdomene, hvor forståelse av hvordan privilegerte og marginaliserte statuser påvirker en relasjon samt hvordan makt utarter seg i relasjonen står sentralt (Ratts et al., 2016). Som nevnt tidligere antar Ratts et al. (2016) at relasjonen mellom rådgiver og rådsøker er tett knyttet til og blir påvirket av både rådgivers selvbevissthet og bevissthet om rådsøkers verdenssyn. Det kan derfor tenkes at aspekter som ble problematisert tidligere i

kapittelet, spesielt bevissthet rundt undertrykkelse, privilegier og makt, også kan påvirke relasjonen og bevissthet om maktubalansen mellom rådgiveren og minoritetspråklige foreldre. Samtlige rådgivere så likevel ut til å ha fokus på å styrke foreldrene, som også kan kalles empowerment eller myndiggjøring. Dette er i tråd med et humanistisk menneskesyn og har blitt omtalt som et viktig prinsipp i rådgivning (Vogt, 2016). På linje med dette vektlegger Nordahl (2018) foreldresamarbeid, brukermedvirkning og empowerment av foreldre i sitt arbeid med barn og unge som har behov for tilrettelagte tiltak i undervisningen. Videre hevder Kim et al. (2017) at myndiggjøring av marginaliserte foreldre i pedagogisk-psykologisk rådgivning er essensielt for å motvirke ulikheter i utdanning og prestasjoner.

Resultatene indikerer at rådgiverne også samarbeider med andre deler av barnets nettverk. Spesielt ble lærere uttalt å ha en viktig rolle (4.3.3.). I tråd med dette fant Moen et al. (2020) at PP-rådgivere ikke ser på sin rolle som isolert og uavhengig av samarbeidspartnere, spesielt lærere. Et interessant poeng forfatterne her legger fram er at samarbeid med *foreldre* ikke ble adressert av rådgiverne, men de forklarer at det kan ha sammenheng med at studien ble gjennomført i forbindelse med et kurs som omhandlet systemarbeid, skoler og lærere. Vektleggingen av samarbeid og at rådgiverrollen utformes gjennom relasjonen til samarbeidspartnere er likevel interessant, og resultatene i den aktuelle studien indikerer at en slik vektlegging også gjelder med foreldre. Videre ser rådgiverne ut til å jobbe med relasjoner som de selv ikke er en direkte del av, ved å fremme samarbeid mellom foreldre og skoler. Dette omtaler Vogt (2016) som indirekte rådgivning, eller konsultasjon. Det er et forhold der rådgiver hjelper radsøker med utfordringer i sin yrkesutøvelse, i denne sammenhengen lærere med å styrke foreldresamarbeidet. Slike indirekte forhold understreker kompleksiteten i rådgivernes arbeid.

Roller PP-rådgiverne tillegger samarbeid med ulike aktører rundt barnet er i tråd med et sosioøkologisk perspektiv, som understrekes som viktig i rådgivningslitteratur (Bronfenbrenner, 1979; Ratts et al., 2016; Vogt, 2016). Samarbeid med de ulike partene involvert i rådgivningsarbeidet ser ut til å vektlegges av rådgiverne. Elevers og foreldres kunnskap ser dermed ikke ut til å havne nederst i et kunnskapshierarki i den aktuelle studien, slik det ble rapportert i dokumentanalysen til Tveitnes (2018). Som Anthun (2000b) foreslo gjenspeiler de aktuelle resultatene et ønske om et godt samarbeid med foreldre, og rådgiverne ser ut til å ha fokus på å lytte til foreldres meninger og gjøre dem til aktive deltakere i

beslutninger som blir tatt. Til tross for gode intensjoner hos informantene ser det fortsatt ut til å eksistere utfordringer ved samarbeidet, som blir diskutert videre i kapittelet.

5.2.2. Utfordringer ved samarbeid og behov for tilpasning

Det ser ut til at foreldresamarbeid i stor grad verdsettes av rådgiverne, men dette samarbeidet ser ikke ut til å foregå helt uten utfordringer. Dette kommer til uttrykk flere steder i resultatene. Rådgiverne uttalte at det kan oppstå problemer med informasjonsflyt ved at de ikke får nødvendig informasjon fra foreldre (4.2.3). Dette knyttet de selv til faktorer som bakgrunn og prioriteringer hos foreldre, foreldres kunnskap om barnets situasjon, personlig kjemi og språkbarriere, i tillegg til oppfattelse av rådgivere som eksperter og autoriteter (4.2.1.). Det kan også være vanskelig å få informasjon grunnet krevende prosesser for foreldre og tidspress (4.3.1.). En rådgiver reflekterte rundt tidspresset og prioriteringer man må gjøre som rådgiver, og hvordan det kan påvirke anvendelse av multikulturell rådgivning. Videre ble både språk og tolk beskrevet som barrierer (4.2.3. og 4.3.2.), som kan bidra til visse forventninger hos rådgiver i arbeid med minoritetsspråklige foreldre (4.1.3.). Disse funnene er i tråd med studien til Aagaard (2010), som rapporterte at PP-rådgivere opplevde samarbeidsproblematikk med minoritetsspråklige foreldre. Det så imidlertid ut til å gjelde i vesentlig større grad i studien fra 2010. Forfatteren viste her til rådgivere som ikke ga muntlig tilbakemelding til foreldre og som avskrev enhver kontakt med foreldre om utredningen som ble foretatt, noe som ikke ble uttalt i den aktuelle studien. Tilknyttet dette skriver Fieck og van der Weele (2020) at kommunikasjonssvikt etter deres erfaring ofte forklares som en feil hos den andre og at det er svært lite fokus på aktørenes egne bidrag. Dette gjelder særlig i møter med ukjente kulturelle kontekster, og forfatterne kaller det en klassisk attribusjonsfeil. I den aktuelle studien er det ikke grunnlag nok til å si noe om dette, men det er verdt å bemerke at rådgiverne utviste en bevissthet rundt deres ansvar som den profesjonelle part i relasjonen. Som en rådgiver påpekte ved tilfeller der foreldre ikke gir nødvendig informasjon: «da blir det jo min jobb som PP-rådgiver å prøve å stille spørsmålene på riktig måte til at jeg får fram det jeg ønsker fra foresatte» (4.2.3.).

Tilstrekkelig tilpasning til minoritetsspråklige foreldre i rådgivningssituasjoner kan være viktig for å oppnå en felles forståelse og fremme involvering og samarbeid. Resultatene indikerer at rådgiverne tilpasser rådgivningen til minoritetsspråklige foreldre på flere måter. Det ble uttalt som nyttig med en proaktiv kommunikasjon ved å ringe til foreldre fremfor å

sende brev (4.2.3.) og det å tilrettelegge møter for å skape trygghet (4.2.1.). Noen uttrykte å tilpasse språket og sette av god tid, og alle rapporterte å bruke tolk dersom det er nødvendig (4.3.3.). Bruk av tolk er i tråd med Utdanningsdirektoratet (2016b) sine anbefalinger, som skriver at en god kommunikasjon med foreldre er viktig for å ivareta barn og unges rettigheter og for å forebygge misforståelser mellom hjemmet og skolen/barnehagen. Tall fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2017, 2020) viser til en betydelig økning i utgifter til tolk i offentlig sektor de siste årene, noe som antyder at rådgivere i større grad bruker tolk i dag enn da Aagaard (2010) utførte sin studie. Forfatteren rapporterte at rundt halvparten av deltakerne ikke foretok seg noe spesielt for å lette forståelsen for minoritetsspråklige foreldre, men ga standard tilbakemelding som for majoritetsforeldre. Selv om dette ikke ser ut til å være tilfellet i den aktuelle studien indikerer resultatene at det fortsatt er rom for forbedring. Flere uttalte at de har potensiale til å tilpasse rådgivningen i større grad. For eksempel rapporterte Aagaard (2010) at enkelte PP-rådgivere oversetter rapporten til foreldrenes morsmål, noe som ikke ble uttalt i den aktuelle studien. Kanskje bedre tilpasning kan lette de rapporterte utfordringene ved samarbeid?

Det kan tyde på at PP-rådgivere fortsatt har en vei å gå når det gjelder samarbeid med, tilpasning til og involvering av minoritetsspråklige foreldre. Selv om Anthun (2000b) sine funn og forslag nå er over 20 år gamle, ser det å fremme minoritetsspråklige foreldres deltakelse fortsatt ut til å være et forbedringsområde. Kanskje er det også slik at posisjonen rådgiverne inntar på kontinuumet av tilnærminger til multikulturell rådgivning påvirker relasjonen og samarbeidet mellom partene, og at en universalistisk tilnærming er det som legger best til rette for et godt samarbeid. Samtidig må vi ikke glemme at dette er menneskemøter og ofte krevende prosesser som ikke alltid vil gå på skinner. Som en informant påpekte kan det være det som er vanskelig å sette ord på, stemningen, som påvirker et samarbeid (4.2.2.). Rådgivning forankret i humanistisk tradisjon krever en holdning fra rådgiveren som for mange kan være vanskelig å opprettholde. Det er ikke alltid lett å etablere et varmt og tillitsfullt klima (Johannessen et al., 2010). Multikulturell rådgivningsteori og -praksis gir likevel viktige innslag som kan bidra til en kultursensitiv rådgivningspraksis og bedre samarbeid med minoritetsspråklige foreldre.

6. AVSLUTNING

Oppgaven har undersøkt hvordan PP-rådgivere opplever å gjennomføre multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre. Dette ble gjort med bakgrunn i litteratur som indikerer at mange mennesker med minoritetsbakgrunn ikke får den hjelpen de trenger og at PP-rådgivere har mangelfull kompetanse i flerkulturell forståelse. I tillegg fremstår multikulturell rådgivning i PP-tjenesten som et lite utforsket felt. To forskningsspørsmål ble formulert for å belyse oppgavens problemstilling: a) hvilken rolle tillegges PP-rådgiverne kultur i multikulturelle rådgivningssituasjoner, og b) hvordan opplever PP-rådgiverne samarbeidet med minoritetsspråklige foreldre? For å få innsikt i dette ble et teoretisk og empirisk rammeverk formulert, med utgangspunkt i multikulturell rådgivningsteori og humanistisk tradisjon. Kvalitative forskningsintervju ble gjennomført med fire PP-rådgivere fra kommuner med høyt antall minoritetsfamilier i Sørøst-Norge. Tematisk analyse ble utført, som resulterte i tre hovedtemaer: bevissthet om multikulturell rådgivning, relasjonen mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre, og rådgivningssituasjonen med minoritetsspråklige foreldre.

Resultatene indikerer at rådgiverne har en universalistisk tilnærming til multikulturelle rådgivningssituasjoner, med et balansert fokus på universelle, individuelle og kulturelle aspekter. Samtidig ser det ut til å være variasjoner på et kontinuum av tilnærminger, med elementer som tenderer mot et absolutistisk perspektiv. Dette innebærer at kultur blir mindre vektlagt og at man kan fremstå som «fargeblind». Det ble diskutert hvordan dette kan føre til at viktige aspekter ved det å være minoritet går tapt og at man ikke klarer å gjenkjenne og anerkjenne kulturelle verdier og tradisjoner som kan fungere som beskyttelsesfaktorer. Hvilken rolle som tillegges kultur og hvilken tilnærming man har til multikulturelle rådgivningssituasjoner kan videre påvirke samarbeid og relasjon. Resultatene antyder at rådgiverne i stor grad verdsetter foreldresamarbeid. De ser ut til å legge vesentlig vekt på det å etablere en god relasjon med minoritetsspråklige foreldre med grunnlag i humanistisk tradisjon. Rollen samarbeid med de ulike aktørene involvert i rådgivningsarbeidet tillegges underbygger et sosioøkologisk perspektiv. Det så imidlertid også ut til å eksistere utfordringer ved samarbeid, hovedsakelig i form av vansker med å få nok informasjon fra minoritetsspråklige foreldre. Bedre tilpasning ble diskutert som en mulighet for å lette disse utfordringene.

Avslutningsvis i oppgaven vil det redegjøres for begrensninger med denne studien (6.1.), muligheter for videre forskning (6.2.) og pedagogiske implikasjoner (6.3.).

6.1. Begrensninger

Studien har noen begrensninger som er viktige å ta i betraktning. For det første inkluderte studien kun rådgivere som deltakere – ikke rådsøkere. En relasjon består av to parter, og i denne studien ble kun den ene partens opplevelser belyst. Dersom minoritetsspråklige foreldre hadde blitt inkludert som deltakere kunne de ha delt andre opplevelser som ville gitt andre resultater. Videre består dataene i studien kun av PP-rådgivernes *opplevelse* av multikulturell rådgivning, og kan dermed ikke si noe om faktiske handlinger. Her kunne observasjoner av rådgivningssituasjoner blitt gjennomført for å bidra til å utforske faktisk multikulturell rådgivning og multikulturell kompetanse. Studien hadde i tillegg kun fire informanter med liknende arbeidssituasjoner. Dette kan ha påvirket validiteten og ført til likhet i svarene, og det kan stilles spørsmål om hvorvidt flere deltakere kunne ha forandret resultatene.

Studien har også begrensninger knyttet til meg som forsker. Lite erfaring som forsker og intervjuer kan ha hindret meg i å samle en dypere forståelse fra informantene enn det en mer erfaren forsker kunne ha gjort. I tillegg ble studien utført av meg alene, som kan ha ført til tolkninger som er annerledes enn det andres tolkninger ville vært. Flere forskere kunne ha økt validiteten på dette punktet.

6.2. Videre forskning

Som adressert tidligere finnes det lite forskning på multikulturell rådgivning i PP-tjenesten, noe som tilsier et behov for videre forskning på feltet. Funnene i denne studien kan legge et grunnlag for dette. I løpet av dette prosjektet har det dukket opp en rekke interessante spørsmål og ideer til videre forskning. For det første er det behov for å undersøke rådsøkeres opplevelser. Det er essensielt å få innsikt i minoritetsspråklige foreldres opplevelse av rådgivningen de får i PP-tjenesten for å kunne hjelpe denne rådsøkergruppen på en god måte. Det samme vil gjelde overfor elevene og barna selv da det er de som står i sentrum av rådgivningsarbeidet.

Når det gjelder rådgivernes rolle er det flere områder man kan gå nærmere inn på. Det kan være nyttig å undersøke sammenhengene mellom ulike temaer og undertemaer som ble identifisert i studien. Teori hevder at selvbevissthet kan påvirke oppfatningen av andre, som igjen kan påvirke relasjonen. Det var ikke belegg for å si noe om slike påvirkninger i denne studien, men det var tegn til sammenhenger i resultatene. Et relevant poeng her er at underrepresenterte grupper stadig øker i omfang, som også vil påvirke rådgivergruppens demografi. Det vil altså være stadig flere rådgivere som selv representerer den minoritetsspråklige gruppen, og det kan derfor være relevant å undersøke hvordan det vil slå ut på kultursensitivitet og multikulturell kompetanse innenfor ulike rådgivningsinstitusjoner. I denne studien var det en rådgiver med minoritetsspråklig bakgrunn, men oppgavens avgrensning ga ikke grunnlag for å reflektere rundt dette. Interessante spørsmål dukket imidlertid opp med tanke på påvirkningen egne opplevelser som minoritetsspråklig kan ha på rådgivningen som blir gitt.

Profesjonsutvikling i multikulturell rådgivning kan også være et tema for videre studier. Knyttet til dette kan hva som skjer på arbeidsplassen undersøkes nærmere, inkludert kollegaveiledning, samarbeid, samtaler og intern støtte rundt emnet. Deltakerne i denne studien ga uttrykk for opplevelse av at multikulturell rådgivning ikke drøftes nok i tjenesten. Det kan også være aktuelt å undersøke multikulturell rådgivning i sammenheng med systemrettet arbeid. Systemarbeid har vært et satsingsområde i PP-tjenesten de siste årene, og arbeid mot sosial urettferdighet på systemnivå står sentralt i multikulturell rådgivningsteori.

Til slutt adresserte denne studien minoritetsspråklige foreldre som spesifikk rådsøkergruppe, i likhet med mye annen multikulturell rådgivningslitteratur. Jeg ser ikke på dette som en svakhet eller begrensning, men det er viktig at andre underrepresenterte grupper ikke utelukkes i multikulturell rådgivningsforskning. Rådgivere bør etterstrebe anvendelse av multikulturell rådgivning i et bredt spekter rådgivningssituasjoner som inkluderer et bredt spekter underrepresenterte grupper. Derfor bør videre forskning ikke kun adressere rådsøkere med minoritetsbakgrunn definert ut fra språk og etnisitet, men også andre karakteristika som nedsatt funksjonsevne, religion og seksualitet.

6.3. Pedagogiske implikasjoner

Som forklart ovenfor kan studien legge et grunnlag for videre forskning. Den kan også ha praktiske pedagogiske implikasjoner. Den kan bidra til forståelse av hvordan multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige foreldre oppleves av PP-rådgivere og til å synliggjøre et behov for å sette multikulturell rådgivning på dagsordenen i PP-tjenesten. Det ser ut til å eksistere en etterspørsel etter drøfting av temaet hos rådgiverne og at dette løftes opp i tjenesten, kanskje med et ansvar hos ledelsen.

Videre kan studien bidra til mer bevissthet rundt og forståelse av multikulturell rådgivning hos rådgivere selv. På den måten kan rådgivere i større grad være beredt i møte med minoritetsspråklige familier. En bedre forståelse for kultur og det komplekse ved kultur, både som barriere og beskyttelsesfaktor, kan gjøre at rådgivere i større grad klarer å gjenkjenne, anerkjenne og dra nytte av kulturelle verdier, tradisjoner og praksiser. Dette kan igjen føre til en bedre forståelse av minoritetsspråklige familier og bidra til en hensiktsmessig tilpasning i rådgivningen. Alt i alt kan det bidra til et bedre samarbeid mellom rådgiver og minoritetsspråklige foreldre og dermed et sterkere lag rundt barn og elever som nettopp dette samarbeidet dreier seg om. Dette er vesentlig gitt den demografiske utviklingen vi ser i dag, hvor møter med denne rådsøkergruppen forekommer i stadig større grad.

REFERANSER

American Counseling Association. (2014). *ACA code of ethics*.

https://www.counseling.org/docs/default-source/default-document-library/2014-code-of-ethics-finaladdress.pdf?sfvrsn=96b532c_2

Andrews, T., Lødding, B., Fylling, I. & Hustad, B. C. (2018). *Kompetanseutvikling i et mangfoldig landskap: Om virkninger av Strategi for etter- og videreutdanning i PP-tjenesten*. (NF-Rapport nr. 7/2018).

<https://www.udir.no/contentassets/dd042513288444ceb2bc8a5418723c77/sevu-ppt.pdf>

Anthun, R. (2000a). Parents' Views of Quality in Educational Psychology Services.

Educational Psychology in Practice, 16(2), 141-157. <https://doi.org/10.1080/713666059>

Anthun, R. (2000b). Quality dimensions for school psychology services. *Scandinavian Journal of Psychology*, 41(3), 181-187. <https://doi.org/10.1111/1467-9450.00186>

Anthun, R. (2000b). Quality dimensions for school psychology services. *Scandinavian Journal of Psychology*, 41(3), 181-187. <https://doi.org/10.1111/1467-9450.00186>

Aukrust, V. G. & Rydland, V. (2009). 'Does it matter?' Talking about ethnic diversity in preschool and first grade classrooms. *Journal of pragmatics*, 41(8), 1538-1556.

<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2007.03.009>

Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64/§19c>

Barneombudet. (2017). *Uten mål og mening?*

<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/Uten-mal-og-mening.pdf>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 2(2), 77-101. <https://doi.org/info:doi/>

Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N. & Terry, G. (2019). Thematic Analysis. I P. Liamputtong (Red.), *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences* (s. 843-860).

Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5251-4_103

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2018). *Doing interviews* (2. utg.). SAGE Publications Ltd.

<https://methods-sagepub-com.ezproxy.uio.no/book/doing-interviews-2e>

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie_bronfenbrenner_the_ecology_of_human_developbokos-z1.pdf

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5. utg.). Oxford University Press.

Bufdir. (2020, 19. november). *Begreper og kunnskapsgrunnlag*.

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/begreper_og_kunnskapsgrunnlag/

Bufdir. (2021, 29. januar). *Diskriminering*.

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/Diskriminering/

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Universitetsforlaget.

Davis, H. (2007). The Helping Relationship: Understanding Partnerships. I P. Limbrick (Red.), *Family Centred Support for Children with Disabilities and Special Needs: A collection of essays*. Interconnections.

http://www.tacinterconnections.com/images/stories/journal-pdfs/The_Helping_Relationship_No_6.pdf

Davis, K. (2008). Intersectionality as buzzword: A sociology of science perspective on what makes a feminist theory successful. *Feminist theory*, 9(1), 67-85.

<https://doi.org/10.1177/1464700108086364>

Ertesvåg, S. K., Frønes, I., Kjøbli, J. & Eng, H. (2017). *Den Krevende foreldrerollen: Familierettede intervensjoner for barn og unge*. Gyldendal akademisk.

Fieck, E. M. & van der Weele, J. (2020). Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*(2), 126-147. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-02-04>

Forandringsfabrikken. (u.å.). *Om Forandringsfabrikken*. Hentet 5. januar 2021 fra

<https://forandringsfabrikken.no/om-ff?fbclid=IwAR2rUSrv8oyKQzYwkE3SiYxIK1pHh8cugwyZPsyXKm-qmW1INzJXCIL3g0U>

Fuertes, J. N. (2012). Multicultural Counseling and Psychotherapy. I E. M. Altmaier & J. I. C. Hansen (Red.), *The Oxford Handbook of Counseling Psychology*.

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195342314.013.0022>

- Fylling, I. & Handegård, T. L. (2009). *Kompetanse i krysspress? Kartlegging og evaluering av PP-tjenesten* (NF-rapport nr. 5/2009). <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2009/5/ppt.pdf>
- Gelso, C. J., Fretz, B. R. & Williams, E. N. (2014). *Counseling psychology* (3. utg.). American Psychological Association.
- Gravdal, L. & Sandal, G. M. (2004, 1. september). *Sosial ønskeverdighet: Marlowe-Crowne Social Desirability Scale i norsk forkortet utgave*. <https://psykologtidsskriftet.no/oppsummert/2004/09/sosial-onskverdighet-marlowe-crowne-social-desirability-scale-i-norsk-forkortet>
- Gressgård, R. (2014). Å stange hodet i veggen: Mikroagresjon i akademika. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 31(1), 17-29. http://www.idunn.no/nnt/2014/01/aa_stange_hodet_i_veggen_mikroagresjoniakademika
- Hansen, B. R. (2011). Møte med barnet: Klinisk intervjugang av barn i et intersubjektivt perspektiv. I A. von der Lippe & M. H. Rønnestad (Red.), *Det Kliniske intervjuet. Praksis med ulike klientgrupper* (2. utg., Vol. B.2). Gyldendal akademisk.
- Hauge, A. M. (2014). *Den felleskulturelle skolen* (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Hays, D. G. & Wood, C. (2011). Infusing Qualitative Traditions in Counseling Research Designs. *Journal of counseling and development*, 89(3), 288-295. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2011.tb00091.x>
- Hesselberg, F. & von Tetzchner, S. (2016). *Pedagogisk-psykologisk arbeid*. Gyldendal akademisk.
- Hofstede, G. & Hofstede, G. J. (2006). *Kulturer og organisationer: Overlevelse i en grænseoverskridende verden* (2. utg.). Handelshøjskolens Forlag.
- Hustad, B. C., Strøm, T. & Strømsvik, C. L. (2013). *Kompetanse i PP-tjenesten - til de nye forventningene? Kartlegging av kompetansen i PP-tjenesten* (NF-rapport nr. 2/2013). <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/pp-tjenesten.pdf>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2017, 25. oktober). *Behovet for tolk i 2016*. <https://www.imdi.no/arkiv/arkiverte-publikasjoner/behovet-for-tolk-i-2016/>

- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2020). *Tolking i offentlig sektor 2019 og tolking under koronapandemien i 2020*.
https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/tolk/faktaark_tolk_2020.pdf
- Jareg, K. & Sveaass, N. (2011). Utforsking av muligheter i det kliniske intervjuet med traumatiserte flyktninger. I A. von der Lippe & M. H. Rønnestad (Red.), *Det Kliniske intervjuet. Praksis med ulike klientgrupper* (2. utg., Vol. B.2). Gyldendal akademiske.
- Johannessen, E., Vedeler, L. & Kokkersvold, E. (2010). *Rådgivning: Tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Jun, H. (2018). *Social Justice, Multicultural Counseling, and Practice: Beyond a Conventional Approach* (2 utg.). Cham: Springer International Publishing AG.
<https://doi.org/10.1007/978-3-319-72514-7>
- Kim, J., Fletcher, K. & Bryan, J. (2017). Empowering Marginalized Parents: An Emerging Parent Empowerment Model for School Counselors. *Professional school counseling*, 21(1b), 2156759. <https://doi.org/10.1177/2156759X18773585>
- Kirkeberg, M. I., Dzamarija, M. T., Bratholmen, N. V. L. & Strøm, F. (2019). *Norskfødte med innvandrereforeldre - hvordan går det med dem?* (2019/21).
https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/391638?_ts=16bb80598d8
- Knoche, L. L., Cline, K. D. & Marvin, C. A. (2012). Fostering Collaborative Partnerships between Early Childhood Professionals and the Parents of Young Children. I R. C. Pianta (Red.), *Handbook of Early Childhood Education*. Guilford Press.
- Langley, A. & Meziani, N. (2020). Making Interviews Meaningful. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 56(3), 370-391. <https://doi.org/10.1177/0021886320937818>
- Lassen, L. M. (2014). *Rådgivning: Kunsten å hjelpe og sikre vekstfremmende prosesser* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Maguire, M. & Delahunt, B. (2017). Doing a thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching scholars. *All Ireland Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 9(3), 3351-33514. <http://ojs.aishe.org/index.php/aishe-j/article/view/335>
- Markussen, E. (2010). Valg og gjennomføring av videregående opplæring før Kunnskapsløftet. *Acta didactica Norge*, 4(1). <https://doi.org/10.5617/adno.1057>

- Maxwell, J. A. (2009). Designing a Qualitative Study. I L. Bickman & D. J. Rog (Red.), *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods* (2. utg.).
<https://doi.org/https://dx.doi.org/10.4135/9781483348858.n7>
- Meld. St. 6 (2019-2020). *Tett på - tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3dacd48f7c94401ebefc91549a5d08cd/no/pdfs/stm201920200006000dddpdfs.pdf>
- Miles, M. B., Huberman, A. M. & Saldaña, J. (2019). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (4. utg.). SAGE.
- Mjelve, L. H. (2017). Process Competence versus Expert Knowledge: Counseling in Special Needs Education. *Nordisk tidsskrift i veiledningspedagogikk*, 2(1), 1-15.
<https://doi.org/10.15845/ntvp.v2i1.870>
- Moen, T., Rismark, M., Samuelsen, A. S. & Sølberg, A. M. (2018). The Norwegian Educational Psychological Service: A systematic review of research from the period 2000-2015. *Nordic Studies in Education*, 38(2-2018), 101–117.
<https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2018-02-02>
- Moen, T., Rismark, M. & Sølberg, A. M. (2020). Rådgiverrollen i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT): Hvordan blir den forstått av PP-rådgivere? *Psykologi i kommunen*(2).
<https://psykisk-kommune.no/radgiverrollen-i-pedagogisk-psykologisk-tjeneste-ppt-hvordan-blir-den-forstatt-av-pp-radgivere/19.150>
- Mulinari, D., Keskinen, S., Irni, S. & Tuori, S. (2009). Introduction: Postcolonialism and the Nordic Models of Welfare and Gender. I S. Keskinen, S. Tuori, S. Irni & D. Mulinari (Red.), *Complying With Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region* (s. 1-16). Routledge.
https://www.researchgate.net/publication/290762368_Introduction_Postcolonialism_and_the_Nordic_models_of_welfare_and_gender
- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift*(3), 129-148.
https://www.idunn.no/st/2015/03/generalisering_og_bruken_av_analytiske_kategorier_i_kvalita

- NESH. (2018, 4. desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi/>
- Norcross, J. C. & Lambert, M. J. (2018). Psychotherapy Relationships That Work III. *Psychotherapy (Chic)*, 55(4), 303-315. <https://doi.org/10.1037/pst0000193>
- Nordahl, T. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge*. Fagbokforlaget. <https://nettsteder.regjeringen.no/inkludering-barn-unge/files/2018/04/INKLUDERENDE-FELLESSKAP-FOR-BARN-OG-UNGE-til-publisering-04.04.18.pdf>
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61/§5-6>
- Oslo Kommune. (u.å.). *Befolkningens landbakgrunn*. Hentet 15. Januar 2021 fra <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/befolkning/landbakgrunn/>
- Personopplysningsloven. (2016). *Lov om behandling av personopplysninger* (2016/679). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38/KAPITTEL_gdpr
- Pihl, J. (2010). *Etnisk mangfold i skolen: Det sakkyndige blikket* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Ratts, M. J., Singh, A. A., Nassar-McMillan, S., Butler, S. K. & McCullough, J. R. (2016). Multicultural and Social Justice Counseling Competencies: Guidelines for the Counseling Profession. *Journal of multicultural counseling and development*, 44(1), 28-48. <https://doi.org/10.1002/jmcd.12035>
- Regjeringen. (2020, 9. oktober). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Rogers, C. R. (1957). The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change *Psychotherapy (Chic)*, 44(3), 240-248. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.44.3.240>
- Sandbæk, M. (2004). Barn i hjelpeapparatet - kompetente og sårbare aktører. *Nordisk sosialt arbeid*, 24(2), 98-109. https://www.idunn.no/nsa/2004/02/barn_i_hjelpeapparatet_-_kompetente_og_sarbare_aktorer

- Statistisk sentralbyrå. (2021, 9. mars). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*.
<https://www.ssb.no/innvbef>
- Straiton, M. L., Aambø, A., Johansen, R. & Kjøllestad, M. (2019). Diskriminering. I M. Kjøllesdal (Red.), *Helse blant innvandrere i Norge. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2016*.
<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2019/levkarsundersokelsen-blant-innvandrere-i-norge-2016-rapport-2019-v2.pdf>
- Sue, D. W., Arredondo, P. & McDavis, R. J. (1992). Multicultural Counseling Competencies and Standards: A Call to the Profession. *Journal of multicultural counseling and development*, 20(2), 64-88. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.1992.tb00563.x>
- Tingvold, L., Hauff, E., Allen, J. & Middelthon, A. L. (2012). Seeking balance between the past and the present: Vietnamese refugee parenting practices and adolescent well-being. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(4), 563-574.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.03.004>
- Tjernshaugen, A., Hiis, H., Bernt, J. F. & Braut, G. S. (2020, 29. desember). *Koronavirus-pandemien 2020-2021*. Store Medisinske Leksikon. https://sml.sn.no/koronavirus-pandemien_2020-2021
- Tveitnes, M. S. (2018). *Sakkyndighet med mål og mening: En analyse av sakkyndighetens institusjonaliserte kjennetegn; et grunnlag for refleksjon og endring* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Stavanger]. UiS Brage.
<https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2499868>
- UiO. (2020a, 7. februar). *Klassifisering av data og informasjon*.
<https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/isis/tillegg/lagring/infoklasser.html>
- UiO. (2020b, 22. april). *Nettskjema-diktafon*. <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/hjelp/tips-triks/diktafon.html>
- Utdanningsdirektoratet. (2016a, 25. mai). *Begrepsdefinisjoner - minoritetsspråklige*.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/minoritetsspraklige---hva-ligger-i-begrepet/>
- Utdanningsdirektoratet. (2016b, 30. mai). *Behov for tolk i barnehage og skole*.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/behov-for-tolk-i-barnehage-og-skole/>

- Utdanningsdirektoratet. (2017, 29. august). *Hva gjør PP-tjenesten?*
<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/pp-tjenesten/hva-gjor-pp-tjenesten/>
- Utdanningsdirektoratet. (u.å.). *Overordnet del - verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet 9. april 2021 fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/om-overordnet-del/?lang=nob>
- Vogt, A. (2016). *Rådgivning i skole og barnehage: Mange muligheter for hjelp til barn og unge*. Cappelen Damm akademisk.
- Wilson, K. B., Pitt, J. S., Raheem, M., A., Acklin, C., L. & Wilson, J., M. (2017). Multicultural Counseling Competencies: Why Is It Difficult to Apply What We Know...? I L. Leavitt, S. Wisdom & K. Leavitt (Red.), *Cultural Awareness and Competency Development in Higher Education* (s. 237-254). IGI Global.
<https://doi.org/10.4018/978-1-5225-2145-7.ch014>
- Wæhle, E. (2018, 22. august). *Minoritet*. <https://snl.no/minoritet>
- Østby, L., Høydahl, E. & Rustad, Ø. (2013). *Innvandrerne fordeling og sammensetning på kommunenivå* (37/2013). Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/136681?_ts=140e2a916f8
- Özerk, M. (2005). Rådgivning til minoritetsspråklige foreldre fra et multikulturelt perspektiv. *Skolepsykologi*(5), 27-44. <http://www.fpkf.no/tidsskrift/skolepsykologi-5-2005/Radgivning-til-minoritetsspraklige-foreldre-fra-et-multikulturelt-perspektiv.pdf>
- Özerk, M. & Özerk, K. (2019). Multicultural Settings and School Psychological Services—a Norwegian Experience with Developing Competency in Multicultural Counseling. *Contemporary school psychology*. <https://doi.org/10.1007/s40688-019-00242-3>
- Aagaard, K. E. (2010). *Den språklige faktor: Pedagogisk-psykologisk utredning av barn med minoritetsspråklig bakgrunn* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo]. DUO Vitenarkiv. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/18169>

VEDLEGG

Vedlegg 1: Litteratursøk

Kjernebegreper	Multikulturell rådgivning	Pedagogisk-psykologisk tjeneste
Synonymer	Flerkulturell rådgivning	PP-tjeneste
		PPT
Nyanseringer	Multikulturell kompetanse	
	Flerkulturell kompetanse	
	Rådgivning	
	Rådgivningskompetanse	
Engelske begreper	Multicultural counseling	Educational psychological service
		School psychological service

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Presentasjon. Oppklaring av eventuelle uklarheter ved informasjonsskrivet. Minne om PP-rådgivers og egen taushetsplikt. Avklare hvor mye tid informanten har til rådighet.

Del A: Innledning (personlige opplysninger)

1. Hvilken utdanning har du og når ble du uteksaminert?
2. Hvilken yrkesbakgrunn har du og hvor lenge har du jobbet i PP-tjenesten?
3. Hvilket arbeidsområde har du i PP-tjenesten?
Førskole og/eller grunnskole?

Del B: Hoveddel

4. Hva legger du i ”multikulturell rådgivning”?
 - a. Hva vil du trekke fram som det viktigste i multikulturell rådgivning?
 - b. Når tenker du multikulturell rådgivning blir aktuelt å bruke?
 - c. Hvordan har du tilegnet deg kunnskap om dette?
5. Hva er dine erfaringer med rådgivning til familier med minoritetsspråklig bakgrunn?
 - a. Kan du fortelle om en typisk prosess med minoritetsspråklige familier?
 - b. Gir du tilpasset rådgivning til minoritetsspråklige familier?
F.eks. ved å bruke mer tid, bruke tolk, illustrere med eksempler eller oversette rapporten til morsmålet?
 - c. Hva synes du er positivt med rådgivningssituasjoner med minoriteter?
 - d. Er det vanskelig(ere) å gi rådgivning til noen som er annerledes fra deg selv? Hva er vanskelig og hvorfor?
6. Hvordan erfarer du at minoritetsspråklige foreldre og deres barn involveres i en sakkyndig vurdering?
 - a. Hva gjør du for å involvere minoritetsforeldre i prosessen?
 - b. Hvordan opplever du at resten av systemet rundt barnet involveres?
Hvilken rolle spiller f.eks. lærer, tolk og andre instanser i rådgivning til minoritetsfamilier?
 - c. Hender det at ulike perspektiver i systemet rundt barnet forekommer? Hvordan påvirker det samarbeidet?

7. Hvilken rolle vil du si relasjon spiller i rådgivningssituasjoner med minoritetsspråklige?
Kan du gi et eksempel?
- Hvordan etablerer du en god relasjon med minoritetsfamilier?
 - Har du opplevd utfordringer med relasjonsbygging i multikulturelle situasjoner? Hvis ja, kan du gi et eksempel?
8. Hvilken oppfatning har du om hvordan en rådgiver bør opptre i rådgivning til minoritetsfamilier?
- Hvordan opptre *du* i rådgivning til minoritetsfamilier?
 - Er det noe du får godt til i rådgivning til minoriteter?
 - Har du forbedringspotensial?
 - Multikulturell kompetanse kan defineres som en sammensetning av tro og holdninger, kunnskap og ferdigheter hos rådgiver. Men forskning viser til at dette kan være vanskelig å anvende, eller operasjonalisere. Har du noen tanker om hvorfor det er slik?
9. Nå har vi i hovedsak snakket om multikulturell rådgivning overfor minoritetsspråklige familier. Kan du tenke deg andre rådgivningssituasjoner hvor multikulturell rådgivning kan anvendes? Andre rådsøkergrupper?

Del C: Avslutning

10. Hvordan opplevde du intervjuet og spørsmålene du fikk?
11. Hvor aktuell tenker du denne tematikken er?
12. Føler du at din utdanning har gitt en tilfredsstillende innføring i multikulturell rådgivning?

Vedlegg 3: Godkjenning NSD

21.11.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Multikulturell rådgivning

Referansenummer

457473

Registrert

18.11.2020 av Tone Sofie Røsholt - tonesros@uio.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det utdanningsvitenskapelige fakultet / Institutt for pedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Tone Kvernbekk , tone.kvernbekk@iped.uio.no, tlf: 22858164

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Tone Sofie Røsholt, tonesros@student.uv.uio.no, tlf: 97772430

Prosjektperiode

23.11.2020 - 31.08.2021

Status

20.11.2020 - Vurdert

Vurdering (1)

20.11.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 20.11.2020, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5fa923a4-1e35-4c6b-8bcd-05302fea657a>

1/3

hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.08.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

TAUSHETSPLIKT

Informantene i prosjektet har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner eller avsløre annen taushetsbelagt informasjon.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

21.11.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson NSD: Kajsa Amundsen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 4: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Multikulturell rådgivning”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan PP-rådgivere oppfatter multikulturell rådgivning. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

En økning av underrepresenterte grupper i samfunnet er av betydning for profesjonsutøvelse i PPT, og med bakgrunn i dette har prosjektet som formål å undersøke hvordan PP-rådgivere opplever og hvilke erfaringer de har med rådgivning til minoritetsfamilier. Det vil undersøkes hvilke komponenter av multikulturell rådgivning PP-rådgivere selv trekker fram. Problemstillingen er: Hvordan oppfatter PP-rådgivere at de gjennomfører multikulturell rådgivning overfor minoritetsfamilier? Prosjektet er en masteroppgave.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo (UiO) er ansvarlig for prosjektet. Prosjektet gjennomføres av student Tone Sofie Røsholt. Veileder for prosjektet er Helene Fulland, seniorrådgiver ved OsloMet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du jobber i PPT, jobber med barn i førskole og/eller grunnskole, jobber i en kommune med høy andel minoritetsfamilier, og har en utdanning som inkluderer en teoretisk gjennomgang av rådgivning. Utvalget er på 3-5 rådgivere.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et kvalitativt forskningsintervju. Dersom koronavirus og smitteverntiltak ikke tillater et fysisk møte kan intervjuet foregå digitalt. Det vil ta deg ca. en time. Intervjuet inneholder spørsmål om erfaringer og opplevelser med rådgivning til minoritetsfamilier. Dine svar blir tatt opp med diktafon, deretter transkriberes lydfilene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Ved behandlingsansvarlig institusjon vil student Tone Sofie Røsholt og veileder Helene Fulland ha tilgang til datamaterialet.

Datamaterialet lagres forsvarlig under hele prosjektet ved hjelp av en av UiO sine lagringstjenester. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 31. august 2021. Personopplysninger og lydopptakene vil slettes senest denne datoen.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Oslo ved student Tone Sofie Røsholt (tlf. 97772430, mail tonesros@student.uv.uio.no), eller veileder Helene Fulland (tlf. 97547311, mail helene.fulland@oslomet.no).
- Vårt personvernombud: Roger Markgraf-Bye, personvernombud@uio.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Helene Fulland
(Forsker/veileder)

Tone Sofie Røsholt
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet ”Multikulturell rådgivning”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 5: Datahåndteringsplan

Datahåndteringsplan

UiO/UV-fakultetet/Instituttet har det overordnede ansvaret for at gjeldende regler for håndtering av forskningsdata blir gjort kjent og etterfulgt. **Veiledere** ivaretar dette ansvaret i de studentprosjektene de veileder. **Studenter** har ansvar for å sette seg inn i og etterfølge retningslinjer for datahåndtering i samråd med sine veiledere.

<https://www.uv.uio.no/studier/master/datahandtering/overordnet-informasjon/index.html>

Dataen i prosjektet **klassifiseres som gul** (intern) data. Dette er data som trenger beskyttelse av hensyn til personvern, men som ikke er sensitive. Informasjonen må ha en viss beskyttelse og kan være tilgjengelig for både eksterne og interne, med kontrollerte tilgangsrettigheter. UiO sin klassifisering av data og informasjon:

<https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/isis/tillegg/lagring/infoklasser.html>

Innsamling

- Samtykkeskjema samles inn på elektronisk/digitalt via Nettskjema. Her registreres navn, e-post og telefonnummer, og det krysses av for samtykke.
- Datainnsamling gjøres digitalt med videosamtaler via Zoom. UiO har databehandleravtale med Zoom Video Communications.
- For datainnsamling brukes UiO sin diktafon-app, kalt Nettskjema-diktafon.
<https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/index.html>
- Diktafon-appen blir brukt på to enheter samtidig for å sikre at lyden blir tatt opp og at lydfilene lastes opp på korrekt måte.
- Volum på dataene vil være 3-5 intervjuer på ca. 1-1,5 time hver. Hvert opptak er på maks 45 min. Det vil altså være snakk om 2-3 x 2 lydfile per intervju. Ved 4 intervjuer vil det til sammen være rundt 16-24 lydopptak.
- Lydfilene lastes opp i Nettskjema.
- Oversikt over IT-tjenester ved UiO: <https://www.uio.no/tjenester/it/forskning/>

Behandling

- Lydfilene blir avspilt fra Nettskjema og transkriberes manuelt.
- Transkriptene pseudonymiseres. Dersom det forekommer opplysninger som kan være identifiserende i intervjuene fjernes dette.
- Dataene kan jobbes med på privat maskin dersom maskinen og bruken av maskinen oppfyller visse krav:

<https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/isis/tillegg/lagring/privat-maskin.html>

Lagring

- Samtykkeskjemaer lagres på Nettskjema.
- Lydfilene lagres i Nettskjema.
- Lagringsguiden ved UiO:
<https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/isis/tillegg/lagringsguide.html#1>
- Evt. kryptere innholdet på en USB-minnepinne i Windows:
<https://www.uio.no/tjenester/it/sikkerhet/hjelp/beskytte-viktig-data/kryptert-minnepinne.html>
- Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 31. august 2021. Personopplysninger og lydopptak slettes senest den 31. august 2021.